

Wat gaat de Utrechtse regio zelf aanpakken om de komende vier jaar de energietransitie te versnellen?

2e Dialoog over de energietransitie-versnelling in de U16

12 april 2023

Voorwoord

De energietransitie heeft versnelling nodig, ook in de U16-regio.

Daar zijn velen het over eens.
Plannen zijn er inmiddels volop.
Het komt nu aan op doen.

Hoe vanzelfsprekend en aantrekkelijk dat laatste ook klinkt, de praktijk blijkt om verschillende redenen weerbarstig.

Een duidelijk speelveld; verschil van inzicht in het hoe of over de snelheid; de verwijzing naar andere partijen. De vertragende elementen zijn legio.

Tegelijk bestaat er een grote betrokkenheid en wil om tot resultaten te komen in de U16-regio.

Kansen laten liggen, hoe klein dan ook, leidt niet alleen tot ongewenste vertraging, maar leidt ook tot andere ongewenste effecten, zoals het vergroten van de energiekloof en energieschaarste voor bewoners en voor bedrijven.

Daarom heeft *De Constructieve* besloten de versnelling een duwtje in de rug te geven door een aantal dialogen te organiseren met een tweeledig doel:

- wat kunnen we in de U16-regio zelf al op gang brengen met alle ambitie, kennis en vaardigheden waarover we in deze regio beschikken bij burgerinitiatieven, het bedrijfsleven, de kennisinstituten en bestuur en politiek.
- het versterken van de samenwerking tussen deze groepen met als motto "*met gebundelde kracht bereiken we meer*".

Op 12 april vindt de tweede dialoog plaats in het Academiegebouw in Utrecht, met steun van de *gemeente Utrecht*, de *Utrecht Development Board*, de *Rabobank Midden Nederland* en de *Public Space Foundation*. Dit is een vervolg op de eerste dialoog van 21 juni 2022 in het Rabo-auditorium.

Ter voorbereiding van 12 april komen 28 aanjagers uit de regio aan het woord in deze publicatie. We zijn hen daar zeer erkentelijk voor.

Hun verhalen zijn gebaseerd op interviews door leden van *De Constructieve* en op presentaties gehouden tijdens de door *De Constructieve* georganiseerde 1e dialoog.

De ordening van de interviews, naar burgerinitiatieven, bedrijfsleven, kennisinstituten en overheid, laat zien hoe breed de transitie leeft.

In de *Inleiding* worden een aantal bevindingen op hoofdlijnen weergegeven.

Die spitsen zich toe op enerzijds het algemene provinciale bestuurlijke speelveld (focus daarbinnen op U16 is in dit stadium nog lastig) en anderzijds de facilitering en versterking van de initiatieven van onderaf.

Achterin de publicatie staan de thema's die - uit de veelheid aan keuzes - op 12 april aan de orde zullen komen.

Die veelheid illustreert de vele invalshoeken, maar ook het tempo waarin ideeën en plannen zich ontwikkelen. Deze publicatie is daarmee dan ook een momentopname in een nog steeds vooruit in beweging zijnde proces.

April 2023

*Gerard Hoskens
Guus Schrijvers
Pieter Jan Stokhof*

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Presentaties 1e Dialoog juni 2022	21
1 Verslag over het versnellen van de energietransitie	22
2 Presentatie Rijne Energie	28
3 Presentatie Initiatieven in de provincie Utrecht	29
4 Presentatie Bo-Ex	30
5 Presentatie We Drive Solar	31
Burgers	32
6 Interview met Ger Offringa	33
7 Interview met Jan Korff de Gidts	35
8 Interview met Kees Vermaat	37
9 Interview met Johan de Boer	40
10 Interview met Sander Willemsen	42
11 Interview met Thomas Roos	44
12 Interview met Ad Tourné	47
13 Interview met Bouwe Taverne	50
Bedrijven	54
14 Interview met Albert van Overhagen	55
15 Interview met Geert Ritsema	57
16 Interview met Gretha Boels	60
17 Interview met Pierre Vermeulen	63
18 Interview met Thomas Dekker	66
19 Interview met Wilko Kistemaker	69
Kenniscentra	72
20 Interview met Tine de Moor	73
21 Interview met Jean-Paul Bolhaar	75
22 Interview met Anton van der Lugt en Jan Lauwerijssen	78
23 Interview met Udeke Huiskamp	80
24 Interview met Rob Mathlener en Martin de Jong	82
Overheid	85
25 Interview met Louwe Brink	86
26 Interview met Jelger Takken	88
27 Interview met Els Otterman	90
28 Interview met Jeroen Keyser	93
Bijlagen	97

Inleiding

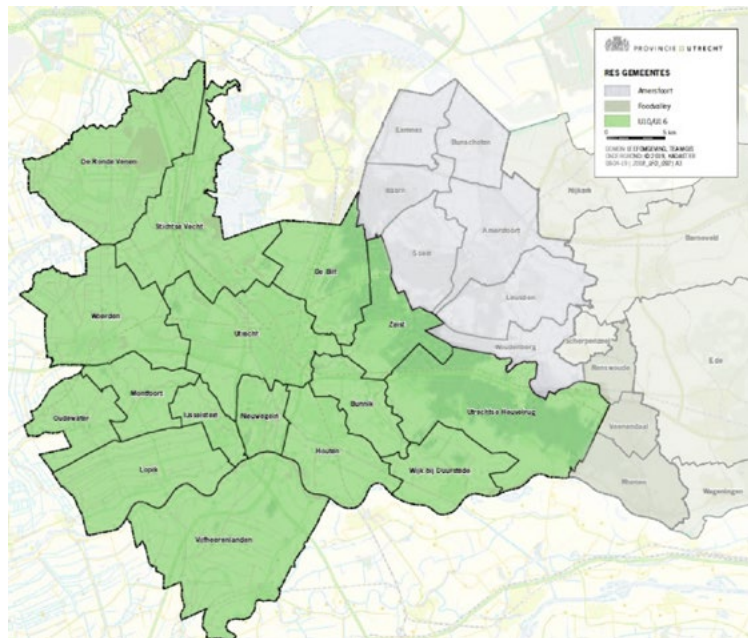
1 U16 Kent vele aanjagers

In de provincie wordt binnen drie RES (Regionale Energie Strategie) regio's gewerkt aan plannen voor het opwekken van duurzame energie: U16, regio Amersfoort en Foodvalley.

Tijdens de dialoog focussen we deze keer op de Regionale Energie Strategie (RES-) regio U16.

Gemeenten

*Bunnik
De Bilt
De Ronde Venen
Houten
IJsselstein
Lopik
Montfoort
Nieuwegein
Oudewater
Stichtse Vecht
Utrecht
Utrechtse Heuvelrug
Vijfheerenlanden
Wijk bij Duurstede
Woerden
Zeist*

Binnen de provincie zetten een groot aantal initiatieven en mensen zich in voor de energietransitie.

28 aanjagers daarvan komen aan het woord in deze publicatie. Hun verhalen zijn gebaseerd op interviews gehouden door leden van De Constructieve en op presentaties tijdens de 1^e dialoog op 21 juni 2022.

De ordening van de interviews, naar burgerinitiatieven, bedrijfsleven, overheid en kennisinstututen laat zien hoe breed de transitie leeft en hoe groot de betrokkenheid is in onze provincie.

Plannen, concrete initiatieven en relevante kennis zijn er volop, zoals hiernavolgend overzicht van de interviews en presentaties laat zien.

Hun volledige verhaal is te vinden via de inhoudsopgave.

Presentaties

1. *Verslag*
2. *Rijne Energie*, **Joost Brinkman**, project-leider
3. *Initiatieven in de provincie Utrecht*, **Piet Hein Speel**, in diverse functies thuis in de wereld van de energiecorporaties in de regio Utrecht
4. *De energieleverende hoogbouwflat*, **Marije Eleveld**, op 21 juni 2022 directeur van de woningbouwvereniging Bo-Ex
5. *Sla energie op voor thuis in je e-auto*, **Robin Berg**, directeur van We Drive Solar

Interviews

6. *Energietransitie is bij ons onderdeel van duurzaamheidsbeleid*, **Ger Offringa**, federatiemanager bij sportclub Kampong
7. *Minder mobiliteit = minder energiegebruik = wonen bij je werk*, **Jan Korff de Gidts**, adviseur en deelnemer klimaattafel ruimte en mobiliteit Utrechtse regio
8. *Het draagvlak onder bewoners stemt mij het meest tevreden*, **Kees Vermaat**, 'bestuurder' Lipsplein Energie Collectief Zeist
9. *Verduurzamen is samenwerken* **Johan de Boer**, voorzitter VvE Nautilus
10. *We hebben meer dan tien buurt-stroomdagen in de Utrechtse regio*, **Sander Willemsen**, directeur Energie-U
11. *Ongelijk speelveld ten opzichte van professionele organisaties*, **Thomas Roos**, projectleider wijk C-stroom
12. *Stadsverwarming voor Overvecht-Noord*, **Ad Tourné**, lid kerngroep Nieuwe Energie voor de Vechtzoom
13. *Zon op dak is moeilijker dan zon op veld*, **Bouwe Taverne**, bestuurslid Biltse energiecoöperatie Beng!

Interviews met aanjagers bij bedrijven

14. *Ook een monument is energiezuinig in te richten*, **Albert van Overhagen**, directeur Overhagen vastgoed bv
15. *Aan windenergie valt nogal wat te winnen*, **Geert Ritsema**, NMU (Natuur en Milieufederatie Utrecht)
16. *Ons doel is te komen tot energieneutrale slimme bedrijventerreinen*, **Gretha Boels**, projectcoördinator ECUB

17. *Mensen zonder middelen in staat stellen mee te doen aan de energietransitie*, **Pierre Vermeulen**, Solease
18. *Energieopslag is een zeer groot onderwerp geworden*, **Thomas Dekker**, Rabobank Nederland
19. *Interesseer scholieren voor een baan in de duurzaamheidstransitie*, **Wilko Kistemaker**, projectleider *!mpact Houten en Opgewekt Houten*

Interviews met aanjagers bij kenniscentra

20. *Graag coöperaties met een bredere doelstelling dan alleen energietransitie*, **Tine de Moor**, hoogleraar te Rotterdam
21. *BIM Legal: Maak afspraken binnen VvE's m.b.v. 3D-modellen*, **Jean-Paul Bolhaar**, notaris bij Hermans & Schuttevaer Notarissen
22. *Wat we 'n beetje zijn kwijt geraakt is de reden waarom we dit aan het doen zijn*, **Anton van der Lugt & Jan Lauwerijssen**, ROC Midden Nederland
23. *Energietransitie helpdesk opzetten: dat moet lukken*, **Udeke Huiskamp**, externe samenwerkingscoördinator Universiteit Utrecht
24. *CO2-neutraal in 2030 - het kan en moet*, **Rob Mathlener**, afdelingshoofd team energie en **Martin de Jong**, adviseur bouwkunde & duurzaamheid van de Universiteit Utrecht

Interviews met aanjagers bij overheidsinstanties

25. *Wij boden een extra financieel duwtje aan zo'n 175 projecten*, **Louwe Brink**, directeur Energiefonds Utrecht
26. *Het oliemannetje dat zorgt dat energietransitie in Houten gesmeerd loopt*, **Jelger Takken**, beleidsmedewerker gemeente Houten
27. *Aquathermie kan in de helft van de warmtebehoefte van NL voorzien*, **Els Otterman**, lid DB Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden
28. *Nieuwe vormen van energievoorziening, prima maar wel veilig aanbieden*, **Jeroen Keyser**, projectleider energietransitie bij de veiligheidsregio Utrecht

2 Stand van zaken nu

Ondanks deze vele initiatieven kunnen we constateren, dat onze provincie geen koploper is in de energietransitie.

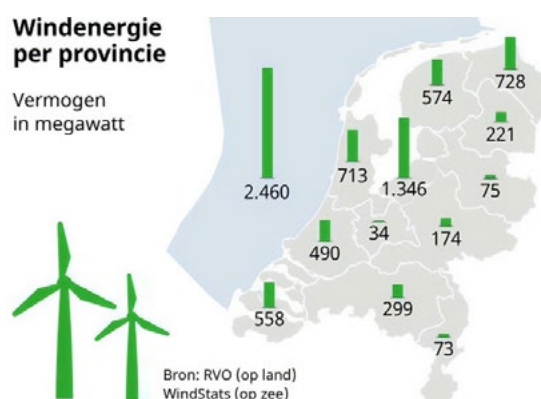
De [Tussenbalans van de voortgang van de 3 Utrechtse RES-regio's](#) laat zien, dat de provinciale doelstelling om in 2030 55% van het gebruik op te wekken met hernieuwbare energiebronnen met de door de gemeentes ingediende plannen niet tijdig worden gehaald.

Overzicht stand van zaken ruimtelijke procedures per regio (bron tussenbalans RES-regio's provincie Utrecht 2022)

	Regio U16	Regio Amersfoort	Regio Foodvalley (deel Utrecht)	Totaal Provincie Utrecht
Bod RES 1.0	1,8	0,5	0,12	2,4
Vergund / gebouwd wind	0,076	0	0	0,076
Vergund / gebouwd zon	0,30	0,106	0,034	0,44
RO procedure gestart wind	0,07	0,012	0	0,092
RO procedure gestart zonnevelden	0,23	0,01	0,024	0,264
Voortraject wind (RO procedure nog niet gestart)	0,12	0,17	0	0,29
Voortraject zonnevelden (RO procedure nog niet gestart)	0,21	0,062	0,003	0,275
Ambitie wind/zonnevelden (RO procedure niet gestart)	0,46	0,147	0,022	0,629
Totaal bij toepassing begrippenkader (excl. ambitie)	0,49	0,11	0,04	0,64
Ambitie zon op dak	0,50	0,228	0,012	0,74
Totaal inclusief volledige ambitie zon op dak	0,99	0,338	0,052	1,38

“Zon op dak” - realisatie boekt positieve vorderingen.

“Zon op land” ligt achter, maar met name “Wind op land” ligt aanzienlijk achter; ook op landelijk niveau, zoals hieronder te zien is.

De verhouding zon/wind is daardoor erg scheef (90% – 10%), terwijl windenergie nodig wordt geacht om kosten laag te houden en het energienet beter te benutten.

Ook landelijk gezien loopt Utrecht achter op windenergie-gebied.

Het achterblijvende aandeel in de provincie Utrecht laat zich deels verklaren door de hoge mate van verstedelijking en de relatief beperkte ruimte voor het realiseren van grootschalige duurzame opwek, zoals windmolenparken. Daarnaast spelen terughoudende gemeenten en gebrek aan draagvlak een rol evenals problemen met het elektriciteitsnet.

Warmte

In de meeste RES-processen zijn de thema's 'warmte' (Regionale Structuur Warmte RSW) en 'duurzame opwek' twee afzonderlijke trajecten. Uiteindelijk moeten deze samenkomen. Keuzes op het gebied van warmte zijn van invloed op het elektriciteitsvraag.

De warmte-doelstellingen in de provincie zijn nog in ontwikkeling. Bijna elke gemeente heeft een transitievisie warmte opgesteld met informatie over hoe wijken (op termijn) van het aardgas kunnen gaan. De aanpak is complexer door de combinatie van meest geschikte bronnen, (eigendom van) warmtenetten en de mate van woningen-/gebouwisolatie.

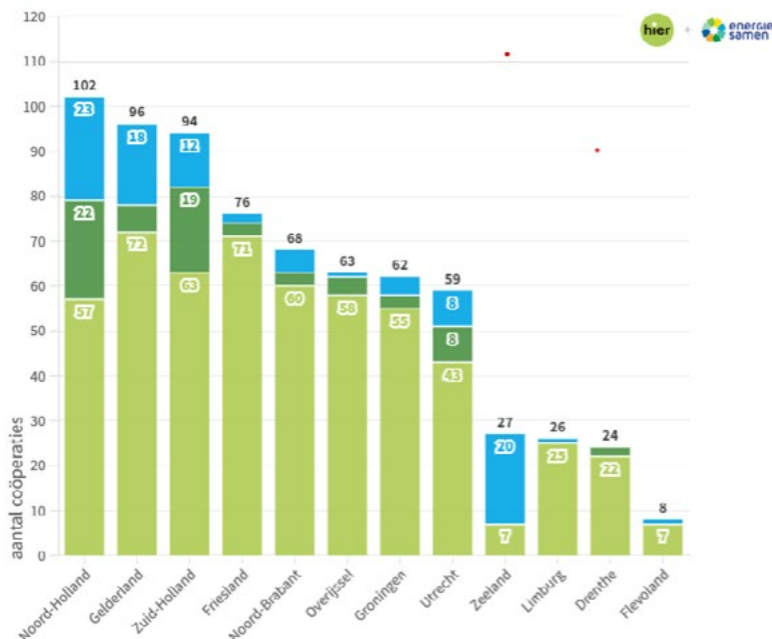
Het initiatief van Nieuwe Vechtzoom Energie in samenwerking met Eneco (zie het interview met Ad Tourné) laat zien, dat volop ontwikkeling op dit gebied is, maar dat er nog de nodige hobbels te nemen zijn.

Collectieve projecten

De Lokale Energie Monitor 2022 (LEM 2022), opgesteld door HIER en Energie Samen, <https://www.hieropgewekt.nl/lokale-energie-monitor-2022> geeft onderstaand beeld voor collectieve projecten in de provincie Utrecht.

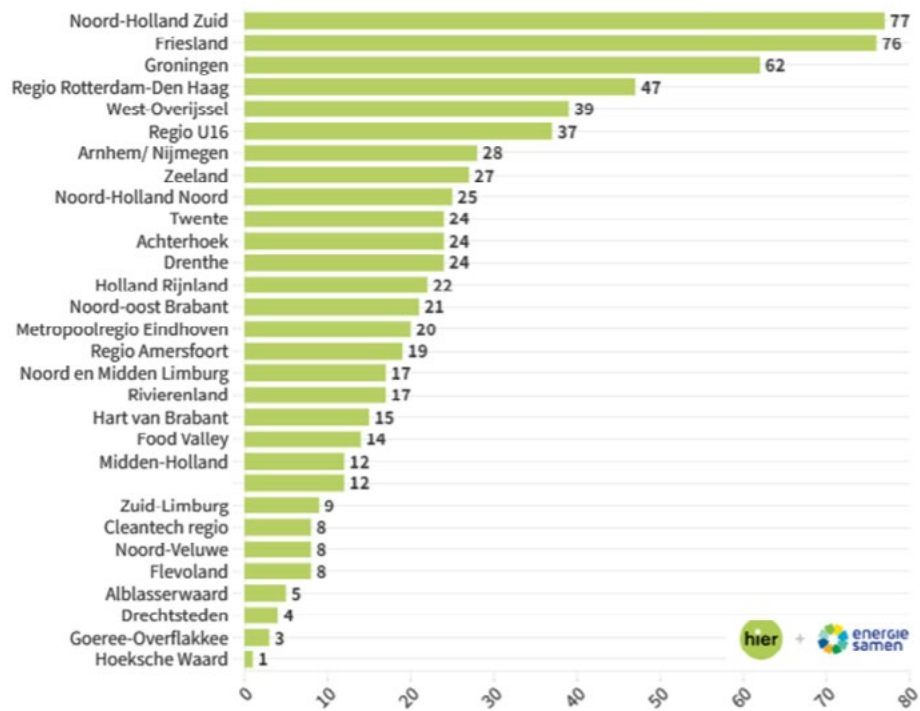
Totaal aantal coöperaties per provincie.

- lokale energicoöperaties (meerdere activiteiten)
- productiecoöperaties: Initiatief bewoners (alleen productie)
- productiecoöperaties: initiatief ontwikkelaar, woningcorporatie, VvE en/of lokaal bedrijf (alleen productie)

Kijken we naar het aantal coöperaties, los van de energiebron, op het niveau van de RES-regio's, dan zit de U16-regio hoog in de middenmoot:

Totaal aantal coöperaties per RES-regio (bron LEM 2022)

Specifiek voor windenergie is onderstaand beeld voor collectieve projecten in de provincie Utrecht uit de LEM 2002 te destilleren.

Dit weerspiegelt de achterstand op windenergie-gebied in Utrecht.

	Provincie Utrecht	NL	% Utrecht
Gerealiseerde collectieve windprojecten	2	110	1,82%
Pijplijn collectieve windprojecten	5	38	13,16%
Stop-/stilgezette collectieve windprojecten	4	28	14,29%

3 Hoe verder in de Utrechtse regio?

Kansen laten liggen, hoe klein dan ook, leidt niet alleen tot ongewenste vertraging, maar ook tot andere ongewenste effecten, zoals het vergroten van de energiekloof en tot energieschaarste voor bewoners en bedrijven.

Het accent zal daarom in deze dialoog liggen op hoe de transitie in de praktijk een duw in de rug gegeven kan worden gegeven in de U16-regio. Transitieversnelling is een proces met vele aspecten, belangen en momentum.

Een succesvolle aanpak vraagt daarom om een gezamenlijke mobilisatie van betrokken partijen, beschikbare kennis en maatschappelijke energie.

Ingrediënten die in de regio Utrecht volop aanwezig zijn en die we nu met elkaar nog intensiever aan zullen moeten spreken. Want - vrij naar Jacques Pijl - versnelling bestaat uit 20% strategie en 80% executie.

(Strategie = Executie, Jacques Pijl <https://www.turner.nl/strategie-executie/>)

Specifiek:

- Hoe kunnen initiatieven vanuit bewonersorganisaties, bedrijven of combinaties van citizen/public/private zelf een actieve rol daarin vervullen
- Welke actieve rol voor een faciliterende infrastructuur valt daarbij te verwachten van de provincie, gemeenten, waterschap, financiële instellingen, nutsbedrijven, kenniscentra en ondersteuningsorganisaties
- De noodzaak om snel tot een duidelijk speelveld vanuit de overheid te komen

3 1. Hoe ziet het provinciale bestuurlijk speelveld eruit?

Onduidelijkheid en inconsistentie over het concrete beleid en de wet- en regelgeving met betrekking tot de energietransitie wordt in de interviews regelmatig aangehaald als een blokkade om vaart te maken. Coöperaties en VvE's hebben te maken met onduidelijke richtlijnen of lange procedures. Bedrijven en financiers weten niet hoe het toekomstige speelveld eruit zal gaan zien en zijn daarom terughoudend met investeringen.

Doorverwijzen naar andere overheden en daar nog te ontwikkelen spelregels vertragen de versnelling.

De roep om duidelijkheid wordt ook steeds sterker gevoeld bij provincie en gemeentes.

Vraag is nu wat de komende periode voor de U16 de concrete transitie-spelregels worden.

Eerst een korte samenvatting van de ontwikkelingen de afgelopen 3 jaar:

2020

In 2020 heeft de provincie haar ambitie vastgelegd in het Programmaplan Energietransitie 2020 – 2025, met als motto “Samen werken aan een haalbare en betaalbare energietransitie” waren kort samengevat de hoofddoelstellingen:

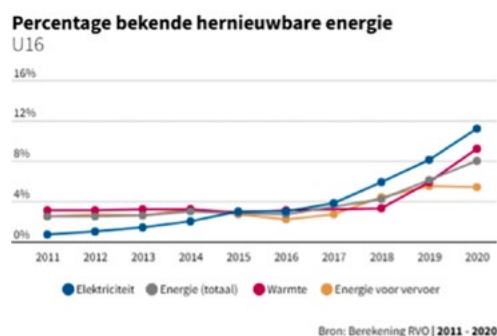
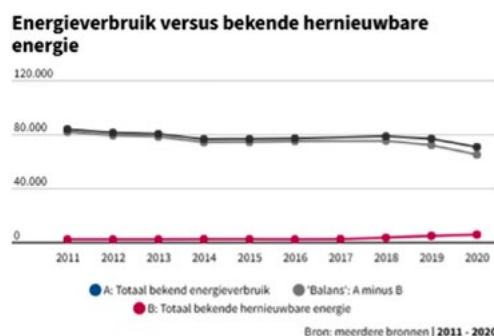
- In 2030 heeft de provincie samen met partners haar bijdrage geleverd in de Regionale Energiestrategieën om aan de afspraken in het nationale Klimaatakkoord te voldoen.
- In 2040 wil de provincie energieneutraal zijn. De energievoorziening is afkomstig uit duurzame bronnen op het eigen grondgebied. Deze zijn met oog voor de Utrechtse kwaliteiten gerealiseerd. En de inpassing draagt bij aan andere doelen, zoals het versterken van de economie en een gezonde leefomgeving.

Daarbij wordt naar het energiegebruik in vier sectoren gekeken :

- **Gebouwde omgeving**
woningen, commerciële dienstverlening, publieke dienstverlening
- **Verkeer en vervoer**
wegverkeer, binnen- en recreatievaart, railverkeer (diesel), mobiele werktuigen
- **Industrie, energie, afval en water**
bedrijven, elektriciteitsproductie, waterwinning, afvalverwerking, bouw
- **Landbouw, bosbouw en visserij**
glastuinbouw, veehouderijen, akkerbouw.

Hiervan zijn de gebouwde omgeving en verkeer en vervoer de grootste energiegebruikers in de provincie.

De vertrekpositie in 2020 was laag ten opzichte van het te behalen doel, zoals onderstaande overzichten laten zien.

Om de doelstellingen te realiseren zijn 4 hoofdlijnen uitgezet.

Programmalijn	Programmapijler
1: Besparen	Besparen bij inwoners
	Besparen bij bedrijven
	Besparen bij maatschappelijke organisaties
2: Duurzame energie	Zon op dak
	Grootschalige elektriciteitsopwekking
	Collectieven en participatie
	Duurzame warmtebronnen
	Laadinfrastructuur
3: Lobby, onderzoek en innovatie	Lobby
	Onderzoek en innovatie
4: Provincie als voorbeeld	Provincie als voorbeeld

2021

De drie RES-regio's hebben samen met de provincie Utrecht zich via zogenaamde "boden" gecommitteerd om een opwek van grootschalige duurzame elektriciteit van in totaal 3,05 TWh in 2030 te realiseren.

Deze boden zijn vastgesteld op respectievelijk 30 juni (regio Foodvalley en regio Amersfoort) en 6 oktober 2021 (regio U16) in de "RES 1.0"-versie.

Aangezien de Regio Foodvalley gedeeltelijk in Gelderland ligt, omvat het Utrechtse deel van de drie regio's opgeteld ca. 2,4 TWh.

Realisatie hiervan wordt als noodzakelijk beschouwd voor het behalen van de doelstelling om in 2030 minimaal 55% van het elektriciteitsgebruik in de provincie Utrecht op te wekken uit hernieuwbare bronnen.

2022 – De tussenbalans

[Tussenbalans-Regionale-Energie-Strategieen-provincie-Utrecht-Q2-2022.pdf](#)

Uit de in juli 2022 gepresenteerde tussenbalans van de voortgang van de 3 Utrechtse RES-regio's blijkt, dat de doelstelling om in 2030 55% van het elektriciteitsgebruik op te wekken met hernieuwbare energiebronnen niet tijdig werd gehaald met de tot dan toe door de gemeentes ingediende plannen.

De provincie deed naar aanleiding van deze negatieve tussenbalans een oproep aan de gemeenten om voor 1 december 2022 bestaande windplannen te concretiseren en met extra windlocatieplannen te komen, met als doel in 2030 1 TWh (terawattuur) aan windenergie in de provincie te kunnen realiseren. Daarmee zou de gewenste

verhouding tussen zonne-energie en windenergie bereikt kunnen worden. Voor het beeld: 1 TWh staat gelijk aan een miljard kWh (kilowattuur), ofwel de opwek van circa 60 windmolens van 5 MW.

Als er op 1 december 2022 onvoldoende plannen zijn om 1 TWh windenergie in 2030 te realiseren, stelde de provincie zelf procedures in gang te zullen zetten om windparklocaties aan te gaan wijzen. Op basis van de Elektriciteitswet heeft ze daarvoor de bevoegdheid voor windparken tussen de 5 en 100 MW.

Daarop vooruitlopend is in 2022 gestart met een verkenning van potentiële locaties en met de voorbereiding van een zogenaamd “projectbesluit- of inpassingsplan-procedure”. Dit traject ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

1. Verkenningfase te onderzoeken windlocaties

in 2 stappen:

1. NRD fase
2. planMER fase

2. Voorkeursbeslissingsfase

in 2 stappen:

1. voorkeursalternatief
2. (ontwerp-)voorkeursbeslissing

3. Besluit over randvoorwaarden en locaties voor windenergie

4. Participatie op lokaal niveau rondom de gekozen locaties

In de MER (*Milieu Effect Rapportage*) staan geen keuzes, maar alleen de relevante milieu-informatie op het gebied van geluid, gezondheid, natuur. Dit planMER geeft input voor verdere besluitvorming over locaties waar windparken mogelijk gemaakt kunnen worden.

Wát de provincie in dit plan MER gaat onderzoeken staat in de zogenaamde ‘*Notitie Reikwijdte en Detailniveau*’, NRD. In de NRD is te lezen welke milieueffecten onderzocht worden, hoe dit gebeurt en voor welke gebieden.

Parallel aan dit traject loopt het ‘[Participatieplan Verkenning en Voorkeursbeslissing windenergie Provincie Utrecht](#)’.

Naast de milieuonderzoeken die gedaan worden, wordt ook gesproken met gemeenten en regionale partijen over welke randvoorwaarden voor hen van belang zijn, zoals het tegengaan van energiar-moede of de uitwerking van het uitgangspunt van 50% lokaal eigenaarschap. Via een enquête wil men bij inwoners ophalen welke criteria van belang zijn voor de keuze waar windenergie komt.

2023

De [Provinciale Rapportage Voortgang Windenergie \(provincie-utrecht.nl\)](#) van begin 2023 liet een vergelijkbaar beeld als de Tussenbalans 2022 zien. Op basis van de bestaande concrete plannen wordt de “1 TWH per 2030 windenergie”-doelstelling niet gehaald.

In februari hebben Gedeputeerde Staten daarom besloten de eerste stap in gang te zetten. Op 23 februari is het [Ontwerp-NRD \(PDF\)](#) bij de provincie [ter inzage gelegd](#). Hierin zijn [72 potentiële onderzoeksgebieden voor planMER Windenergie](#) digitaal in kaart gebracht. Reacties konden tot en met 5 april worden ingediend.

Tijdens een deelsessie op 12 april zal worden ingegaan op deze en andere concrete bestuurlijke thema’s voor de RES U16.

Consequenties Provinciale Statenverkiezingen: hoe gaat dit traject verder?

Het verkiezingsresultaat voor Provinciale Staten en waterschappen op 15 maart heeft de politieke en bestuurlijke verhoudingen op provinciaal, waterschaps- en indirect op landelijk niveau gewijzigd. In hoeverre en op welke manier dit consequenties heeft voor doelstellingen en fasering van de transitie en bovenstaand traject is nog onvoldoende helder.

Het woord is nu aan de Provinciale Staten in hun nieuwe samenstelling. Of deze tijdplanning en opzet gehaald zal worden zal ook afhankelijk zijn van de procedure-snelheid, gezien het grote aantal stakeholders voor het participatietraject. De wil om er gezamenlijk uit te komen lijkt dan ook een absolute vereiste.

Bijlage Stakeholders

Versie januari 2023

Ter illustratie van het grote aantal stakeholders wordt hieronder de bijlage *Stakeholders* uit het *Participatieplan Verkenning en Voorkeursbeslissing* vermeld. Deze tot nu toe bekende stakeholders kunnen wijzigen en ook in de loop van het proces kan hun rol veranderen. Vooralsnog hebben we verschillende stakeholders; interne, externe, bestuurlijke, ambtelijke, maatschappelijke, bedrijfsmatige, afhankelijke en waar wij afhankelijk van zijn, betrokken.

Gesprekspartners: ● 26 gemeenten ambtelijk ● 26 gemeenten bestuurlijk ● 3 RES-regio's,
Waterschappen: ● Hoogheemraadschap Amstel ● Gooi en Vecht, ● Waterschap Vallei en Eems ● Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) ● Waterschap Rivierenland.
Buurprovincies: ● Zuid-Holland ● Noord-Holland ● Flevoland ● Gelderland
Netbeheerders: ● Stedin / Tennet
Omgevingsdiensten: ● RUD (Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht) ● ODRU (Omgevingsdienst Regio Utrecht) ● GGD regio Utrecht ● Veiligheidsregio Utrecht.
Bestuurlijk / intern: ● Gedeputeerde Staten ● Provinciale Staten.
Extern / toetsing: ● Commissie voor de milieueffectrapportage ● Energie van Utrecht ● LTO en overige landbouworganisaties.
Natuurorganisaties: ● Natuur en Milieufederatie Utrecht ● Staatsbosbeheer ● Utrechts Landschap ● Natuurmonumenten.
Lokale natuur/milieu organisaties: ● lokale & regionale landschapsorganisaties.
Overheden: ● Aangrenzende gemeenten buiten de provincie Utrecht ● Nationaal Programma Regionale Energiestrategie
Rijk: ● RWS ● OER traject ● Defensie ● EZK / BZK.
Belanghebbenden: ● Inwoners van de provincie Utrecht ● Inwoners van aangrenzende gemeenten buiten provincie Utrecht ● Bewonersorganisaties (Dorpsbelangen, dorpsraden, wijkraden, etc.)
Brancheorganisaties energie: ● NWEA (brancheorganisatie windenergie) ● NVDE ● Energie Nederland (ODE) ● Hier opgewekt
Belangenbehartigers: ● Windalarm ● Extinction Rebellion ● Nederlandse vereniging voor Omwonenden Windturbines (NLVOW) ● Jong RES
Grondeigenaren: ● Rijks-waterstaat ● Prorail ● Defensie ● Staatsbosbeheer ● Utrechts Landschap ● Natuurmonumenten ● UPG (vereniging landgoed eigenaren) ● Particulieren. ● VNO-NCW ● SWEV.
Initiatiefnemers: ● Lokale energiecoöperaties ● Energiemaatschappijen ● Ontwikkelaars. ● Recreatieschappen ● Bedrijvenverenigingen ● Woningcorporaties.
Media (lopen via corporate communicatie): ● Lokale media ● Landelijke media ● Vakbladen ● Lokale kranten.
Intern (binnen de Provincie Utrecht): ● Ruimtelijke Ordening ● Water en Bodem ● Veilige Gezonde Leefomgeving ● Natuur en Landbouw ● Cultuurhistorie ● Recreatie...

3 2. En hoe gaan we intussen bestaande nieuwe decentrale initiatieven faciliteren en versterken ?

Zoals gezegd kent de provincie Utrecht vele initiatieven en deskundigheid op energietransitiegebied.

Zaak is om dit nu te versterken en uit te breiden.

Dat is naast betrokkenheid en gedrevenheid ook een zaak van politieke wil en organisatorische en financiële continuïteit.

Politieke steun is in september 2022 gegeven via een motie van Provinciale Staten, waarin de lokaal eigendom-doelstelling verder is aangescherpt.

Waar eerst sprake was van een streven naar 50% lokaal eigendom, is dit gewijzigd in een uitgangspunt van minimaal 50% lokaal eigendom bij grote duurzame energie-projecten.

Achtergrond is, dat direct omwonenden zo niet alleen de lasten ondervinden, maar ook van de lusten kunnen profiteren. Voor draagvlak een belangrijke voorwaarde.

Dat facilitering noodzakelijk is laat eerder genoemde Lokale Energie Monitor 2022 van HIER Opgewekt zien.

Daarin zijn de eerste signalen zichtbaar, dat de ontwikkeling van energiecoöperaties momenteel landelijk in een groeistuf fase zit. Hoewel bijvoorbeeld in 2022 landelijk 160 nieuwe zonne-energieprojecten, goed voor 55,7 MW-piek, zijn gerealiseerd, werden ook zo'n 75 collectieve zonnedakprojecten stil- of stopgezet. Het aantal coöperaties neemt nog steeds toe, maar de groei neemt af. Er lijkt een zeker verzadigingspunt bereikt nu in bijna 86% van alle gemeenten een energiecoöperatie actief is.

Knelpunteninventarisatie Energiecoöperaties

Een recente uitgebreide landelijke knelpunteninventarisatie door Bureau7TIEN en HIER Opgewekt in opdracht van RVO signaleert op heldere wijze een aantal uitdagingen op uiteenlopende gebieden waar coöperaties mee te maken (gaan) krijgen.

(<https://www.hieropgewekt.nl/kennisdossiers/knelpunteninventarisatie-energie-cooperaties-knelpunten-en-kansen-voor-opschalen>)

Organisatorisch spelen zaken als werving en behoud van actieve leden, bestuursopvolging en het bereiken van de groepen die minder om de inhoudelijke dan praktische en financiële redenen deelname overwegen.

Financieel hebben startende coöperaties vaak problemen om voldoende startkapitaal voor hun projecten te genereren. De overgang van een op betrokken vrijwilligers drijvende organisatie naar een stabiele bedrijfsvoering gaat vaak samen met hogere personeelkosten waarvoor nog onvoldoende

exploitatiebudget is. Verzekeringspremies worden hoger door veiligheidsrisico's. En wettelijke vereisten zoals de UBO-wetgeving verminderen de financieringsappetite van banken.

Samenwerking met (lokale) overheden wordt regelmatig gefrustreerd door onduidelijke wederzijdse verwachtingen; vertragingen in het beleidsproces; en onduidelijke eisen ten aanzien van 50% eigendom.

Maatschappelijke uitdagingen manifesteren zich onder meer via net-congestie, het verkrijgen van daken en grond, het gebrek aan draagvlak voor wind en een tekort aan opgeleid personeel.

Aantal keer dat een knelpunt is benoemd

n=350

<https://www.hieropgewekt.nl/onderzoeken>

In een van de themasessies zal Jesse de Graaff, mede-opsteller van het rapport, ingaan op oplossingsrichtingen.

Energie van Utrecht gaat samen met NMU binnenkort een servicepunt starten om coöperaties breed te ondersteunen en te begeleiden bij de organisatorische en financiële opzet van de coöperatie of bij het opzetten van projecten.

Facilitering en infrastructuur

Nu de urgentie steeds meer verschuift van het plannen maken naar concrete realisatie neemt ook de faciliteringsnoodzaak toe.

Een goede infrastructuur maakt het mogelijk om grotere stappen vooruit te zetten.

Waar is behoefte aan en is daar een onderscheid qua urgentie in te maken ?

Bijvoorbeeld:

Noodzakelijke praktische vaardigheden en personeelscapaciteit

Zonder vaardige technici en onderhoudsmonteurs is een snelle en grootschaligere aanpak moeilijk te realiseren.

ROC Midden Utrecht heeft divers onderwijsaanbod, gericht op het ontwikkelen van de voor de transitie benodigde vaardigheden. Men werkt daarbij samen met het bedrijfsleven. Desondanks is de animo bij het bedrijfsleven nog te gering. Heeft dit te maken met onbekendheid of bij voorbeeld met afwachten hoe de vraag zich ontwikkelt en welke personeelscapaciteit en -vaardigheden daarvoor nodig zijn.

stelling

Het tijdig bij elkaar brengen van de zich ontwikkelende vraag aan expertise en aanbod zal nu moeten worden geïntensiveerd. Een afwachtende houding laat kansen liggen.

Productie-opstapeling

Het voorbeeld van de energie-arme gevels waar Bo-Ex mee heeft geëxperimenteerd, illustreert de noodzaak van productie-opstapeling om dit succesvolle en te verbreden experiment succesvol door te kunnen zetten.

Bo-Ex heeft dit experiment eenmalig kunnen financieren. Het investeringsbudget van coöperaties en projectontwikkelaars zal vaak onvoldoende zijn om dit telkens als eenmalige projecten te realiseren.

Productie-opstapeling is dan een eerste voorwaarde om tot kostenreductie te komen en daarmee dit soort oplossingen beschikbaar te maken. Omgekeerd zullen ook producenten pas willen investeren als er een renderende marktvraag in het verschiet ligt. Dat geldt ook voor financieringsinstellingen en investeerders.

vraag

Zijn er al grootschaligere productie-initiatieven voor deze of andere oplossingen in of vanuit onze regio; nemen financiers en investeerders daarin ook een rol; en wie neemt het initiatief om dit te intensiveren ?

Balans tussen standaardisering en op maat

Bij de doorzetting van de energietransitie is er een reële kans, dat er een scheiding ontstaat tussen enerzijds een grootschalige productievorm om tot kostenreductie en standaardisering (denk bijv aan onderhoud en logistiek) te komen en anderzijds de wens om tot kleinschalig maatwerk te komen, gericht op een specifieke context en op de behoefte aan sturing van de eigen situatie

Financiering

Veel, zeker kleinschaligere, energie-initiatieven zijn nog afhankelijk van subsidies. Investerders hanteren vaak een getrapt systeem van seed - , angel - en accelerator-investeringen.

Ook de reguliere financieringsinstellingen zoals banken, zijn wisselend actief.

Vaak wordt vanuit hun perspectief nog te veel risico gezien om tot volledige financiering te komen.

Zodra de vraag toe zal nemen naar energietransitie-producten en diensten en het door de overheid gereguleerde speelveld duidelijker zal worden zal het risico-profiel lager worden en dus ook de financieringsbereidheid.

Maar daar kan de samenleving niet op wachten. Er zal ook vanuit de financieringsinstellingen durf en creativiteit getoond moeten worden.

Eerste stappen binnen de regio zijn gezet.

Het Energiefonds Utrecht zoekt consortiumsamenwerking met grotere financieringsinstellingen.

De Rabobank is een energiedesk gestart.

Juridisch-economische instrumenten

Naarmate de transitie concreter wordt zal de behoefte om juridisch-economische afspraken over onder meer de inrichting van nieuwe werkvormen, de nieuw ontstane verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden vooraf goed vast te leggen.

Initiatieven zoals BIM Legal, gerealiseerd door een samenwerkingsverband van Hermans & Schuttevaer, het Utrechtse notariskantoor, BPD Bouwfonds Gebiedsontwikkeling, Westport notarissen en het Kadaster zijn daar een mooi voorbeeld van (interview 21).

Dit systeem, in de vorm van een online 3D-beeld laat zien welke specifieke juridische en notariële afspraken gelden per woning of woningcomplex. Daarnaast kan in het systeem worden vastgelegd welke regelingen van toepassing zijn, bijvoorbeeld met betrekking op recht van overpad en erfdienstbaarheid of gemeenschappelijke energie- of warmtevoorziening. Zo is voor alle betrokken partijen via de 3D-visualisatie te zien welke afspraken gelden, daarvoor een groot aantal documenten door te hoeven spitten.

vraag

Aan welke nieuwe of aangepaste juridische instrumenten is behoefte voor de energietransitie en welke gebruiksvriendelijkheidseisen zijn daaraan te stellen?

Samenwerking UU/Copernicus Instituut en gemeente Utrecht

Samenwerking tussen UU/Copernicus Instituut en gemeente Utrecht, gericht op facilitering van de energietransitie.

Hoewel technologische innovatie een belangrijke voorwaarde is voor de energietransitie blijkt in de dagelijkse praktijk de acceptatie en medewerking aan veranderingen in de bestaande energieconsumptie en -kosten een belangrijke horde te zijn.

Niet verwonderlijk want het gaat vaak om ingrepen waarvan de impact voor het dagelijkse leven in de gemeenschaps- en in de persoonlijke omgeving niet altijd duidelijk is; en die in eerste instantie ook tot financiële onzekerheid kan leiden.

Het Copernicus Instituut en de gemeente Utrecht gaan nauwer samenwerken om de invoering van een complex en omvangrijke operatie als de energietransitie goed te ondersteunen.

Daarbij zal de focus met name liggen op de sociale innovatie, de afstemming van de vraag uit de samenleving op het technologische aanbod en de sociale innovatie.

Digitale U16 marktplaats

Uit de interviews blijkt dat zeker bij degenen, die niet dagelijks professioneel bezig zijn met de energietransitie, maar daar wel een actieve bijdrage als bewoner, bedrijf of professional aan willen leveren of een initiatief willen opzetten, veel onbekendheid is met wat er al op dit gebied gebeurt of met wie men zou kunnen sparren of samenwerken. Denk bij voorbeeld aan bewonersgroepen die een bedrijf met ruimte voor zonnepanelen zoeken. Of kennisinstellingen die hun onderwijs- en onderzoeksaanbod willen afstemmen met bedrijven. Etc.

Een digitale marktplaats waar vraag en aanbod, samenwerkingsmogelijkheden, informatie-uitwisseling plaats kan vinden zou behulpzaam kunnen zijn om personen en initiatieven aan elkaar te koppelen.

vragen

Is er behoefte aan een dergelijke marktplaats binnen de U16 ?

Kan een van de bestaande platforms dit gaan trekken op basis van al bestaande databases of dient dat nieuw opgezet te worden ?

Verminderen van energieverbruik

Het verminderen van energieverbruik door burgers, bedrijven en instellingen, draagt ook bij aan duurzamer energiegebruik

Dat heeft niet alleen klimaatvoordelen, maar draagt er ook aan bij, dat de maatschappelijk nodige energie kan blijven worden geleverd. Energiereductie is sterk afhankelijk van de maatregelen die we treffen op gebieden, die een hoge energieconsumptie hebben.

Op 12 april komen onderstaande 2 aspecten die mede het verschil kunnen maken aan de orde. Vanwege hun verbondenheid gebeurt dat in 2 op elkaar aansluitende deelsessies:

Mobiliteitsreductie

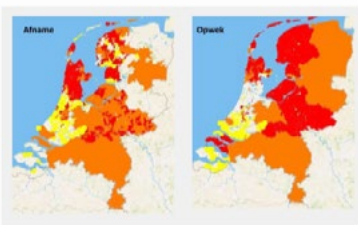
In het interview met Jan Korff de Gidts (interview 7) gaat hij dieper in op de achtergrond en aanpak.

Netcongestiesturing door spitsmijden

Netcongestie is een urgent probleem, dat ook in de U16 de volle aandacht verdient. Onderstaande slides van Stedin geven probleem en aanpak beknopt weer. Tijdens de dialoog zal hier verder op worden ingegaan.

CONGESTIE - EEN SNEL GROEIEND PROBLEEM

Het elektriciteitsnet raakt in toenemende mate overbelast

Bron: capaciteitskaarten: Ictbeheer Nederland (maart 2015)

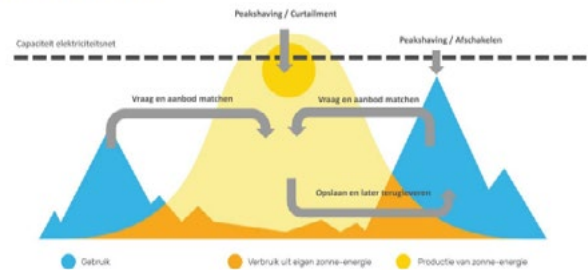
Uitdagingen conventionele netverzwaring

- Uitbreidingen zijn langdurige processen
- Benodigde arbeidskrachten zijn schaars
- Er is veel ruimte nodig boven en onder de grond
- De transitie vergt forse investeringen

3

STEDIN VOOR DE NIEUWE ENERGIEGENERATIE

INFRABEHOEFTE VERMINDEREN BETER BENUTTEN

Capaciteit elektriciteitsnet

Peakshaving / Curtailment

Peakshaving / Afshakelen

Vraag en aanbod matchen

Vraag en aanbod matchen

Op slaan en later terugkopen

● Gebruik ● Verbruik uit eigen zonnepanelen ● Productie van zonnepanelen

STEDIN VOOR DE NIEUWE ENERGIEGENERATIE

AAN DE SLAG SLIMME OPLOSSINGEN

Bedrijventerreinen

Woningbouw

Contracteren van Flex

Wanneer bedrijven onderling de energiebehoefte op elkaar afstemmen kan ruimte gecreëerd worden voor extra groei. Goede voorbeelden hiervan kunnen nu al gevolgd worden

Grote gebiedsontwikkelingen met woningbouw dreigen vast te lopen door de netcongestie. Samen met projectontwikkelaars gaan we op zoek naar slimme oplossingen

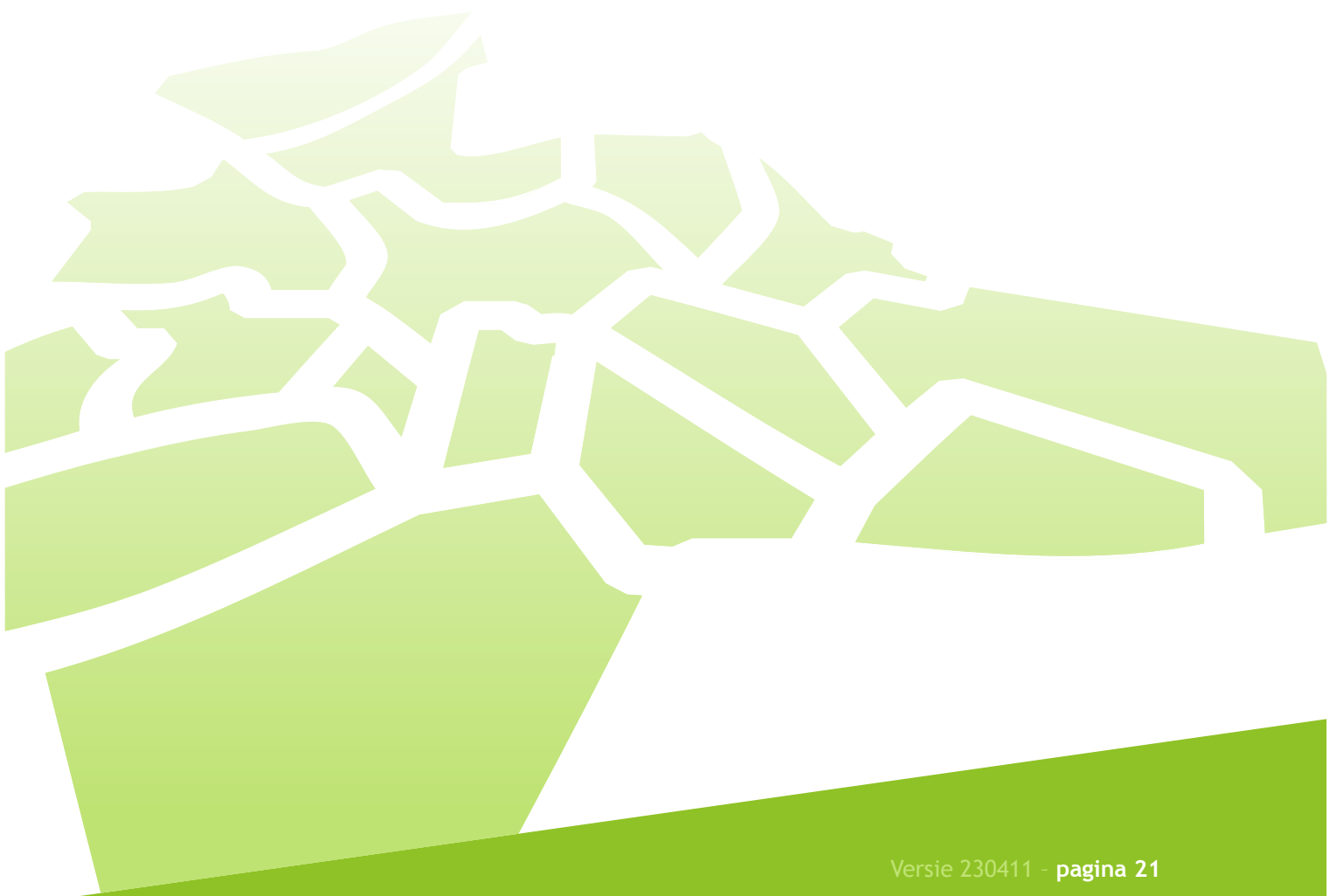
Stedin en Tennet trekken gezamenlijk op om flexibel vermogen te contracteren waaronder batterijopslag

STEDIN VOOR DE NIEUWE ENERGIEGENERATIE

Presentaties

1e Dialoog

juni 2022

1

Verslag over het versnellen van de energietransitie

*Joost van Sonsbeeck en Gerard Hoskens,
leden van de Initiatiefgroep en van De Constructieve*

Inleiding

Op 21 juni 2022 kwamen circa 100 personen afkomstig uit het bedrijfsleven, energiecorporaties, overheid en kennisinstellingen bij elkaar om in de vorm van een dialoog bij te praten over de stand van zaken in de Regio Utrecht met betrekking tot de energietransitie en versnelling daarvan. De dialoog is georganiseerd door de *Utrechtse Sociëteit De Constructieve*, de *Rabobank Midden Nederland* en de stichting *Public Space*.

Dit verslag bestaat uit deze samenvatting van enkele pagina's, plus bijlagen die op trefwoord doorzocht kunnen worden. Het geheel is bestemd voor de deelnemers, voor initiatiefnemers op het gebied van de energietransitie, en voor iedereen die zich daarbij betrokken weet.

Opening van de dialoog door Huib van Essen

Als eerste benadrukt gedeputeerde Huib van Essen de urgentie en zegt dat het niet alleen meer moet gaan om pilotprojecten, maar om opschaling, om groot te durven denken en doen. Het is nu zaak om datgene dat in de Regionale Energie Strategie

van 2021 (RES) is uitgesproken waar te maken. Daarover lopen de gesprekken met de gemeentes. Met het programma 'Zon op dak' gaat het redelijk goed, maar 'Zonnevelden' en "Windparken" lopen traag. Projecten op het gebied van 'Warmtetransitie' en 'Energiebesparing' verdienen meer aandacht. De provincie telt nu ongeveer zestig energiecorporaties, die inmiddels worden ondersteund door de koepelorganisatie Energie van Utrecht. Met het bedrijfsleven wordt nu zo'n drie jaar samengewerkt via de ROM en het Energiefonds Utrecht. Recent is de aandacht voor netcongestie. Er is een ommezwaai nodig van 'haalbare en betaalbare projecten' naar het 'haalbaar en betaalbaar maken van projecten'. Dat vraagt leiderschap, lef en het uitstralen van de urgentie in het beleid en in de uitvoering. Verder bevordert de provincie aanpakken, die inclusief zijn voor groepen die anders niet mee kunnen komen. En zij onderzoekt de noodzaak van warmtebedrijven in publiek eigendom.

Overzicht van Paul van Dijk

Aansluitend vertelde Paul van Dijk, manager van het Energieprogramma van de gemeente Utrecht, dat ook daar de nieuwe coalitie besloot de energietransitie te versnellen en te intensiveren; zonder overigens te zeggen dat wat eerder bedacht is niet het juiste was. Waar in het verleden is ingezet op faciliteren en stimuleren van projecten, vraagt de gemeente zich nu af of zij niet ook zelf moet gaan deelnemen in die transitie en of zij de dialoog met de samenleving niet in een permanent klimaatberaad moet voeren. Nieuw is het doel om 40.000 woningen aardgasvrij te maken. Paul liet ook zien dat in een stad als Utrecht het energiesysteem - de infrastructuur - in de transitie moet meebewegen van de huidige centrale opbouw naar een decentrale opbouw. Het komt er samengevat op aan om energiebronnen te verduurzamen, energie te besparen, én om de infrastructuur aan te passen. Maar in concrete grote projecten, zoals het voorgenomen aardgasvrij maken van een wijk, blijkt dat heel veel met elkaar samenhangt. Dat vraagt om uitzoeken en een transitievisie, terwijl aan de andere kant iedereen nu meteen al wil weten wat hij/zij zelf kan doen. En dan moet iedereen er ook nog achter staan! Hoe verder we in de uitvoering komen, hoe meer we zullen moeten letten op die acceptatie. Hij sluit af met voorbeelden van projecten, waarvan er een aantal dadelijk de revue passeren, en concludeert dat je langzaam wél ziet dat het motortje van de stad op duurzame energie gaat draaien.

De energieleverende hoogbouwflat

Het eerste is de energieleverende hoogbouwflat aan de Henriëttedreef. Marije Eleveld, directeur van de woningbouwvereniging Bo-Ex, vertelt over de grootchalige bouw van die flats in de jaren zestig in Overvecht, waarvoor de bouwelementen ter plekke fabrieksmatig werden gemaakt. Zes, zeven jaar geleden startte met zo'n negen partijen en een Energiesubsidie van EZ een pilotproject Inside Out om zo'n gebouw van ca 56 flats in bewoonde staat te vernieuwen, gericht op verduurzaming. Dit door het vervangen van de voor- en achtergevel door nieuwe - weer fabrieksmatig gemaakte - energieleverende gevels. Belangrijke partij en feitelijke hoofdaannemer was het Overvechtse bedrijf Bos Installatietechnieken. Primair is dat rondom, en dan ook echt rondom, zonnepanelen zijn aangebracht, alsmede een optopping op het dak van vier lagen zonnepanelen. Op het dak staat ook een grote klimaatkast met de techniek voor het opvangen van pieken, batterijen en

warmtepompen. Na een jaar monitoring blijkt het energieverbruik 203 MWh en de opwekking 214 MWh; dus een plus van 5,5%. Dat is na afsluiting van het warmtenet en gas. Bo-Ex zag het als haar verantwoordelijkheid om de flat voor de pilot ter beschikking te stellen. Leerpunten waren bouwtechnisch, uitleg aan de bewoners, en wet- en regelgeving. De kosten zijn nog niet op het gewenste niveau en daarom wordt gezocht naar kostprijsverlaging en modulaire toepassing van het concept. Dit alles met het oog op opschaling en productie van de bouwelementen in een fabriek, vergelijkbaar met de jaren zestig.

Rijne Energie

Joost Brinkman vertelt over de vier jaar geleden opgerichte energiecorporatie Rijne Energie, die een groot energiepark wil realiseren in de nog onbebouwde polders Rijnburg en Rijerscop in het zuidwesten van Utrecht, om daarmee het gebruik van duurzame energie in de stad te verhogen van nu 5% naar 10 à 20%. Via een initiatiefvoorstel aan de gemeente, na een gewonnen markttuitvraag en een net afgerond netonderzoek zijn we nu zover dat het plan vier windmolens omvat, waarbij medewerking van de grondeigenaren een belangrijk probleem was. Per stuk kunnen de molens 6,5 MW opwekken. Dat is bij 3.500 draaiuren samen goed voor duurzame elektriciteit voor max. 90.000 huishoudens. De volgende stap is het krijgen van de vergunning en het aanvragen van de subsidie. In 2024/2025 kan er dan worden gestart met de bouw. Inmiddels heeft de corporatie 550 leden. En dat het ledenaantal een belangrijk element is voor het hele project bleek wel uit de wervende woorden, waarmee Joost het project presenteerde. Ter plekke wierf hij meerdere nieuwe leden!

Initiatieven in de provincie Utrecht

De vierde spreker, Piet Hein Speel, is thuis in de wereld van de energiecorporaties, als kwartiermaker voor de provinciale ondersteuner Energie van Utrecht, als initiatiefnemer in zijn eigen wijk met Veemarkt Samen, als werknemer bij Energie Samen, de branchecorporatie van de meer dan 650 energiecorporaties in Nederland, en met zijn zoon in Energie Student. Aan de hand van de vraag "Is het glas half leeg of half vol?" kijkt hij naar bewonersinitiatieven in de provincie. In Groenekan ketste het plan voor een windpark af, maar in gesprek met de bewoners werd het een zonneveld, waarvoor net vergunning is aangevraagd. Als het gaat over Zon op Dak hoorden we dat het redelijk goed gaat; toch zijn er nog heel veel daken leeg! Niettemin: de corporatie Buurtstroom realiseerde elf grotere zonnedaken in Utrecht en omliggende gemeenten. Er zijn ook initiatieven op het gebied van warmte, maar het bekendste operationele voorbeeld is Thermobello in Culemborg, dus buiten de provincie. Kijkend naar de ervaringen in alle initiatieven zijn er veel argumenten waarom ze als totaliteit onvoldoende bijdragen aan de RES-doelstellingen voor 2030, zoals weerstand, geen lokaal eigendom, regelingen, netcongestie, etc. Maar Piet Hein ziet ook mogelijkheden om met initiatieven wél goed aan die doelstellingen bij te dragen. Het kernwoord is: samenwerken !! Effectiever samenwerken tussen corporatie en gemeente, en tussen bedrijven en corporatie. Zijn oproep is dat gemeente en bedrijven bewonersinitiatieven en coöperaties zien als volwaardige nieuwe partner.

We Drive Solar

Als laatste pitcher stal Robin Berg de show met zijn We Drive Solar. Zeven jaar geleden gestart met “zon op dak” op schoolgebouwen met subsidie van het Energiefonds. Inmiddels zijn er 10.000 panelen in exploitatie. Omdat hun energie door congestie niet goed aan het net geleverd kan worden, ontstond het idee die energie op te slaan in autobatterijen. Dit voor elektrisch te rijden, maar ook om terug te leveren aan het net. Essentieel was de ontwikkeling van een bi-directionele stekker in de auto en een dito laadpaal, waarmee de autobatterij kan worden opgeladen, maar ook ontladen. Inmiddels telt Utrecht zo’n 800 van die laadpalen. Ook was een auto nodig, geschikt voor op- en ontladen. Aanvankelijk was dat de Renault ZOE, maar het nieuwste is de Hyundai IONIQ 5, die wij als deelauto aanbieden ter vervanging van de eigen auto. Omdat de oplaadtarieven gereguleerd zijn en maar beperkt mogen worden verhoogd, komt de winst voor het bedrijf We Drive Solar vooral uit het energieprijgs-gestuurd opladen. Dus bij voorkeur opladen als de inkoop-prijs lager is dan de verkoopprijs. Inmiddels is We Drive Solar er in geslaagd om 25% van het piekladen te verschuiven naar goedkope momenten.. Robin ziet diverse kansen voor verbreding van deze ideeën. Zo is er bij het ASR hoofdkantoor een bi-directioneel laadplein met 50 laadpunten in combinatie met 2.000 panelen, dat moet uitgroeien tot 400 laadpunten. En er zijn zo’n 100 contracten bij nieuwbouw-projecten voor de combinatie panelen & deelauto’s. Met als Utrechtse voorbeelden: de Cartesiusdriehoek en het Wisselspoor.

Wiebe Draijer

Bestuursvoorzitter van Rabobank Nederland

Na de pauze pleitte Wiebe Drayer, voorzitter Rabobank, voor een gezamenlijke aanpak van de energietransitie onder het motto “in theorie kun je alleen heel snel gaan, maar samen kom je in de praktijk verder”. Naast duidelijkheid over de urgentie is het nodig dat alle betrokken partijen in die samenwerking vertegenwoordigd zijn, zich kwetsbaar durven opstellen, voor de doelen tekenen, en mede-eigenaar zijn van de oplossing. Op die manier ontstaat er een zekerheid van handelen en een beleidskader met voldoende garanties dat investeringen maatschappelijk kunnen renderen. Dat geldt voor zowel beleid, als implementatie en instandhouding. Wiebe is - ook als bestuurslid van de Nationale Coöperatieve Raad - pleitbezorger van de coöperatieve aanpak, al zo zegt hij zijn ook andere samenwerkingsvormen denkbaar afhankelijk van de context. Het is ook voor een bank als Rabo zoeken naar de eigen rol binnen de energietransitie, laverend tussen regelgeving, zorg voor ingelegde gelden en het nemen van risico. Een initiatief is de Carbonbank, een niet gelukt plan is deelname in een windparkconsortium op zee. Een visie op de techniek is ook nodig. Zo is waterstof energie op de langere termijn wellicht mogelijk, maar niet op de korte termijn. Op de korte termijn moeten we vooral inzetten op opslag. Ook verdient het veiligheidsrisico meer aandacht. Wij zullen als banken onze verantwoordelijkheid moeten nemen door betere proposities voor klanten te ontwikkelen. Niet op individueel klantniveau, maar op integraal maatschappelijk niveau. Ja, en soms moeten we daarbij buiten de grenzen van de financiële sector treden.

Woonlasten gelijk houden?

Daarna was het tijd voor een dialoog onder leiding van Max Christern over drie stellingen. De scores op de eerste stelling “Bij elk transitieproject in de sociale huursector blijven de woonlasten en energiekosten gelijk” waren: eens 32 en oneens 38. Het leidde tot de volgende uitspraken:

- Om de ongelijkheid niet te vergroten is versnelling van de transitie nodig. Hoe langer gearzeld, hoe meer de kosten voor een collectieve aanpak stijgen, doordat mensen met voldoende middelen individueel maatregelen treffen. Collectieve deelname en eigendom zouden voorwaarde moeten zijn.
- Oneens scoort hoog omdat het doel niet moet zijn kostenstabilisatie, maar kostenverlaging. Reductie is mogelijk door schaalvoordeel en moet beoordeeld worden t.o.v. de situatie 2021.
- Woningcorporaties richten zich gezien hun financiële capaciteit bij de energietransitie in 1e instantie op de sociale huurders. Maar indirect kunnen ze een belangrijke rol in de breedte spelen.

Taken Utrechtse kennisinstellingen?

Op de stelling “Kennisinstellingen hebben de taak om samen met bedrijven haalbare combinaties te ontwikkelen van opwekking en opslag van energie” waren de scores: eens 61 en oneens 10. Dit leidde tot:

- In de ontwikkelingsfase van zo’n nieuwe combinatie kun je je voorstellen dat het gaat om samenwerking bedrijf met kennisinstelling. Maar bij het uittesten en invoering daarvan moet ook de burger betrokken worden. Er wordt voor gepleit om de burger ook aan de voorkant te betrekken.
- Eigenlijk zou de consumptie mogelijkheid van de opgewekte en opgeslagen energie mee moeten worden genomen. Zie het voorbeeld van We Drive Solar.

Één uitvoeringsorganisatie?

En tenslotte de stelling “Voor de versnelling is een gezamenlijke uitvoeringsorganisatie nodig van alle partijen”. De scores waren: eens 29 en oneens 37. Uit de discussie kwam naar voren:

- Er is een verschil tussen de fase van het uitruilen van standpunten, en het feitelijke ondernemend samenwerken.
- Je moet geen centralisatie van de aanpak willen! Een goede tussenvorm tussen centralisatie en volledige decentralisatie is de gezamenlijke aanpak in buurten of van bedrijven in een gebied. Zo’n samenwerking tussen partijen, die naast energiemotieven ook een praktische gezamenlijke band hebben, lijkt het best hanteerbaar. Dit laat nog wel de vraag open wie de eindverantwoordelijkheid heeft.
- Je zult bij de samenwerkingsvorm onderscheid moeten maken tussen de niveaus en fases binnen het ontwikkelings-, besluitvormings- en invoeringsproces. Een samenwerking bij een infrastructuurproject stelt bijvoorbeeld andere eisen dan bij een project voor de isolatie van huizen.

Tenslotte: doorpakken met de energie transitie

Joop Oude Lohuis, voormalig directeur van het Energieprogramma van de gemeente Utrecht, hield als afsluiting een pleidooi om door te pakken met de energietransitie. We zijn nu immers in de realisatiefase gekomen, die een concrete organisatorische aanpak vraagt en verbreding van de betrokkenheid van burgers en bedrijven. Hij pleit ervoor om de dialoog twee kanten op te laten gaan: Maak het enerzijds kleiner en compacter, zodat de praktische consequenties voor groepen van burgers en bedrijven beter bespreekbaar worden, en anderzijds leer van elkaar en wissel ervaringen uit. Want Alleen samen komen we in het Utrechtse verder.

Utrecht, augustus 2022

2

Presentatie Rijne Energie Joost Brinkman

Tijdens de eerste dialoog op 21 juni 2022 presenteerde Joost Brinkman over de energiecorporatie Rijne Energie. Ter voorbereiding van de tweede dialoog op 12 april 2023 doen wij hier verslag van zijn presentatie in 2022.

Joost Brinkman vertelt over de vier jaar geleden opgerichte energiecorporatie Rijne Energie, die een groot energiepark wil realiseren in de nog onbebouwde polders Rijnenburg en Reijerscop in het zuidwesten van Utrecht, om daarmee het gebruik van duurzame energie in de stad te verhogen van nu 5% naar 10 à 20%. Via een initiatiefvoorstel aan de gemeente, na een gewonnen marktuitvraag en een net afgerond netonderzoek zijn we nu zover dat het plan vier windmolens omvat, waarbij medewerking van de grondeigenaren een belangrijk probleem was. Per stuk kunnen de molens 6,5 MW opwekken. Dat is bij 3.500 draaiuren samen goed voor duurzame elektriciteit voor max. 90.000 huishoudens. De volgende stap is het krijgen van de vergunning en het aanvragen van de subsidie. In 2024/2025 kan er dan worden gestart met de bouw. Inmiddels heeft de coöperatie 550 leden. En dat het ledenaantal een belangrijk element is voor het hele project bleek wel uit de wervende woorden, waarmee Joost het project presenteerde. Ter plekke wierf hij meerdere nieuwe leden!

Interessante links naar het Rijne Energie zijn:

- <https://rijne-energie.nl/>
- <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/duurzame-stad/energie/duurzame-energie-in-rijnenburg-en-reijerscop/>

3

Presentatie Initiatieven in de provincie Utrecht

Piet Hein Speel

Tijdens de eerste dialoog op 21 juni 2022 presenteerde Piet Hein Speel over bewonersinitiatieven in de provincie Utrecht. Ter voorbereiding van de tweede dialoog op 12 april 2023 doen wij hier verslag van zijn presentatie in 2022.

Piet Hein Speel, is thuis in de wereld van de energiecorporaties, als kwartiermaker voor de provinciale ondersteuner Energie van Utrecht, als initiatiefnemer in zijn eigen wijk met Veemarkt Samen, als werknemer bij Energie Samen, de branche-corporatie van de meer dan 650 energiecorporaties in Nederland, en met zijn zoon in Energie Student. Aan de hand van de vraag “Is het glas half leeg of half vol?” kijkt hij naar bewonersinitiatieven in de provincie. In Groenekan ketste het plan voor een windpark af, maar in gesprek met de bewoners werd het een zonnenveld, waarvoor net vergunning is aangevraagd. Als het gaat over Zon op Dak hoorden we dat het redelijk goed gaat; toch zijn er nog heel veel daken leeg! Niettemin: de corporatie Buurtstroom realiseerde elf grotere zonnedaken in Utrecht en omliggende gemeenten. Er zijn ook initiatieven op het gebied van warmte, maar het bekendste operationele voorbeeld is Thermobello in Culemborg, dus buiten de provincie. Kijkend naar de ervaringen in alle initiatieven zijn er veel argumenten waarom ze als totaliteit onvoldoende bijdragen aan de RES-doelstellingen voor 2030, zoals weerstand, geen lokaal eigendom, regelingen, netcongestie, etc. Maar Piet Hein ziet ook mogelijkheden om met initiatieven wél goed aan die doelstellingen bij te dragen. Het kernwoord is: samenwerken !! Effectiever samenwerken tussen corporatie en gemeente, en tussen bedrijven en corporatie. Zijn oproep is dat gemeente en bedrijven bewonersinitiatieven en coöperaties zien als volwaardige nieuwe partner.

Interessante links naar projecten waarbij Piet Hein Speel is betrokken, zijn:

- <https://energievanutrecht.nl/>
- <https://www.veemarktsamen.nl/>
- <https://energiesamen.nu/>
- <https://www.eneco.nl/grootzakelijk/product-advies/opwekken-opslaan/zon-op-dak/>
- <https://www.thermobello.nl/>

4

Presentatie Bo-Ex

Marije Eleveld, directeur woningbouwvereniging

De energieleverende hoogbouwflat in Utrecht-Overvecht: een goed voorbeeld doet goed volgen.

Door Joost van Sonsbeeck

Tijdens de eerste dialoog op 21 juni 2022 presenteerde Marije Eleveld, directeur van de woningbouwvereniging Bo-Ex, over het project Inside out. Ter voorbereiding van de 2e dialoog op 12 april 2023 doen wij hier verslag van haar presentatie in 2022.

Marije Eleveld, directeur van de woningbouwvereniging Bo-Ex, vertelt over de groot-schalige bouw van die flats in de jaren zestig in Overvecht, waarvoor de bouwelementen ter plekke fabrieksmatig werden gemaakt. Zes, zeven jaar geleden startte met zo'n negen partijen en een Energiesubsidie van EZ een pilotproject Inside Out om zo'n gebouw van ca 56 flats in bewoonde staat te vernieuwen, gericht op verduurzaming. Dit door het vervangen van de voor- en achtergevel door nieuwe - weer fabrieksmatig gemaakte - energieleverende gevels. Belangrijke partij en feitelijke hoofdaannemer was het Overvechts bedrijf Bos Installatietechnieken. Primair is dat rondom, en dan ook echt rondom, zonnepanelen zijn aangebracht, alsmede een optopping op het dak van vier lagen zonnepanelen. Op het dak staat ook een grote klimaatkast met de techniek voor het opvangen van pieken, batterijen en warmtepompen. Na een jaar monitoring blijkt het energieverbruik 203 MWh en de opwekking 214 MWh; dus een plus van 5,5%. Dat is na afsluiting van het warmtenet en gas. Bo-Ex zag het als haar verantwoordelijkheid om de flat voor de pilot ter beschikking te stellen. Leerpunten waren bouwtechnisch, uitleg aan de bewoners, en wet- en regelgeving. De kosten zijn nog niet op het gewenste niveau en daarom wordt gezocht naar kostprijsverlaging en modulaire toepassing van het concept. Dit alles met het oog op opschaling en productie van de bouwelementen in een fabriek, vergelijkbaar met de jaren zestig.

Interessante links naar het project *Inside Out* zijn:

- <https://tki-inside-out.nl/>
- <https://www.bouwwereld.nl/opgeleverd/inside-out-eerste-energieleverende-hoogbouw-flat-opgeleverd/>

5

Presentatie We Drive Solar Robin Berg, directeur

Sla energie op voor thuis in je e-auto

Door Joost van Sonsbeeck

Tijdens de eerste dialoog op 21 juni 2022 presenteerde Robin Berg zijn bedrijf We Drive Solar. Ter voorbereiding van de tweede dialoog op 12 april 2023 doen wij hier verslag van zijn presentatie in 2022.

Als laatste pitcher stal Robin Berg de show met zijn We Drive Solar. Zeven jaar geleden gestart met ‘zon op dak’ op schoolgebouwen met subsidie van het Energiefonds. Inmiddels zijn er 10.000 panelen in exploitatie. Omdat hun energie door congestie niet goed aan het net geleverd kan worden, ontstond het idee die energie op te slaan in autobatterijen. Dit voor elektrisch te rijden, maar ook om terug te leveren aan het net. Essentieel was de ontwikkeling van een bi-directionele stekker in de auto en een dito laadpaal, waarmee de autobatterij kan worden opgeladen, maar ook ontladen.

Inmiddels telt Utrecht zo’n 800 van die laadpalen. Ook was een auto nodig, geschikt voor op- en ontladen. Eerder was dat de Renault ZOE, maar het nieuwste is de Hyundai IONIQ 5, die wij als deelauto aanbieden ter vervanging van de eigen auto. Omdat de oplaadtarieven gereguleerd zijn en maar beperkt mogen worden verhoogd, komt de winst voor het bedrijf We Drive Solar vooral uit het energieprijsgestuurd opladen. Dus bij voorkeur opladen als de inkoopprijs lager is dan de verkoopprijs.

Inmiddels is We Drive Solar erin geslaagd om 25% van het piekladen te verschuiven naar goedkope momenten. Robin ziet diverse kansen voor verbreding van deze ideeën. Zo is er bij het ASR-hoofdkantoor een bi-directioneel laadplein met 50 laadpunten in combinatie met 2.000 panelen, dat moet uitgroeien tot 400 laadpunten. En er zijn zo’n 100 contracten bij nieuwbouwprojecten voor de combinatie panelen & deelauto’s. Met als Utrechtse voorbeelden: de Cartesiusdriehoek en het Wisselspoor.

Interessante links naar projecten van *We Drive Solar*, zijn:

- <https://www.wedrivesolar.nl/>
- <https://www.energiefondsutrecht.nl/projecten/we-drive-solar-deelautos-zijn-de-toekomst/>

Burgers

6

Interview met Ger Offringa manager bij sportclub *Kampong*

Energietransitie is bij ons onderdeel van duurzaamheidsbeleid

Door Guus Schrijvers

Wil je in enkele zelfstandig naamwoorden je functie aangeven?

Ik ben *Federatiemanager*, zo heet mijn functie. Kampong is een federatie van zes onafhankelijke sportverenigingen. Ik doe overschrijdende taken zoals het beheer van het verenigingsgebouw en alle andere hardware van de vereniging. Ook trek ik mede het duurzaamheidsbeleid en de energietransitie. Ik heb deze functie sinds vier jaar.

Is de digitale informatie die je vooraf toestuurdte up-to-date?

Ja, die bevat veel informatie. Zie <https://www.kampong.nl/rabobank/>. Er staat echter weinig op de website over plannen die we hebben voor de komende jaren.

***Wat heb je in de afgelopen jaren bereikt?
Ben je daar tevreden over en trots op?***

We hebben vier jaar geleden een nieuw, ecologisch verantwoord, clubhuis neergezet. Alles is vrijwel van het gas af. Verwarming gebeurt mede via zonnepanelen. Twee jaar geleden naar LED-verlichting voor de sportvelden overgegaan. Op het parkeerterrein staan nu ook laadpalen.

Je vraagt alleen naar de energietransitie. Dat is een onderdeel van duurzaamheidsbeleid van Kampong met bijvoorbeeld: gezonde voeding, terugnemen van PET-flesjes, meer inzet op alcoholvrij bier; sportterreinen ecologisch inrichten: insectenhotels, vogelhuisjes. Een grotere fietsenstalling is onlangs aangelegd.

We hebben dit met zijn allen bereikt. Ik ervaar dat we toonaangevend op veel gebieden van duurzaamheid en innovatie zijn. Ik denk, dat ons pand een voorbeeld is voor vele andere sportverenigingen.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Met verdere energiebesparing. We hebben een warmtepomp maar willen ook een koeltepomp; ook meer mogelijkheden voor opslag van energie op momenten dat je die niet zelf gebruikt. Koeltepomp: Je haalt energie uit de lucht en pompt koude lucht in het pand. Opslag energie in batterijen.

Over enkele jaren hebben wij de zonnepanelen afbetaald. Dan komt er geld beschikbaar voor verder innovatie van duurzaamheid waaronder energietransitie.

Kun je voor je plannen medewerking overheid, provincie, gemeente, banken, warmte-leveranciers, kenniscentra of andere maatschappelijke partijen gebruiken?

We werken voor het duurzaamheidsbeleid al samen met tal van maatschappelijke partners. Rabobank is al jarenlang een belangrijke partner voor Kampong. Naast sponsoring van SV Kampong Hockey en Voetbal, dat o.a. resulteert in het gezonde clubhuis project, versterkt Rabobank samen met NOC*NSF, LKCA, verschillende bonden en clubs met kennis, netwerk en geld. Goed voor onze club en geweldig voor de samenleving. Met deze bank en met onze partners Heineken 0.0, Vrumona en Nummer Veertien streven we naar een gezonde leefstijl, waarbij de hoeveelheid suiker in frisdrank een thema is dat veel aandacht heeft. Op het specifieke energie-aspect hebben we nog geen partners.

We ervaren achterstand in informatie. Anders gezegd: onze ambities zijn hoger dan de kennis. We hopen ook energie te halen uit de voetbalvelden of hockeyvelden zelf. We weten niet precies, hoe dat moet. We kunnen externe hulp gebruiken. Maar we hebben ook ouders en oudere sporters die zich informeel als vrijwilliger willen inzetten voor de energie-transitie van Kampong.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere maatschappelijke partners af en toe te ontmoeten?

Ja, zeker. We zijn nog lang niet klaar met innovaties. We komen, als het even kan, met een groepje van Kampong naar jullie tweede Dialoog op 12 april.

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie energiebeleid?

Ja, dat is goed. Mijn mailadres is federatiemanager@kampong.nl. Ik wijs erop dat op onze [website](#) ook al veel informatie staat.

7

Interview met Jan Korff de Gidts

adviseur en deelnemer

Klimaattafel Ruimte en Mobiliteit Utrechtse Regio

Minder mobiliteit = minder energiegebruik = wonen bij je werk

Door Ad Sanders

Algemene feiten

De club van Rome gaf in 74 aan dat de groei eindig was. Minder mobiliteit is speerpunt geworden. De groei van mobiliteit is eindig. Bewustwording daarvan is belangrijk. Op dit moment is het uitgangspunt van wetgeving echter: als er files zijn dan gaan we wegen verbreden. Energiegebruik door mobiliteit is gewoon ernstig toegenomen.

Utrecht wil groeien in woningbouw: de andere gemeente volgen daarin en proberen ook woningbouw binnen te krijgen.

Wat heb je bereikt met de energietransitie in de afgelopen jaren?

Jans eigen bewustwording door Amelisweerd waardoor hij netwerken heeft opgebouwd. Wat echt een doorbraak is: het bos van Amelisweerd is nu niet zomaar gekapt: college en raad zijn nu tegen verbreding van A27 door JL. De Provincie Utrecht is ook op de lijn van de gemeente. De rijksoverheid vraagt gemeente om met een plan te komen. Rijksoverheid heeft al jarenlang miljarden voor verbreding van rijkswegen. Op deze doorbraak is Jan echt trots. Verder is de gemeenteraad zich ervan bewust dat er een einde is aan de groei van mobiliteit. Dat is nog niet eerder gebeurd.

De reisafstand tussen wonen en werken is veel groter geworden. Dicht bij je werk wonen betekent automatisch fietsen. Meer thuiswerken is een oplossing voor minder mobiliteit. Op dit soort fronten is al jarenlang een lobby richting overheid: vooral gemeenten (U16) en provincie.

De huidige economie moeten we willen aanpassen, maar het urgentiegevoel blijft achter.

We moeten minder bezig zijn met wat we niet willen maar juist wat we wel willen.

Energietransitie is voor Jan ook een mobiliteits-transitie: er is een einde van de groei van mobiliteit. Hij richt zich regionaal (U16) omdat de stad door mobiliteit verbonden is met de regio. Omdat wonen en werken verschillende locaties kennen.

We moeten ook bereid worden langer over reizen te willen doen. Door de singeldemping Catharijnesingel is het verkeer aldaar verminderd; rond de binnenstad dus. Maar het totale autoverkeer is echter veel meer toegenomen. Gemeente Utrecht is op andere fronten nog erg lokaal gericht op gebied van mobiliteit

Waar ben je nu mee bezig?

Wij zijn omgeschakeld naar 'wat ik wel wil' i.p.v. wat ik niet wil. De overheid ervaart het nog niet echt als een crisis; ze hebben het niet door. Parijse doelstellingen zijn voor de lokale gemeenten niet van belang. We moeten de Overheid bewustmaken: de overheid realiseert zich dat een visie op ruimte ook direct een visie op mobiliteit is.

De tools die gemeenten hebben zijn: parkeren, milieuzones en stimuleren openbaar vervoer. De Gemeenteraadsleden van de U16 zouden ook meer bewust moeten worden van hun verantwoordelijkheid voor regionale mobiliteit.

Beleidsbeïnvloeding van de gemeenten in de U16

Veel mensen die in Utrecht werken wonen in de regio. Woningbouw en werklocaties hebben dus veel met elkaar te maken.

Klimaattafel met statenleden en gemeenteraden en experts moeten zich bezighouden met ook mobiliteit. Onderzoeken naar welk instrument de gemeenteraad zou kunnen gebruiken. Je moet werken en wonen dicht bij elkaar organiseren. Als mensen een nieuwe baan zoeken bijvoorbeeld, stimuleer dan dicht bij huis (gebeurt nu nog niet, sterker nog: hogesnelheidslijnen en verbreding is juist het tegendeel).

Zou je bij nieuwe bedrijventerreinen niet meteen wonen kunnen samenvoegen? Ook bij verbouwingen van bedrijventerreinen. Veel bedrijventerreinen staan deels leeg en gemeenten weten niet wat ze ermee willen.

Wat zijn jullie plannen voor de komende jaren?

Het verhaal van Amelisweerd moet hoog op de agenda blijven staan. Er is telkens weer een nieuwe uitdaging. Nieuwe coalities in gemeenten bijvoorbeeld maken nieuw beleid. De spanning tussen gemeentelijke en provinciale plannen is groot: soms is er veel geld (bijvoorbeeld Amersfoort Veenendaal) maar wordt dat vervolgens niet uitgevoerd door nieuw gemeentelijk beleid.

Er staat nu een nieuwsbrief en enquête centraal op www.krachtvanutrecht.nl/ om te helpen bij bewustwording.

Hebben jullie behoefte om elkaar en anderen bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

Ja zeker, mobiliteitsreductie is een vergeten onderwerp bij gemeenten.

8

Interview met Kees Vermaat 'bestuurder' Lipsplein Energie Collectief Zeist

Het draagvlak onder bewoners stemt mij het meest tevreden

Door Marcel Schyns

Met Kees had ik afgesproken om hem via Teams op een maandagochtend te interviewen. We hebben elkaar op 30 januari 2023 tussen 11 uur en 12 uur gesproken in een hartelijk en interessant interviewgesprek over zijn bezigheden met energietransitie.

Waar is Kees mee bezig?

Kees Vermaat neemt deel aan een 'bestuur' - hij noemt het zelf ook wel 'werkgroep' - van een collectief, het 'Lipsplein Energie Collectief'. Dat is een particulier initiatief van bewoners van 49 wooneenheden, gebouwd in 2006, rondom een pleintje in Zeist: 21 koopwoningen, 20 huurwoningen en 8 koopappartementen. Het pleintje zelf heeft geen naam, maar men geeft het nu zelf deze naam.

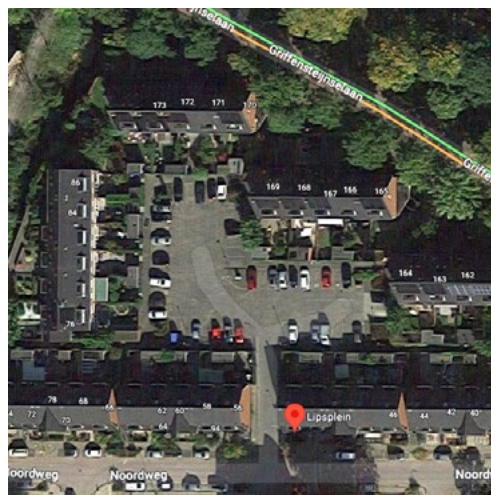
De bewoners komen al sinds 2006 af en toe samen; en sinds maart 2022 spreken ze als het 'Lipsplein Energie Collectief' gericht over alles wat ze gezamenlijk kunnen doen met energietransitie, onder aansturing van die werkgroep/bestuur van vijf personen, waarvan Kees deel uitmaakt; een puur particulier initiatief. Doel is door samen op te trekken energie transitie te realiseren in/bij de 49 wooneenheden. De verhuurder van de 20 huurwoningen, Woongoed Zeist, heeft aangegeven 'mee te liften' op eventuele plannen en ontwikkelingen; en in de werkgroep bevindt zich ook een bewoner van een koopappartement. Er is een groot draagvlak, aldus Kees.

Waar zijn jullie inmiddels?

Kees vertelt dat men heel voortvarend met zonnepanelen bezig is, zoveel mogelijk in samenspraak: 18 van de 21 koopwoningen zijn nu/binnenkort voorzien van zonnepanelen.

Ook is nu een onderzoek gestart in het kader van een pilot op initiatief van de gemeente Zeist, om te kijken naar aardwarmte/bodemwarmte als energiebron voor de 49 wooneenheden: kan men bodemwarmte gaan gebruiken in plaats van gas?

Een eerder initiatief om een aangrenzende rioolzuiveringsinstallatie wellicht te gaan benutten door restwarmte is helaas tot nu toe op niks uitgelopen; een idee rondom 'we drive Solar', te weten het benutten van de opslagcapaciteit van elektrische auto's op het plein met elektrische energie uit zonnepanelen en dat terug leveren

naar de huizen, is tot nu toe slechts gedeeltelijk gelukt; men houdt de ontwikkelingen in de gaten.

En tevreden?

Kees is trots op datgene dat in een klein jaar al is bereikt: in zo weinig tijd al zoveel draagvlak en resultaat.

Wat spannend wordt, aldus zijn woorden, is de toekomst als het gaat om het individueel (durven/kunnen) investeren. Gaan bewoners individueel geld uitgeven om samen doelen te bereiken? Bijvoorbeeld was onlangs gebleken, dat er op het rijtje van vijf koopwoningen, vier eigenaren zonnepanelen samen bij één leverancier aanschaffen, maar de vijfde eigenaar nog even niet, om financiële redenen. Hoe gaat dat in de toekomst verder, bijvoorbeeld bij de aanschaf van één grote warmtebron voor bodemwarmte: of als ieder bijvoorbeeld € 25.000 moeten investeren? Wat dan? Dat is nog een spannende uitdaging.

Maar wat hem het meeste tevreden stemt, is dat er nu al zo'n groot draagvlak is onder de bewoners. Hij vertelt dat recent een enquête is gehouden onder de bewoners. Daaruit is verrassend genoeg gebleken dat het energieverbruik per wooneenheid zeer wisselend is: van verhoudingsgewijs heel veel verbruik bij de één versus heel weinig bij de ander: dat vraagt om nader onderzoek om er samen iets mee te kunnen doen of van elkaar te leren?

Het Collectief is in ieder geval tot nu toe een project met een 'olievlekwerking' en Kees noemt als voorbeeld, dat men nadenkt over: hoe gaan we in de toekomst met water/waterbesparing etc. om; er wordt gesproken over het aanbrengen van 'sedum' op de daken van schuurtjes en/of de tegels op het Lipsplein ooit gaan vervangen?

Wat valt tegen?

Ja, je moet er wel heel veel tijd voor over hebben en echt intrinsiek gemotiveerd zijn om op deze enthousiaste wijze door te pakken samen met anderen.

Wat kun je nog van anderen gebruiken?

Kees vermeldt dat de gemeente Zeist actief betrokken is met één aanspreekpunt in een aangewezen persoon, een prima klankbord/aanspreekpunt.

Kees vertelt verder dat hij vooral ook enthousiasme en energie krijgt van allerlei initiatief en overleg met anderen. Hij zegt (ongevraagd): hulde aan *De Constructieve* voor het initiatief tot dialoog vorig jaar en het vervolg in de maart-bijeenkomst. Hij ervaart dat als heel positief en ook om overal daarmee zoveel mogelijk kennis op te halen over energietransitiever snelling, ook voor het Lipsplein.

Verrassend vindt hij daarin dat je diverse 'pluimage' ontmoet: van techneuten met hun belangrijke know how tot 'sociale' partners, die oog hebben voor draagvlak creëren en samen optrekken. En: dialoog en ontmoeting is ook goed om af en toe teleurstellingen te kunnen delen.

Geld?

Als het gaat om geld, in de vorm subsidie: dat is nog heel erg onoverzichtelijk, dus hoe dat precies in de toekomst moet gaan als er substantieel moet worden geïnvesteerd?

Als het gaat om geld in de vorm van lenen: dat zou best een goed idee kunnen zijn maar is een onderwerp voor de toekomst.

Hij noemt in dat verband het idee om ooit het plein zelf een keer te overkopen met zonnepanelen, waaruit ook weer heel veel energie zou kunnen worden gewonnen, als die kan worden opgeslagen. Hoe dat te bekostigen?

Op de vraag of er behoefte aan bestaat om elkaar vaker te ontmoeten en te spreken over energietransitie: zeker. Daar krijgt hij dus veel energie en enthousiasme van.

Hij plaats hierbij één kanttekening: je moet bereid zijn om er heel veel tijd en energie in te steken om het succesvol te maken en dan ook nog oppassen, dat het niet overladen wordt, want het aanbod van ontmoeting en dialoog is inmiddels heel groot.

En tot slot: voor wie dit leest:

Kees is altijd te benaderen als men in het kader hiervan vragen heeft aan hem.

- <https://www.zeist.nl/nieuws-en-actualiteiten/buurtinitiatieven-vinden-elkaar>

9

Interview met Johan de Boer VvE Nautilus

Verduurzamen is samenwerken.

Door Gerard Hoskens

Wat is de inhoud van je functie?

Sinds 2016 ben ik voorzitter van de VvE. De VvE bestaat uit eigenaren van 31 appartementen en enkele eigenaren van parkeerplaatsen. De VvE is samen met een eigenaar van commerciële ruimten eigenaar van de zogenaamde hoofdsplitsing, waarin onder andere de parkeergarage is opgenomen.

Beschikken jullie over een website en is die up-to-date?

We hebben geen eigen website.

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

We hebben 96 zonnepanelen gerealiseerd op het dak. Deze leveren energie voor de gemeenschappelijke ruimten. We zijn tevreden over het functioneren. De opbrengst is tot nu toe boven verwachtingen. Ook denken we de investering zeker in ca. 7 jaar terugverdiend te hebben. We beschouwen daarom de aanleg als een succes.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

We hebben nu de volgende stappen in voorbereiding. Deze zijn nog in een oriëntatiefase.

Zonne-energie voor individuele eigenaren

Daarvoor hebben we nog een paar vragen te beantwoorden:

- Hoeveel ruimte is er nog beschikbaar voor zonnepanelen op het dak en hoe verdeel je die als die niet overeenkomt met de behoefte. Wellicht is er meer vraag dan aanbod; verbruik je 's avonds meer stroom terwijl je overdag opwekt; verbruik je in de winter meer terwijl je in de zomer de meeste opbrengst hebt.
- Hoe realiseer je binnen de gezamenlijke infrastructuur individuele aansluitingen en houd je daarbij ook rekening met de eigendomsstructuren die annex zijn aan een VvE.
- Hoe belast je, als aansluiting al collectief mogelijk zou zijn, de individuele kosten door, zonder veel extra administratieve rompslomp.
- Is het interessant om te wachten tot er opslagvormen zijn, die - naast de mogelijkheid om de vraag en beschikbaarheid goed te sturen - ook betaalbaar zijn?

Infrastructuur voor laadpalen in parkeergarage

Er zijn plannen om de infrastructuur aan te leggen, zodat zoveel mogelijk eigenaren van elektrische auto's de mogelijkheid hebben deze in onze garage op te laden. Hierbij zijn 4 VvE's betrokken, die akkoord moeten gaan. Het gaat om een aanzienlijke infrastructuurinvestering van ca. € 60.000.

Om succesvol te zijn pakken we dit project zorgvuldig en in een aantal stappen aan:

- Concept-ontwikkeling (technisch, financieel en organisatie-inrichting)
- Besluit
- Aanleg infrastructuur
- Individuele aanschaf laadpaal

Het concept hebben we inmiddels voorbereid.

Sedum

We hebben ook sedum overwogen. Maar dat is voor onze situatie niet effectief. Sedum is met name geschikt voor verkoeling.

Het is een relatief dure investering van circa € 50.000, die alleen voor de bovengelegen appartementen koelte-voordeel biedt. Het levert weliswaar milieuvoordeel op, maar betrekkelijk weinig kostenvoordeel in onze situatie. Bovendien kan sedum op het dak de ruimte voor zonnepanelen beperken.

Ik vertel niets nieuws, dat de voorbereiding van deze projecten intern binnen de VvE's tijd kost. Dat wordt soms nog versterkt door juridische complicaties vanwege de statuten of splitsingsakte of vanwege de soms voor VvE's ingewikkelde externe regelgeving bij een gezamenlijke aanpak.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

Het lijkt me zeker nuttig om je in een netwerk-setting op de hoogte te kunnen stellen van praktische, actuele mogelijkheden en om ervaringen uit te kunnen wisselen. Een marktmeester-rol van de gemeente/provincie vind ik ook een interessante optie om partijen met elkaar in contact te brengen. Ik bedoel daarmee het samenbrengen van partijen die gezamenlijk energie in hun omgeving kunnen produceren en opslaan. Een marktmeester zou de vraag en de mogelijkheden kunnen identificeren en partijen met elkaar in contact kunnen brengen.

Wij wonen bij voorbeeld in de buurt van de Jaarbeurs en de Rabobank. Ik kan me voorstellen, dat de Jaarbeurs of de Rabobank met omliggende bewoners afspraken maakt over gezamenlijke energieopslag en -matching.

Naast netwerkwisseling zou een toegankelijk overzicht van faciliterende organisaties, regelgeving en basisaanpakken voor verschillende situaties, zoals in ons geval een VvE, behulpzaam zijn.

10 Interview met Sander Willemsen directeur van *Energie-U*

We hebben meer dan tien buurtstroomdagen in de Utrechtse regio

Door Rendel de Jong

Sander is directeur van *Energie-U* (een coöperatie) sinds 2014. Sinds 2013 is hij ook zelfstandig adviseur, en sinds 2018 regisseur aardgasvrije wijken Amsterdam.

Heb je de energie-transitie dialoog vorig jaar bijgewoond of het verslag daarvan gezien?

Ja, bij de RABO. Was een goede bijeenkomst. Vooral de borrel, goede plaats om mensen weer terug te zien na de Coronatijd. Borrel had langer gemogen. Was op dinsdag, dus op tijd naar huis...

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

De coöperatie *Energie-U* was een van de weinige organisaties die 10 jaar geleden op het gebied van energie actief waren. Intussen is er een bonte verzameling van organisaties bijgekomen, en wij zijn trots op de rol die wij samen met hen kunnen spelen. Er zijn inmiddels meer energiecoöperaties binnen Utrecht, soms ook vanuit *Energie-U* ontstaan.

Zelf zijn we stadsbreed actief. We zitten aan vergadertafels en aan keukentafels. Sommige mensen die voor ons actief zijn hebben regelmatig overleg met directie of management van Eneco, Stedin, corporaties en gemeente waaronder ook de wethouder. Anderen gaan op huisbezoek om te helpen met energiebesparing. We draaien mee in het Stadsakkoord. Er gaan ook altijd wel mensen naar de bijeenkomst die de NMU organiseert voor energie-initiatieven uit de provincie. We organiseren zelf bijeenkomsten voor en met energieambassadeurs en andere geïnteresseerden.

Ik begrijp uit jullie site dat jullie actief zijn op drie gebieden:

- ***Individuele woonverduurzaming.***
- ***Collectieve opwek van duurzame energie.***
- ***Warmtetransitie van aardgas naar duurzame alternatieven.***

Kun je in een paar zinnen voorbeelden geven van dingen die jullie de afgelopen jaren hebben bereikt?

We hebben een groot netwerk aan energieambassadeurs, zo'n 60, 70 Utrechtse die belangeloos anderen helpen. Daar is recent bijvoorbeeld ook de training uit voortgekomen voor energiekussers die medebewoners helpen die energiebesparing hard nodig hebben maar het zelf niet weten te vinden.

We hebben zonneveld Meijewetering op onze naam staan, het eerste zonneveld in de gemeente Utrecht. In samenwerking met HDSR, het waterschap. En al meer dan tien buurtstroomdaken in veel Utrechtse buurten, soms ook in de regio.

En we zijn betrokken bij het aardgasvrij maken van Overvecht-Noord: we zitten met gemeente, corporaties en Stedin aan tafel, én we stemmen veel af met de kerngroepen in twee sub buurten in Overvecht-Noord, die lid zijn van ons en die hun buurt heel goed organiseren en achter een gezamenlijk plan krijgen. Energie-U vervult hier een soort brugfunctie.

De zonnedaken en zonnevelden stonden altijd al in de plannen. Het tegengaan van energiearmoede, zeker in de huidige context, is vrij nieuw. Een rol bij het aardgasvrij maken van wijken stond bij de oprichting ook niet concreet op de agenda maar kwam op ons pad en het voelde logisch om hieraan bij te dragen. Hoewel het soms ook best spannend en lastig is. Net als veel andere onderdelen van de energietransitie.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Op individueel niveau helpen van particulieren met isoleren woning, begrijpen van de energierekening, o.a. hulp van met getrainde vrijwilligers. Vergelijkbaar met 'fix-brigade' in Amsterdam, (die zich speciaal richten op personen 'met afstand tot de arbeidsmarkt'), onder andere via contacten met voedselbanken en kerken. Doel is niet alleen verbeteren materiële omstandigheden, ook 'empowering', en maken dat mensen zich gehoord weten.

Ook zijn we druk met zonnestroom uit de Haarrijnse Plas. Dat gaat nu om het maken van plannen. Samenwerking met projectontwikkelaar, werken aan elektriciteitsvoorziening, organisatie, communicatie, participatie, financiën. En we zien aankomen dat de gemeente in meer wijken aan de slag gaat over aardgasvrij. Energie-U wil er voor zorgen dat Utrechters overal de goede rol kunnen spelen.

Kun je voor je plannen (meer) medewerking gebruiken (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra)

Nog meer contacten die kunnen helpen met het bereiken van belangrijke maar moeilijk toegankelijke groepen mensen die moeite hebben de energie- en andere rekeningen te betalen. Op een heel ander vlak is financiële continuïteit een opgave. Terugblikkend is het altijd gelukt, maar liever werk je wat verder vooruit, met de organisatie, de mensen, vindbare plekken in de stad en in buurten. Zodat de initiatieven en projecten die altijd wel blijven komen, makkelijker meer opleveren voor en met meer mensen.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

We hebben al veel overleg.

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie energiebeleid?

- sander@energie-u.nl
- <https://www.energie-u.nl/>

11 Interview met Thomas Roos projectleider Wijk C-stroom

Ongelijk speelveld ten opzichte van professionele organisaties

Door Gerard Hoskens

Wat is de inhoud van je functie?

Thomas is initiatiefnemer en projectleider.

Hoe lang doe je dat al?

Sinds 2019.

Heb je (digitale) informatie voor ons over je organisatie en de plaats van de energietransitie

Wijk C-Stroom Werk in uitvoering publicatie is een publicatie uit december 2020. Deze staat op onze website <https://wijkcstroom.nl/>

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

Ons doel is om duurzame energie beschikbaar te maken voor alle bewoners van Wijk C.

Wijk C kenmerkt zich door een grote diversiteit aan woningen: (sociale huurwoningen, voormalige corporatiewoningen, grachtenpanden en appartementengebouwen. Met subsidiesteun van Provincie Utrecht (omdat Wijk C Stroom geen rechtspersoon is neemt Stichting Sociale Interventie die rol op zich) hebben we een intensieve campagne gevoerd, met onder meer een digitale presentatie voor gemeenteraadsleden in het Volksbuurtmuseum. Dit heeft ertoe geleid, dat Mitros als eerste in februari gaat starten met een zonnepanelenproject voor zijn eigen huurders.

De zonne-energie zal worden opgewekt via collectieve panelen op het Mitros-dak. Dat gebeurt via een energie-coöperatie die wordt beheerd door stichting Wocozon. Corporaties mogen niet zelf direct aan hun eigen huurders energie leveren.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Nu Mitros binnenkort gaat starten, hopen we dat dit stimulerend zal werken voor andere corporaties in de wijk. We gaan ons daarom nu eerst concentreren op de andere corporaties met woningen in de wijk, zoals Portaal, Bo-Ex en SSH.

Daarnaast kijken we ook of bedrijven of organisaties in de wijk die beschikken over plaatsingsruimte voor zonnepanelen, die capaciteit ook toegankelijk willen maken voor wijkbewoners. Er is nog terughoudendheid in afwachting van mogelijk nieuw overheidsbeleid, dat een grotere duurzaamheidsbijdrage van de bedrijven zelf verlangt. Die wil men dan niet al weggeven hebben.

Voor het lokaliseren van geschikte grotere ruimtes maken we gebruik van satellietfoto's, zoals die van Google.

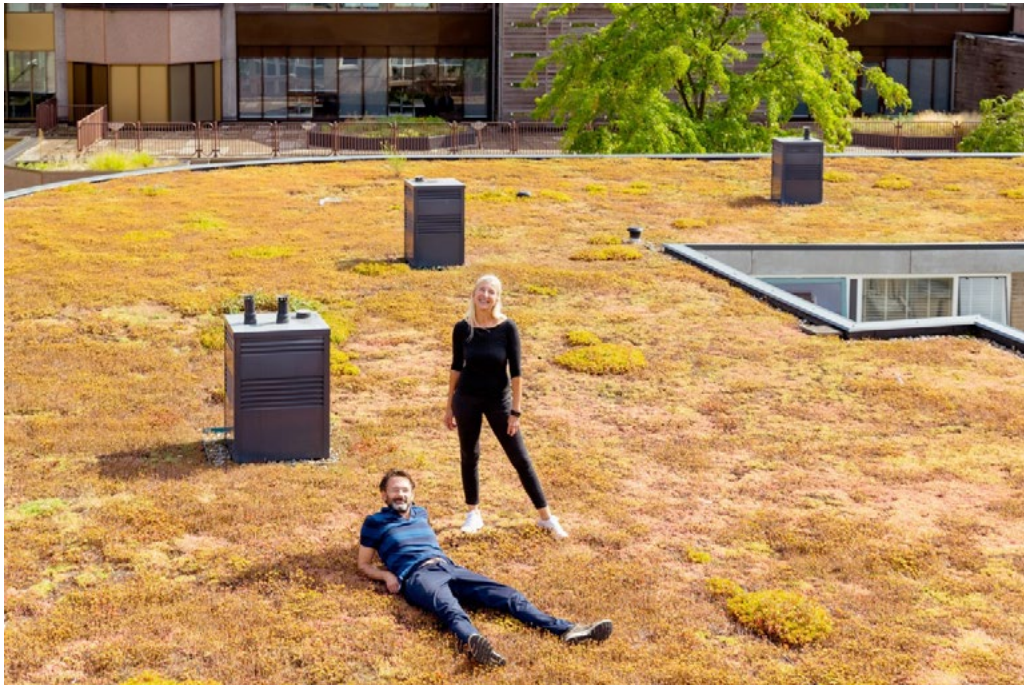

Foto: Jeroen Berends

Wat zijn jullie plannen voor de komende jaren?

Als initiatief willen we ons vooral gaan richten op wat de vraag is vanuit de wijk en die uitwerken naar een gezamenlijke aanpak en opdrachtgeverschap, of plan van wensen in het geval van huurders.

De technische ontwerp- en implementatiekant en onderhoud en beheer willen we overlaten aan daarin gespecialiseerde ngo's, publieke en private partijen.

Dat onderscheid in focus is ook belangrijk, omdat we als bewonersinitiatief met een ongelijk speelveld te maken hebben ten opzichte van professionele organisaties. De laatsten hebben meer tijd en middelen, terwijl wij onze activiteiten verrichten naast ons werk en zorgtaken. Als bewonersinitiatief werken we veel met mensen die hiervoor niet zijn vrijgesteld maar dit in hun vrije tijd moeten doen. Dat vergt ook veel van het uithoudingsvermogen en motivatie over een langere periode.

Uithoudingsvermogen is ook nodig, omdat het speelveld zich kenmerkt door vele betrokken partijen en door complexe en met elkaar tegenstrijdige regelgeving. Dat leidt weer tot langdurige besluitvormings- en invoeringstrajecten.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

Die behoefte is er zeker. Voorwaarde is wel, dat die ontmoetingen actiegericht zijn: leren van elkaars concrete ervaringen (aanvullende keten)samenwerkings-

mogelijkheden zoeken in plaats van elk het wiel opnieuw uitvinden; elkaar inspireren; netwerken. De ontmoetingen moeten wat ons betreft een duidelijk doel hebben dat bijdraagt aan het bereiken van het doel dat wij vanuit Wijk C Stroom voor ogen hebben.

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie energiebeleid?

Ja, dat kan: 06-42046222, t.p.roos@outlook.com

Informatie over de aanpak in de eerste periode is te vinden in een uitgebreid document "Wijk-C Stroom Werk in Uitvoering december 2020".

Goed om verder te weten:

- Coöperatie Buurtstroom <https://buurtstroom.nl>, een spin off van Energie-U, kan bewonersgroepen ook helpen om een gezamenlijk project te starten.
- Een andere nuttige ondersteunende organisatie is LSA, het Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners <https://www.lsabewoners.nl>. Dit is een vereniging voor bewonersgroepen die zich sterk maken voor hun wijk. In deze vereniging zitten een groot aantal bewoners uit stadswijken die actief zijn bij een vrijwilligersgroep.

Vervolg

Thomas is geïnteresseerd in de strategische aanpak van transities. Hij wil daarover meedenken, als dit een vervolggactiviteit van de dialoog gaat worden. Interessante achtergrond daarvoor is de publicatie Governance Model van Derk Loorbach, Erasmus Institute for Transitions, 2010.

12 Interview met Ad Tourné

lid Kerngroep Nieuwe energie voor de Vechtzoom

Stadsverwarming voor Overvecht-Noord

Door Guus Schrijvers

Ik ben lid van de kerngroep Nieuwe energie voor de Vechtzoom. De Vechtzoom is een buurt in Overvecht-Noord. De gemeente Utrecht heeft Overvecht-Noord in 2017 aangewezen als eerste bestaande Utrechtse wijk om van het aardgas af te gaan.

Overvecht-Noord is een van de landelijke Proeftuinen of pilot-projecten voor aardgasvrij. Zo komt de wijk soms in het nieuws, ook landelijk. Onlangs ging dat over de overstap van koken op gas naar elektrisch koken in flats van woningcorporatie Mitros. Dat gaat dan om grote aantallen. Maar het is een relatief kleine overstap, want de flats hebben stadsverwarming.

De woningen in onze buurt worden met een gas CV verwarmd. *Hoe komen we naaraan duurzame warmte-oplossing die past bij onze buurt en de wensen van onze bewoners? Wat vraagt dat aan samenwerking met de gemeente (die een plan voor heel Overvecht-Noord maakt)? Welke keuzes kunnen we als buurt zelf maken?* Deze vragen waren in het voorjaar van 2019 het startpunt voor onze kerngroep.

De kerngroep bestaat uit vijf personen. Ik ben er vanaf het eerste begin bij betrokken. Rond deze groep bestaat een groep van twaalf buurt-contactpersonen. Die hebben contact met straatgenoten. Onze buurt telt 115 woningen, het merendeel is eigenaar-bewoner.

Onze [website](#) is up-to-date en bevat meer [informatie over hoe we werken](#).

Wat hebben jullie in de afgelopen jaren bereikt?

In november 2019 hebben we uitgebreid met onze buurtgenoten gesproken over de randvoorwaarden die we als buurt willen stellen aan een warmteoplossing voor onze buurt. Dit heeft geleid tot het [Buurtmanifest Nieuwe Energie voor de Vechtzoom](#). De gesprekken daarover vonden vooral plaats in de vorm van huiskamergesprekken per blokje van 5 tot 7 woningen. Per blokje hadden we een buurtcontactpersoon die in zijn of haar huiskamer dit gesprek met burens hield. Na verwerking van de inbreng uit de buurtgesprekken is een definitieve versie van het Buurtmanifest opgesteld. Daarover kon ieder huishouden zich uitspreken in een stemming. 80% van de woning-eigenaren heeft een stem uitgebracht en het overgrote deel daarvan (81%) heeft voor het plan gestemd. Met als uitkomst dat het Buurtmanifest formeel is vastgesteld als programma van eisen voor de uit te werken warmte oplossingen.

In 2020 kwam uit onderzoek van de gemeente dat een warmtenet voor Overvecht-Noord waarschijnlijk de beste oplossing is. Een groot deel van de wijk heeft al stadsverwarming van Eneco. Als kerngroep wilden wij de mogelijkheid van een buurtwarmtenet onderzoeken. In november en december 2020 hebben we dit als voorstel voorgelegd aan onze bewoners. Dat is wederom besproken in buurtgesprekken. Een verslag daarvan vindt u [op onze website](#).

Veel bewoners spraken hun waardering uit voor de inzet van de kerngroep en om als buurt samen een oplossing te zoeken. En voor de inzet op een duurzame oplossing, met een lokale bron en invloed van de buurt. Er was brede steun voor het uitwerken van een plan voor een buurtwarmtenet. Maar bewoners hebben hadden ook veel vragen, en soms twijfel, hoe dit kan en of het wel haalbaar is. Veel vragen waar we in de gesprekken nog geen antwoord op konden geven. Dit moest verder uitgezocht worden.

In 2021 hebben we in een intensief traject samen met Eneco de haalbaarheid van een buurtwarmtenet met een eigen duurzame bron onderzocht. Dit was voor ons en voor Eneco een uitdagend, soms lastig maar zeker ook een positief proces. Dat veel vernieuwende vragen inzichten en opleverde. Maar uiteindelijk niet leidde tot een financieel haalbaar plan dat kon voldoen aan de eisen van beide partners. Het was een tegenvaller dat we er niet uitkwamen, maar we zijn als goede samenwerkingspartners uit elkaar gegaan.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Ondertussen is de gemeente bezig om voor het grootste deel van Overvecht-Noord een plan uit te werken voor aansluiting op de stadsverwarming. Dat moet het alternatief worden voor verwarmen met aardgas, ook voor onze buurt. Dit plan verwachten we later dit jaar (2023).

In april en mei 2022 hielden we weer buurtgesprekken. We hebben de mening gehoord van 48 van de 113 huishoudens in onze buurt, dat is ruim 42%. Wij vinden dit een mooi resultaat. De buurtgesprekken gingen over drie vragen. 1) We zijn gestopt met het buurtwarmtenet, wat vindt u daarvan? 2) Wat vindt u van een aansluiting op de stadsverwarming? 3) Wat vindt u van mogelijke alternatieven, zoals een warmtepomp per woning of per woonblokje?

Ons besluit om (voorlopig) te stoppen met het buurtwarmtenet werd breed gesteund. Veel bewoners zijn niet enthousiast om aan te sluiten op de stadsverwarming. Zij hebben vooral bedenkingen over de duurzaamheid, keuzevrijheid en greep houden op de eigen woning en warmte oplossing, over de invloed als klant en als buurt en twijfels over de kosten.

Veel van onze bewoners zouden graag een alternatief zien. Het idee van een oplossing per woningblokje sprak wel aan. Maar men ziet ook wel veel haken en ogen. Dat lukt alleen als iedereen in het blokje mee wil doen. En gaat het niet juist voor verdeeldheid zorgen? Er is veel interesse voor (samen) isoleren. En het idee van een (hybride) warmtepomp per woning met - voorlopig - een gas CV als back up voor warmte spreekt ook aan. In een [rapportage](#) staan de resultaten van deze buurtgesprekken uitgebreid beschreven.

In 2022 kwam er landelijk nieuwe aandacht voor de hybride warmtepomp als een snelle en betaalbare stap om aardgas te besparen. En als een goede aanloop om in

een volgende stap geheel aardgasvrij te worden. Dat vraagt voldoende isolatie van de woning. Dat idee hebben wij voor onze buurt opgepakt. Dit werken we uit samen met de Klopvaartbuurt die dichtbij ons in Overvecht/Noord ligt. Bij een hybride warmtepomp is de gas CV beschikbaar als piekvoorziening voor de koudste dagen en voor het leveren van warm tapwater.

De investering voor een hybride warmtepomp is veel lager dan voor een warmtepomp die in één keer aardgasvrij moet verwarmen. Dat maakt het makkelijker voor de bewoners om op natuurlijke momenten en afhankelijk van mogelijkheden stappen te zetten en te isoleren.

Voor een deel van de woningen zal het mogelijk zijn om met een volledige warmtepomp in één keer met over te stappen naar gasloos verwarmen. Dat is voor iedereen het eindbeeld.

Het vraagt wel voldoende ruimte om de investering voor een hybride warmtepomp rendabel af te schrijven (ca. 15 jaar). En daar gaat het knellen met de deadline aardgasvrij in 2030, die de gemeente voor Overvecht-Noord heeft. Wij pleiten voor meer flexibiliteit. Waarbij de klimaatwinst op de korte termijn minimaal gelijk is of zelfs groter. Met wethouder Van Hooijdonk hebben we hierover gesproken. Maar het laatste woord is nog niet gezegd.

Al me al zijn we best tevreden met onze activiteiten. Vooral over ons buurtproces en het goede contact met buurtbewoners. Maar ook over het contact met partners rond aardgasvrij, zoals de gemeente, Stedin en Eneco. En de stappen die we telkens zetten om tot een plan te komen. En nu maar hopen dat de gemeente Utrecht ons niet gaat dwingen tot stadsverwarming. Wij kiezen voor een hybride route die uiteindelijk tot dezelfde oplossing moet leiden: aardgasvrij en klimaatwinst.

Kun je voor je plannen (medewerking, hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmte-leveranciers, kenniscentra of andere maatschappelijke partijen gebruiken?

Eneco was een prima partner door hun kennis van techniek, planning, financiering en uitvoering rond warmtenetten. Bij het schrijven en doorrekenen van ons hybride plan kunnen we vergelijkbare inbreng goed gebruiken. We hebben al waardevolle contacten met marktpartijen en blijven in gesprek met de gemeente.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere maatschappelijke partners af en toe te ontmoeten?

Ja, maar we zijn als kerngroep wel gefocust. We hebben vooral behoefte aan overleg over warmteplannen voor onze wijk en buurt. En kennis die nodig is voor een warmte oplossing voor onze woningen. We gaan ons bijvoorbeeld niet verdiepen in in grootschalige opwek, zoals windmolens en zonneparken. Die zijn natuurlijk wel van belang in een groter stedelijk of regionaal plaatje. Ik kom op 12 april. Ook Oog en Al (in de wijk Utrecht West) is bezig met een eigen warmtenet. In Oog en Al gaat het om aquahermie uit het Merwedekanaal.

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie initiatief en energieplannen?

Ja, dat is goed. Dat kan via energievechtstroom@gmail.com

13 Interview met Bouwe Taverne bestuurslid *Biltse Energiecoöperatie BENG!*

ZON OP DAK is moeilijker dan ZON OP VELD

Door Stijn Terlingen

Wie is Bouwe Taverne?

Ik ben bestuurslid van de *Biltse Energiecoöperatie BENG!* En mede-initiatiefnemer van de provinciale coöperatie *Energie van Utrecht*. Ik ben ook afdelingshoofd 'duurzame ontwikkeling' van Rabobank Nederland geweest. Over wat ik nu doe en vroeger deed bevatten deze websites veel informatie: www.bengdebilt.nl en <https://energievanutrecht.nl/organisatie/>

Wat doe je allemaal in de Bilt en in de provinciale samenwerking?

Heel wat intussen. Met Energie van Utrecht organiseren we circa vier Masterclasses per jaar samen met Rabobank Utrecht over de financiële aspecten van de energietransitie, het ontwikkelen van zonnenvelden, zonnedaken, warmtenetten en windturbines. Het accent qua kennis ligt vooral op organisatorisch gebied en op bewonersparticipatie.

We hebben een klein bestuur van vrijwilligers die afkomstig zijn van energiecoöperaties. Zelf ben ik mede-initiatiefnemer en intussen tien jaar bestuurslid van de Biltse energiecoöperatie. We hebben hiernaast een provinciaal Projectbureau Energie van Utrecht dat ondersteunende diensten aanbiedt om de activiteiten van de lokale coöperaties te professionaliseren. Dat werkt alle kanten op om kennis, kunde maar ook 'handjes' te leveren voor de aangesloten coöperaties.

Er is sinds een aantal jaren een landelijke coöperatie die "Energie Samen" heet, er zijn regionale coöperaties die divers van samenstelling en professionalisering zijn. Wij hebben als 'Energie van Utrecht' ook de ambitie om verder te groeien en te professionaliseren in onze regio. En dan heb je nog de lokale coöperaties. De pyramide van deze drie niveaus (landelijk, regionaal, lokaal) ontwikkelt zich heel snel op allerlei terrein, bijvoorbeeld de lobby richting Den Haag is al veel professioneler geworden. Er komt nieuwe wet- en regelgeving aan, en dat houden we goed in de gaten.

In BENG heb ik me in de afgelopen jaren vooral beziggehouden met visieontwikkeling, en een aantal grote projecten. Eén van die projecten is een groot zonnepark in Groenekan, waarvoor we volgende maand een vergunning gaan krijgen. Daar komen 35.000 panelen. Ook aan het project "Zon op dak" heb ik bijgedragen. Velen zien dat als alternatief van 'Zon op veld', maar daar is helemaal geen sprake van. Ook bij BENG! Zijn we aan het professionaliseren, we hebben onlangs een projecten BV opgericht, waar ik de bestuurder van ben. Alle backoffice-activiteiten brengen we daarin onder. Enerzijds bedoeld om de coöperatie te ontzorgen, anderzijds om met name de financiële risico's goed te spreiden. Bovendien hebben we zo'n 50, 60 vrijwilligers, die van grote waarde zijn bij de verschillende projecten.

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

We hebben een eerste zonnepanelenveld aangelegd naast de waterzuivering in De Bilt, in goede samenwerking met HDSR. Het project is vervolgens overgedragen aan het waterschap. Afgelopen jaren hebben we ook alle beschikbare daken van het RIVM-terrein (nu USBP geheten) voorzien van 3000 zonnepanelen en vervolgens ook weer overgedragen aan de terreinbeheerder. We hebben zonnedaken ontwikkeld en daarvoor een aparte coöperatie Biltstroom opgericht, die het beheer van deze zonnedaken onder z'n hoede heeft.

We hebben heel veel gedaan op het gebied van energiebesparing bij vele honderden inwoners en bedrijven van De Bilt met onze eigen energie-ambassadeurs. We hebben op een aantal daken van VVE's zonnepanelen gelegd, waarbij de VVE dan zelf eigenaar van het zonnedak wordt. We hebben 500 particulieren bezocht in de afgelopen periode die tegen hoge energierekeningen aanlopen en een dringende noodzaak hebben om te besparen op energie. Niet alleen door te adviseren, ook door handen uit de mouwen te steken. We hebben energie-ambassadeurs, energie-coaches (die kijken naar het gedrag van mensen) en energie-fixers die met boormachines en isolatiemateriaal aan de slag zijn gegaan. We zijn gelukkig heel succesvol geweest in het werven van deze mensen. Ze komen steeds vaker vanzelf naar ons toe. We hebben veel positieve pers, dat helpt ook. De armoede grijpt om zich heen, dus steeds meer mensen voelen zich verantwoordelijk om daar iets aan te doen.

Dan komen ze bij ons, krijgen ze een training en gaan ze aan de slag. Laatst resultaat dat ik wil noemen is een groot project om een hele wijk in de gemeente van het aardgas af te halen, gebruikmakend van restwarmte van de waterzuivering.

Doen we ook samen met HDSR, de woningcorporatie, Provincie Utrecht en de gemeente. Er is nu een woningcorporatie aangehaakt om uiteindelijk de bestaande cv-ketels te vervangen door een enorm warmtepompsysteem. Dat moet in 2026 gaan functioneren voor de hele wijk en wij zorgen dan dat zoveel mogelijk particulieren hieraan mee gaan doen.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Een aantal aspecten noemde ik al hierboven. Ik noem hier ook graag de participatie met de lokale bevolking. Waar eerder heel veel huiver en weerstand bestond tegen die hele energietransitie, zie je dat die opvattingen echt aan het veranderen zijn.

We hebben als coöperatie korte lijnen met provincie, waterschap, gemeente, maatschappelijke organisaties en een aantal bedrijven, zoals de lokale Rabobank. Die financiert mede de lokale initiatieven voor 'Zon op dak'.

Dat project is niet alleen in De Bilt maar in het hele land een enorme tegenvaller. De investeringen in geld en in menskracht om dit voor elkaar te krijgen zijn buitenproportioneel. Iedereen in de politiek denkt dat het eenvoudig is om te realiseren en kiest eerder voor Zon op dak dan voor Zon op veld, maar dat is echt een misvatting. We zijn al drie jaar bezig met zonnepanelen op winkelcentrum de Kwinkelier in Bilthoven, en dat gaat zo moeizaam. Alles gaat formeel, hier en daar tegenwerking, het kost heel veel energie. Dan kun je dikwijls beter investeren in activiteiten die efficiënter rendement opleveren, bijvoorbeeld de energieopslag. Gaan we opslaan in auto's, in batterijen? Of we investeren dan liever in snel opkomende onderwerpen als energie terug levering. Mensen willen liever de energiemaatschappijen omzeilen en aan BENG! Leveren, zodat wij die kunnen herverdelen in de wijk. Warmte-initiatieven op wijk- en straatniveau zijn ook in opkomst. Bij bedrijven speelt nu al de netcongestie. Kan BENG! daar ook geen oplossingen voor bieden in de coöperatie? Wij weten welke oplossingen er zijn en kunnen daarin ook voorzien. Dat vraagt overigens wel om behoorlijke investeringen.

Twee dingen die nu hoog op de agenda staan zijn de ontwikkelingen op het micro-niveau. We moeten gaan kijken naar straten, wijken, dorpen. Uitbreiding van het lokale netwerk is belangrijk om de energietransitie vooral daar op een goede manier te gaan doen.

Uitdaging twee is de professionalisering. We hebben nu een projectbureau voor de Energie van Utrecht en we zijn zo iets aan het bouwen hier in De Bilt.

Een uitdaging van andere orde is de manier waarop we omgaan met de randvoorwaarden voor energietransitie. De verkiezingen komen eraan met waarschijnlijk een enorme ruk naar rechts als uitkomst. De kansen voor windturbines in de provincie nemen dan drastisch af. Dan moet de energietransitie op een andere manier gestalte gaan krijgen, en dat zal niet eenvoudig zijn omdat we ook een energiemix nodig zullen hebben. Wind blaast daar een partijtje in mee. Maar ook randvoorwaarden als subsidies en regelgeving bepalen de mate van succes natuurlijk.

Kun je voor je plannen medewerking (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

Er zijn partijen die ons kunnen helpen om te versnellen. Woningcorporaties zijn daarvan een goed voorbeeld. Zij werken met lange beslislijnen, veel lange procedures, voor zo'n warmtenet hebben ze 70% steun van de bewoners nodig. Moet er eerst een businesscase komen, moet er eerst een investeringsplan liggen, moet eerst een Raad van Commissarissen er nog wat van vinden, et cetera. Dat zit ons soms behoorlijk in de weg.

Bij de gemeente hebben ze een enorm gebrek aan capaciteit en kwaliteit. Dat is geen verwijt aan de gemeente trouwens. De Bilt is een kleine gemeente met een schreeuwend tekort aan personeel. Dus dan hebben we te maken met lange politieke besluitvormingsprocessen, en dan ook nog eens met tekorten in de ambtelijke ondersteuning.

Vanuit BENG en ook in de regionale coöperatie werken we vooral top-down. Ons netwerk is breed verspreid, maar ik praat liever eerst met de wethouder en daarna met zijn of haar staf, in plaats van omgekeerd. Geldt ook voor de businessclub hier in Bilthoven, ik praat liever eerst met de voorzitter dan met afzonderlijke ondernemers. Die gaan wel mee als de voorzitter enthousiast is. Voor versnelling moet je dus bovenaan beginnen. Hier in De Bilt is dat betrekkelijk overzichtelijk, dat geldt natuurlijk niet overal in het land.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

We ontmoeten een breed en ruim netwerk in ons werk. Als ik kijk naar hoe we in De Bilt werken, heb ik niet het idee dat we veel missen. We hebben een ruim en divers netwerk opgebouwd in de afgelopen tien zoals ik al aangaf, van straatcomité's en dorpsraden tot de directeur van de bank. Maar ook met een bedrijf als Sweco, met het RIVM, KNMI of de provincie zijn de contacten goed. We zijn nu ook aan het investeren in de relatie met de groene kernen in de gemeente. De Bilt kent een groot buitengebied, waar we veel minder support hebben dan in de meer stedelijke omgeving van de gemeente. We gaan dus ook op microniveau straten en wijken in om het sociaal weefsel van de samenleving beter te leren kennen. Op basis van onze ervaringen kunnen we dan de strategie voor het broodnodige draagvlak voor energietransitie in de komende jaren eventueel aanpassen.

In de regionale samenwerking zouden we sommige partners wat beter moeten leren kennen. Rabobank heeft een interessante rol hierbij, omdat zij ambities hebben op bedrijventerreinen en trouwens ook hun bedrijfsklanten natuurlijk allemaal heel goed kennen. Ik denk bijvoorbeeld aan bedrijven met bovenlokale betekenis, zoals een SC Johnson in Mijdrecht of een Pepsi in Bunnik. Ik zou het toejuichen als op dat punt meer gedaan kan worden om zulke bedrijven aan te haken.

Mis je een vraag, waarop je antwoord had willen geven?

In de provincie hebben we veel behoorlijk professionele lokale energiecoöperaties. Het zou fijn zijn als hun rol erkend en herkend wordt en dat ze een prominente plek krijgen aan tafels waar beleid en uitvoering worden besproken en bepaald.

Bedrijven

14 Interview met Albert van Overhagen directeur Overhagen Vastgoed BV

Ook een monument is energiezuinig in te richten

Door Guus Schrijvers

Wat is de inhoud van je functie

Als directeur van van Overhagen Vastgoed BV breng ik mijn passie om ‘met stenen’ bezig te zijn in de praktijk. Dit vindt haar oorsprong in de familie en werd uitgebouwd tijdens mijn opleiding in Amsterdam. Een van mijn werkzaamheden is het verduurzamen van gebouwen en adviseren over energiebesparing, dan wel alternatieve energiebronnen. Ik zie mijzelf als koploper in de energietransitie.

Beschik je over een website die up-to-date is?

Wel een algemene website: <https://vanoverhagen.com/>, niet specifiek over de energietransitie. Ik vertel mijn verhaal over ons pand wel aan iedereen met belangstelling daarvoor.

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

Ons pand bevindt zich nabij het Oorsprongpark, aan het einde van De Biltstraat. Het is een monument van 200 jaar oud. Sinds 2012 zijn mijn medewerkers en ik bezig het te verduurzamen. Onze visie was en is een monument betaalbaar te verduurzamen. Het dak ligt vol met zonnepanelen. Alle ramen hebben dubbel glas. Het dak is ook geïsoleerd. Overal hebben we LED-verlichting. We hebben stads-

verwarming die met restwarmte werkt. En alle radiatoren in het pand zijn waterzijdig ingeregeld. Dat houdt een betere doorstroming van het water in de radiatoren in. Dat verbetert de warmteafgifte. Bij een slechte verdeling zijn bepaalde kamers te warm of te koud vergeleken met de rest van je huis. Helaas wordt alle stadsverwarming afgerekend als grijze en niet als groene energie.

We hadden de afgelopen tien jaar alleen tegenwerking gehad van de afdeling monumentenzorg van de gemeente Utrecht. Uiteindelijk hebben wij de betreffende beleidsmedewerkers ervan weten te overtuigen, dat wij het monument betaalbaar wilden verduurzamen.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Wij hebben geen projecten lopen met grote investeringen. Wij zitten nu in een overgangperiode naar een tijd met energie-overschot. Maar dan moeten we alle energie van de zon opvangen met panelen en windmolens. De kennis en infrastructuur om dat op grote schaal te realiseren ontbreekt. Nu heerst er economische turbulentie. Dat komt ook door de hoge energietarieven. Er zijn daardoor vele cowboys op de energietransitie-markt. Want iedereen wil duurzame energie met zonnepanelen. Die panelen zijn daardoor een factor 2 of 3 te duur.

Kun je voor je plannen medewerking (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

Ja, kenniscentra hebben we nodig. Die moeten onafhankelijk zijn van overheid, die is te politiek. Maar kenniscentra moeten ook onafhankelijk zijn van commerciële bedrijven met een verdienmodel, als ze die kennis verspreiden en toepassen. Ik ben groot voorstander van open kenniscentra, zeg maar open sources, zonder eigen belangen.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

Ja zeker. Als het maar niet georganiseerd is door Rabobank, gemeente of provincie. Ik kom graag op 12 april naar jullie tweede dialoog. Want *De Constructieve* streeft kennisdeling na.

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie energiebeleid?

Ja hoor, ik ben bereikbaar via albert@vanoverhagen.com

15 Interview met Geert Ritsema

Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU)

Aan windenergie valt nogal wat te winnen

Door Marcel Schyns

Wie/wat is NMU?

NMU bestaat dit jaar al 50 jaar met als doel: een schakel zijn tussen burgerinitiatief en overheid om Utrecht '...een mooie, gezonde en duurzame provincie.' te maken, aldus de website. Daartoe is NMU breed actief: van burgerinitiatieven ondersteunen en faciliteren tot en met overheidsbeleid beïnvloeden. Er zijn landelijk twaalf federaties met een overkoepelende NMF. Bij NMU werken zo'n 20 fte werknemers en NMU leeft van overheids-subsidies en een bijdrage van de Postcode Loterij.

Wat is er zoal bereikt?

In het oog springend positief: een flinke stijging in duurzame opwekking met zonnepanelen; een spectaculaire ontwikkeling noemt Geert het zelfs. En NMU heeft daarin een flinke rol gespeeld met het faciliteren van burgerinitiatieven, door bijvoorbeeld advisering over subsidieaanvragen en over regelgeving; een QuickScan aanbieden om een businesscase te beoordelen. Maar ook met het beïnvloeden van beleid bij regionale en lokale overheidsinstanties. 'Zon op het dak': Geert vindt het boven verwachting waar men nu is.

Windenergie daarentegen, ondanks veel inspanning: daar valt nog wel het een en ander te winnen: sommige gemeentes zijn al een heel eind met windenergie/windmolens, bijvoorbeeld Amersfoort, Woerden en ook Utrecht-stad; maar er is nog een flinke weg te gaan in andere gemeentes (bijvoorbeeld Stichtse Vecht) en dan met name door beleidsbeïnvloeding. Ook hierin ziet Geert wel positieve ontwikkeling; bijvoorbeeld heeft Huib van Essen, gedeputeerde, aangegeven vanuit de provincie zonodig sturend te gaan optreden in de provincie bij het opwekken van windenergie.

Ter vergelijking: één windmolen staat gelijk aan 30 hectare zonnepanelen, dus Geert vindt het ook van groot belang dat er ook met windenergie stappen worden gezet.

Waar is NMU nu mee bezig?

Met dat verdergaand ontwikkelen van windenergie/windmolens, daar is men nu mee bezig om het een stap vooruit te krijgen; en dat betreft dan beleidsbeïnvloeding bij de lokale/provinciale overheid. Maar ook probeert NMU nu nieuwe thema's op de agenda te zetten. Geert noemt bijvoorbeeld het 'natuur inclusief' ontwikkelen, waarbij gedacht kan worden aan het duurzaam opwekken van energie

in 'zonnevelden' en implementeren van duurzame energieopwekking in bouwprojecten: bijvoorbeeld 'biobased' materiaal gaan gebruiken, zoals hout, in plaats van PUR-schuim, bij huizen-isolatie. (Er moeten nog 7,5 miljoen huizen worden geïsoleerd!) Ook als voorbeeld: effectieve zonnepanelen ontwikkelen, die verticaal kunnen worden geplaatst, dus met groen ertussen op velden. En momenteel houdt Jessica zich bezig met het onderwerp 'aquathermie', dus energie uit water halen.

Als het gaat om warmtetransitie: Uitgangspunt is geen, zo min mogelijk energie verbruiken. Maar nu: energiecoaches opleiden om burgerinitiatieven te ondersteunen en ook het trainen van bewoners in energiegebruik; en ook hier bijvoorbeeld Quicksan aanbieden aan de burger van warmtebronmogelijkheid en ook: waar zit mogelijk uw warmtelek?

Dus richting burgerinitiatief/ burger het een en ander bieden. Richting overheid, lokaal en provinciaal meedenken en beïnvloeden. Altijd nodig: geldstromen.

Een ander nieuw speelveld, aldus Geert: infrastructuur voor energie ontwikkelen (en daarbij bedrijven inschakelen). En bijvoorbeeld nadenken over personeel opleiden, om energietransitie te kunnen bewerkstelligen; bijvoorbeeld mensen, die nu op afstand staan van de arbeidsmarkt, opleiden tot 'energieklusser'. NMU houdt zich dus op dit moment op een breed vlak bezig met allerlei activiteiten, telkens in het kader van 'de schakel tussen burgerinitiatief en overheid'.

Wat heb je van wie nog verder nodig?

Geert begint met vast te stellen dat er al heel veel gebeurt; en als het gaat om medewerking van provincie, gemeente en dergelijke: NMU heeft een goede reputatie en komt overal gemakkelijk 'binnen'. Meer nodig, de rijksoverheid; die zou nog nadrukkelijker op landelijk niveau mogen gaan ingrijpen om bijvoorbeeld energietransitie te bevorderen. Geert noemt als voorbeeld: het afschaffen van de 'fossiele energie' subsidies aan bedrijven en dat geld dan snel in duurzame energie investeren. Naast beïnvloeding op landelijk niveau noemt hij: (nog meer) geld en stimulans aan burgercoöperaties. Die hebben immers bewezen effectief en succesvol te kunnen werken, bijvoorbeeld in Geldermalsen een project 'Betuwe wind', met uit 'Energie van Utrecht' geld geïnvesteerd. Meer daarvan.

Ook bijvoorbeeld in bestemmingsplannen opnemen, dat er projecten door burgercoöperaties kunnen worden ontwikkeld, zodat er dan ook een formele mogelijkheid is voor dit soort burgerinitiatief.

Tot slot hierbij: nieuw en interessant: zelf 'warmtenet' ontwikkelen op burgerinitiatief. NMU is daar al ondersteund mee bezig en probeert dat verder te faciliteren. Daarvoor kan nodig zijn dat zo'n burgercoöperatie ook snel een startkapitaal krijgt om daarmee effectief deel te nemen in ontwikkeling van 'warmtenet'.

En in de wet zou er naast een 'waterschap' ook een 'warmteschap' moeten worden geregeld, waar geld naar toe kan gaan, als het gaat om een verdergaande warmtenet ontwikkeling op basis van burgercoöperaties.

Behoefte aan ontmoeting?

NMU is van oudsher een samenwerkingsclub en men is gewend om samen te werken, dat zit in het DNA. Dat brengt met zich mee dat men al op alle vlakken ontmoetingen heeft. Waar zou wat toegevoegd kunnen worden? Op het vlak van kennisontwikkeling en kennis delen. Geert noemt als voorbeeld dat hij bij een seminar is geweest van TNO over een onderzoek van TNO naar de 'energiearmoede'. Want als je energie samen duurzaam wil inrichten in de toekomst dan heb je alle burgers nodig; en juist de burgers met energiearmoede zijn degene die ook moeten kunnen worden meegenomen. TNO doet onderzoek naar de situatie en het is ook belangrijk daar de kennis van te hebben en te delen.

Afrondend

Na ruim drie kwartier beëindig ik het interviewgesprek. We filosoferen nog kort verder. Geert is ervan overtuigd, dat echte grote stappen alleen kunnen worden gezet samen met alle burgers én de overheid. NMU draagt daar zijn steentje aan bij.

Een toekomstbeeld: u en ik zijn niet langer consument van energie, maar 'prosumert': we zullen voortaan de energie zelf produceren, die we vervolgens consumeren. Dat zal uiteindelijk puur vanuit de burgers zelf moeten komen, alle burgers dus: prosumenten. Een mooie gedachte om het gesprek mee af te ronden. Geert is altijd bereikbaar via de website van NMU als men vragen aan hem heeft; hij is goed benaderbaar en noemt zichzelf nog steeds een soort '...publiek bezit...' (Hij was voorheen wethouder in Arnhem en Ede dus hij gaat dit niet uit de weg.)

16 Interview met Gretha Boels projectcoördinator van ECUB

Ons doel is te komen tot energie neutrale slimme bedrijventerreinen

Henry Nijhof

*Wil je in met enkele zelfstandige
naamwoorden je functie aangeven?
Hoe lang doe je dat al?*

Sinds 1 januari 2022 ben ik fulltime collega van Bert en werk ik als projectcoördinator. Wij handelen in opdracht van provincies, gemeenten en ondernemersverenigingen. Ons doel is te komen tot energie neutrale slimme bedrijventerreinen. Wij maken o.a. QuickScans van bedrijven en bedrijventerreinen. Ter voorbereiding op mijn carrière switch heb ik een MSc MBA opleiding afgerond aan de TSM Business school. Daarnaast heb ik een leergang offshore windenergie, een basisopleiding waterstoftechniek en elementaire bouwkunde met goed gevolg afgerond. Ik hou van leren, en ben er ook best wel trots op hoeveel ik het afgelopen jaar geleerd heb en wat ik nu kan en doe.

Hiervoor ben ik 20 jaar werkzaam geweest in het bankwezen, als laatste als vermogensmanager. Samen met en voor de klanten maakte ik onder andere financiële plannen voor de DGA's, beleggingsadvies voor hun zakelijk en privévermogen en adviseerde bij bedrijfsoverdrachten, waarbij de vraag centraal stond: 'Wat heb jij écht nodig?'

Mijn ouders hadden een landbouwmechanisatiebedrijf. Opgroeien in een ondernemersgezin is een prachtige basis om met een breed perspectief naar de wereld te kijken.

Is de digitale informatie die je vooraf toestuurde up-to-date?

Onze website van ECUB is niet helemaal actueel, we hopen dat z.s.m. te updaten.
<https://ondernemersfondsutrecht.nl/project/energiecollectief-utrechtse-bedrijven/>.

Er staat helaas nu nog weinig op de website over de netcongestieprojecten waar we nu vooral aan werken en over de plannen die we hebben voor de komende jaren. Maar dat komt eraan hoor!

*Wat heb je in de afgelopen jaren bereikt?
Ben je daar tevreden over en trots op?*

Mijn persoonlijke transitie naar de wereld van impact hebben, meewerken aan het positief invloed hebben op de klimaatverandering, in de energietransitie en volledig buiten je comfort zone mooie nieuwe uitdagingen aangaan was een prachtig traject waar ik echt trots op ben.

Vanuit ECUB, het Energie Collectief Utrechtse Bedrijven, hebben we samen met Stedin en adviseurs die ervaring hebben bij het STA project op Schiphol, een onderzoek uitgevoerd naar de kansen voor het opzetten van een energie hub op bedrijventerrein Lage Weide in Utrecht. De provincie en gemeente Utrecht en de ROM hebben ons hiermee financieel geholpen. Dit bleek zeer kansrijk, dus nu zet ik me in voor de realisatie. Het was echt een traject waar ik veel van geleerd heb, tips en tops die nu direct inzetbaar zijn voor de nieuwe fase waar we in zitten.

We hebben als ECUB in samenwerking met Provincie Utrecht een waterstofconvenant met zo'n 110 partijen afgesloten. Allen hebben hun ambities opgeschreven die ze in 2025 willen verwezenlijken op het gebied van waterstof in de mobiliteit. In Nieuwegein is een waterstoftankstation gerealiseerd, in Amersfoort zijn ze met de bouw begonnen en op Lage Weide is het wachten op de vergunningverlening. Er worden allerlei bijeenkomsten georganiseerd om ervoor te zorgen dat er o.a. vrachtwagens, bakwagens en bestelbussen op waterstof geleverd kunnen worden. Ook hier wordt heel nauw samengewerkt met de provincie.

Ik ben er trots op dat we met een unieke zaak bezig zijn, als dit goed wordt afgerond dan geeft dit niet alleen in Utrecht maar ook in de rest van Nederland kansen om het bestaande energienetwerk maximaal te benutten. Dit biedt op korte termijn mooie oplossingen en geeft tijd en ruimte om de infrastructuur van het energienet fysiek uit te breiden, dat kost immers jaren om dat te realiseren.

***Waar zijn jullie nu mee bezig?
Ben je daar ook tevreden over of trots op?***

De meeste tijd besteed ik aan het werken aan netcongestieproblemen op oude en nieuwe bedrijventerreinen. Deze netcongestie betreft zowel de afname als de invoeding. Bedrijven die willen uitbreiden, nieuw bouwen of willen elektrificeren hebben hiervoor geen of zeer beperkte mogelijkheden. Ook terug levering van bijvoorbeeld de opwek uit zonne-energie en opslag in batterijen is niet of nauwelijks nog mogelijk.

Dit staat de verdere verduurzaming van gebouwen en processen op de bedrijventerreinen in de weg. Ook remt het de groei- en uitbreidingsmogelijkheden. Zoals gezegd hebben zowel de regionale (o.a. Stedin) als de landelijke netbeheerder (TenneT) geen mogelijkheid om op korte termijn het energienet te verzwaren. Het is een hele kostbare en intensieve operatie. Daarom is de oplossing die wij aan het realiseren zijn zo innovatief. Door het gezamenlijk benutten van de gecontracteerde transportcapaciteit is veel vrije onbenutte ruimte inzetbaar.

In dit werk kan mijn favoriete competenties helemaal kwijt; empathisch luisteren, met een open mind interpreteren, inventariseren, analyseren, verbinden en doorpakken!

We zijn nu actief met allerlei regeltechnische en organisatorische zaken zoals o.a. het oprichten van een coöperatie voor deelnemers, overeenkomsten met de netbeheerder en de andere partijen, en het selecteren van een aanbieder die het benodigde platform voor ons kan bouwen. Real-time kunnen meten én sturen is daarvoor heel belangrijk. Een volgende uitdagende fase. Ik geniet ervan.

Kun je voor je plannen (medewerking, hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmte-leveranciers, kenniscentra of andere maatschappelijke partijen gebruiken?

Ja, uiteraard. In deze fase van de energietransitie is het heel belangrijk om samen te werken. Dat is nodig om te kunnen versnellen. Ons huidige systeem van het aanpassen en maken van nieuwe wetten, regels en procedures kan de snelheid van de innovaties en de veranderingen niet bijhouden.

Er is lef nodig om pioniers en innovators ruimte te geven om proefprojecten op te zetten. Dit remt het verstrekken van leningen, subsidies, vergunningen, testfaciliteiten en bewijs, allemaal noodzakelijke onderdelen voor het versnellen, opschalen en uitrollen van nieuwe duurzame initiatieven, samenwerkingsprojecten en producten. Ik roep alle bestuurders van overheden en organisaties die daar invloed op hebben op om hiervoor op de bres te gaan staan, winnen doen we immers samen!

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere maatschappelijke partners af en toe te ontmoeten?

Jazeker. We zijn nog lang niet klaar met onze innovatieve projecten. Ons uitgebreide relatienetwerk kan niet groot genoeg zijn. We komen daarom ook graag naar jullie 2e Dialoog op 12 april a.s.

Mogen lezers jou benaderen voor informatie over jullie energietransitieprojecten?

Jazeker! Mijn mailadres is g.boels@ecub.nl. Onze website is www.ecub.nl

17 Interview met Pierre Vermeulen Solease

*Mensen zonder middelen in staat stellen
mee te doen aan de energietransitie*

Door Arie Noordermeer

Wie en wat is Solease?

Pierre Vermeulen richtte Solease op in 2011. Zijn drijfveer is om een wezenlijke bijdrage te leveren aan het verduurzamen van onze samenleving. Solease is een landelijk werkende organisatie die zich inspant om mensen die zelf niet de kennis en de middelen hebben om hun huis te verduurzamen, te helpen. Eerder startte het bedrijf met het verhuren van zonnepanelen.

Geleidelijk aan is daar ook verkoop van zonnepanelen bijgekomen en inmiddels biedt men ook isolatievoorzieningen voor muren, vloeren, ramen en daken.

In 2023 zal ook de warmtepomp aan het assortiment worden toegevoegd en op termijn nog andere duurzame oplossingen zoals laadpalen en thuisbatterijen.

Hiermee transformeert Solease van een Solar as a Service naar een Energy as a Service partij. De website www.solease.nl geeft een goed beeld van de producten en diensten van de organisatie.

Wat hebben jullie in de afgelopen jaren bereikt?

Een goeie vraag. Ik denk dat wij een concrete, duurzame impact hebben geleverd in huishoudens en sinds kort ook in het Midden- en Klein Bedrijf. In de tweede plaats hebben wij een drempelverlagend product ontwikkeld voor mensen die zelf niet de kennis en de financiële middelen hebben om aan de energietransitie mee te doen. We zijn inmiddels breder geworden dan alleen een leverancier van zonnepanelen. We doen ook isolatie-werkzaamheden en in de toekomst voorzie ik zoals gezegd ook nog wel warmtepompen, laadpalen voor de elektrische auto en thuisbatterijen voor de opslag van energie.

Pierre vond het belangrijk om met het nieuwe product (het verhuren van zonnepanelen) de markt toegankelijker te maken voor iedereen. "In de afgelopen jaren heeft Solease zo'n 40 miljoen euro geïnvesteerd in verduurzaming. Als je dat uitdrukt in jaarlijkse CO2 opnamecapaciteit, dan komt dat overeen met het planten van 500.000 bomen. Om je beeld te geven: Utrecht heeft 165.000 bomen.

Woont jullie doelgroep niet vooral in huurwoningen en is die groep wel interessant genoeg voor jullie?

Pierre stelt dat er in het begin ook gesproken is met woningbouwcorporaties. Dat heeft toen niet geleid tot een duurzame samenwerking. Inmiddels hebben corporaties hun eigen oplossingen wel gevonden. Maar er zijn nog zo'n 3 miljoen particulieren en Mkb'ers die wij met ons aanbod kunnen helpen.

Zijn er ook dingen niet gelukt?

Ja. Wij zijn een commerciële partij. En daardoor bleek het soms uitdagend om tot een goede samenwerking te komen met corporaties en lokale overheden. Daar waar het wel is gelukt was het uitgangspunt om te kijken hoe we binnen de bestaande kaders alsnog samen konden werken.

Daar waar het niet is gelukt waren de kaders al meteen een te hoge drempel om echt met elkaar in gesprek te gaan op zoek naar oplossingen. Ik had de (lokale) overheid dan ook graag nog meer als katalysator gezien van de verduurzaming.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

We hebben inmiddels een goede samenwerking opgebouwd met partners zoals Vattenfall, Praxis en de Volksbank. Door een goede samenwerking met deze bedrijven kunnen wij de klanten van deze bedrijven van dienst zijn bij hun verduurzamingplannen.

Sinds twee jaar bieden we ook woningisolatie aan. Ook dat draagt weer bij aan een energieneutraal huis. Bij ons kun je in 5 minuten een scan maken van de mogelijkheden om je huis te verduurzamen. Een waterpomp heeft bijvoorbeeld best veel energie nodig. Wat is er dan logischer dan dat je die energie zelf opwekt met zonnepanelen op je dak. Thuisbatterijen gaan we pas doen als het rendabel is. Daarvoor hoeft de salderingsregeling zeker niet te worden afgeschaft. Als je thuisopslag zou subsidiëren hoef je misschien iets minder te investeren in versterking van het energienetwerk in ons land. Uiteindelijk zullen we vol in moeten zetten op alle beschikbare duurzame alternatieven om onze verduurzamingsdoelen op tijd te kunnen halen. Dus niet of/of maar en/en.

Kun je voor je plannen medewerking van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

Ik zou als ondernemer best wel weer eens een open gesprek willen aangaan met de (lokale) overheid of het door samenwerking mogelijk is dat 1 + 1 drie wordt. Met name om het haalbaar en betaalbaar te maken voor juist die mensen die het nu ontbreekt aan de kennis maar ook financiële middelen om ook mee te doen. De energietransitie is zo'n complexe structuurverandering dat het absoluut noodzakelijk is dat we elkaar helpen. En stel nu eens dat we met de lokale overheid van Utrecht tot een mooie samenwerking komen die de energietransitie echt vooruit helpt, dan kan die samenwerking toch ook naar andere plaatsen en met andere overheden uitgebreid worden?

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

Jazeker, want de energietransitie is zo complex dat je dat echt samen met alle partijen moet doen. Als het gaat om het advies en levering aan klanten dan doen we dat ook niet allemaal zelf maar vooral door met partners samen te werken. Wij willen daarnaast zelf vooral uitblinken in Business Development, Finance en IT. Zo moet er een goede business development case zijn zodat we een interessant product kunnen (blijven) maken en leveren. Als het gaat om de Finance dan is het belangrijk dat we onze eventuele risico's verantwoord kunnen beheersen. En verder is een goede IT van belang zodat alles wat geautomatiseerd kan worden, ook geautomatiseerd wordt. Automatisering leidt tot lagere kosten een lagere prijs en dus een lagere drempel voor mensen om over te stappen op duurzame alternatieven. Als die factoren goed meewerken, slagen wij erin om onze missie te blijven uitvoeren.

Mis je nog een vraag, waarop je antwoord had willen geven?

Als ik terugkijk op 12 jaar ondernemen dan is het soms wel eens lastig gebleken om een plekje te veroveren in een bestaande markt. Ik weet niet meteen de oplossing, en ik weet ook niet of we hier wel het maximale aan gedaan hebben, maar ik stel vast dat de zittende macht best sterk is. Mijn vraag is dat hoe je een gelijk speelveld kunt creëren voor iedereen.

En het tweede gaat over wet- en regelgeving. Die loopt absoluut achter op de maatschappelijke ontwikkelingen. Ik snap dat dit zorgvuldig moet en ik weet dat dit tijd kost, maar volgens mij kun je op kleine schaal best wat meer uitzonderingen toelaten. De regels dateren nog uit de tijd dat woningen alleen maar energie consumerden in plaats van produceerden. Stel een Taskforce in, laat sommige regels los, maar blijf wel toetsen. Dat zou innovatieve partijen zoals onszelf enorm helpen!

18 Interview met Thomas Dekker Rabobank Nederland

Energieopslag is een zeer groot onderwerp geworden

Door Arie Noordermeer

Wat is je naam en functie binnen de organisatie?

Ir. T.J. (Thomas) Dekker is businessdeveloper energietransitie bij Rabobank Nederland
thomas.dekker@rabobank.nl.

Binnen het team 'energietransitie voor bedrijven' van Rabobank Nederland, is hij op zoek naar nieuwe proposities. Hij focust zich op drie thema's:

- **Collectieve warmte** - hoe ontwikkel je een financieringsaanbod voor coöperatieve warmtebedrijven zodat woningeigenaren of bedrijven zelf een warmtebedrijf kunnen opzetten en beheren.
- **RES** - binnen de Regionale Energie Strategie wordt bepaald hoe lokaal de energietransitie wordt vormgegeven. Rabobank denkt mee over hoe die uitdaging effectief gefinancierd kan worden.
- **Energieopslag** - Door de toename van duurzame energie, de huidige netcongestie en behoefte aan seizoensopslag wordt energieopslag steeds belangrijker. Voor Rabobank een opkomende markt.

Vanuit ons hoofdkantoor ben ik beleidsmatig en inhoudelijk bezig. Ik kijk naar de strategie maar soms ga ik ook mee naar klantgesprekken, bijvoorbeeld als het over energie-opslag gaat bij boerenbedrijven die batterijen willen aanleggen, vervoersbedrijven die elektrische willen gaan rijden maar geen aansluitingen kunnen vinden. Daarnaast hou ik mij bezig met verduurzaming van collectieve warmte. Dan kan het bijvoorbeeld gaan om grote bedrijven of hele woningblokken die een eigen bedrijf opzetten om zelf een warmtenet aan te leggen en daar zeggenschap over te hebben.

Is voor jullie dan vooral de financieringskant van belang?

Niet alleen. We zijn als Rabobank er ook van overtuigd dat de energietransitie nodig is voor de toekomst van de aarde. En vanuit die gedachte willen we mensen helpen om hun huis te verduurzamen. Alleen zo blijft je onroerend goed op waarde. Sterker nog. Als je dergelijke investeringen nalaat, daalt uiteindelijk de waarde van je huis. En uiteraard zit daarin ook weer een belang voor ons als hypotheekverschaffer.

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

Als bank hebben we echt al heel veel gedaan. We zijn bijvoorbeeld de grootse financier van windenergie en van warmte netwerken; we lopen voorop in kennisontwikkeling en het ontwikkelen van goede business cases. Zo hebben we al veel klanten geholpen.

Wij focussen vaak op financiële invalshoeken, maar er zijn altijd drie aspecten:

- welke techniek past er in een specifieke situatie;
- het sociale deel: hoe kunnen we iedereen die erbij betrokken is overtuigen van de juiste keuze?;
- en de derde vraag is hoe we een goede financiering regelen.

Dit laatste vraagt soms ook intern nog wel enige overtuigingskracht.

Daarbij hebben we een aantal uitzonderingen op het financieringsbeleid voor elkaar gekregen. Dan moet je denken aan langere looptijden, het oprekken van risico's; daardoor hopen we een versnelling tot stand te brengen in de financiering van collectieve warmtenetten. Ik kom steeds weer twee dilemma's tegen: de markt moet zich ontwikkelen en met de juiste vragen komen, maar ook de eigen collega's moeten we meenemen.

Waar zijn jullie nu mee bezig? Want de die speerpunten (collectieve warmte en energieopslag) zijn meer de lange termijn zaken.

Nou, twee jaar geleden waren die drie punten nog toekomstmuziek. Maar nu is het dagelijks beleid geworden. Energieopslag is nu een zeer groot onderwerp geworden. Er is een speciaal team samengesteld om casuïstiek te bespreken en te beoordelen. In delen van het land is echt sprake van verstopping van het energienetwerk waardoor er niet terug geleverd kan worden.

Dat betekent dat energieopslag een gigantische vlucht heeft genomen. Als we daarop niet tijdig waren voorbereid zou de transitie echt vertraging kunnen oplopen. Er was geen ruimte voor nieuwe windturbines, er konden geen zonnepanelen meer bij.

Batterijen zijn echt een oplossing voor congestie in het netwerk. Persoonlijk zit ik daar wel met een dilemma. Want deze batterijen bevatten o.a. het schaarse lithium. Dus zijn we zeker op zoek naar meer duurzame batterijen die geen schaarse aardmetalen gebruiken en meer circulair zijn.

Kun je voor je plannen medewerking (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

Over het algemeen wil iedereen wel; ook bij gemeentes. Ze willen wel, maar weten vaak niet hoe. Overheden willen mensen niet voortrekken. Of men is bang dat er vervolgens nog tien wijken diezelfde voorzieningen moeten krijgen. Als we meer contactlijntjes kunnen leggen met de juiste personen en de juiste mensen, dan is het duidelijk waar je je geld in stopt en wat het experiment inhoudt. Misschien zou dat helpen.

Tot nu toe het energietransitie-beleid van overheden redelijk ad hoc. Enerzijds hebben gemeenten bepaalde ambities, maar men wacht ook graag landelijk beleid af. Die onzekerheid kan niet te lang duren. De tijd van praten is voorbij. We moeten in de doe-modus.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

We spreken al heel veel partijen; zowel klanten als publieke partijen en onderzoeksinstituten. Bijvoorbeeld om een bedrijventerrein op Lage Weide te verduurzamen. Onze behoefte aan contact en afstemming is dus niet zo groot. Maar wellicht zijn er blinde vlekken.

Wat kan een woning of bedrijf bij jullie halen?

Aan particulieren kunnen we een huisscan faciliteren en je kunt dan ook gelijk gekoppeld worden aan lokale aannemers en installateurs. Voor commercieel en zakelijk vastgoed kunnen we een scan per object of voor een hele groep geven.

Er wordt dan op basis van de geldende maatregelen getoetst wat er nodig is om veder te verduurzamen. Maar ook welke investeringen nodig zijn. Er wordt gecheckt of het dak sterk genoeg is voor zonnepanelen; met Remeha zijn we bezig om warmtepompen onder de aandacht te brengen van het MKB.

Er is ook een subsidiedesk voor bedrijven; ze verzorgen niet je aanvraag, maar rekenen je wel voor waar je op kunt rekenen.

Mis je een vraag, waarop je antwoord had willen geven?

Misschien is het nog belangrijk om vast te stellen dat wij als bank doorgaans gewend zijn om naar de historie te kijken en naar het onderpand en op basis daarvan financiering te bieden, maar een windmolenpark vraagt echt om heel andere afwegingen. Verder heeft de rijksoverheid nog te maken met nieuwe regelgeving die op stapel staat: de Warmtewet, de nieuwe Energiewet, het al of niet vervallen van de salderingsregeling en het wettelijk kader dat gemeenten voor hele wijken kunnen eisen dat ze afgesloten worden van het gasnetwerk. Het gevoel is soms dat je je op drijfzand beweegt, maar we moeten wel vooruit!

19 Interview met Wilko Kistemaker projectleider *!Impact Houten* en *Opgewekt Houten*

Interesseer scholieren voor een baan in de duurzaamheidstransitie

Door Guus Schrijvers

Wat is de naam en van de organisatie waar jij werkt en wat beoogt deze?

Dat is de *Stichting !Impact Houten*, een platform én een projectbureau voor duurzaam ondernemen. Vanuit het projectbureau wordt ondersteuning geboden aan Houtense ondernemers in de vorm van advisering, begeleiding en het opbouwen van een duurzame community. Daarnaast ben ik mede-oprichter van de *Coöperatie Opgewekt Houten*. Die staat voor lokale opwekking van duurzame energie. We doen dat met elkaar, als inwoners van de gemeente Houten. We organiseren projecten voor het opwekken van duurzame energie.

Wat is de inhoud van je eigen functie?

Ik ben projectleider die voor de Stichting *!Impact Houten* werkt en ook voor *Opgewekt Houten*. Ik doe dat al enige jaren.

Heb je (digitale) informatie voor ons over je organisatie en de plaats van de energietransitie?

Je vindt veel op de website [!Impact Houten](#) en op die van [Opgewekt Houten](#).

Wat hebben jullie met !Impact Houten bereikt in de afgelopen jaren?

Wij gaven invulling aan onze missie met vijf soorten projecten:

- **Zon op bedrijfsdaken.** Zonne-energie is de laatste jaren steeds aantrekkelijker geworden. Er liggen daarom veel kansen om een project voor zonne-energie op bedrijfsdaken in Houten op te zetten.
- **Energiescans bij bedrijven.** Het uitvoeren van 50 energiebesparing scans. *!Impact Houten* heeft een Energiescan ontwikkeld om bedrijven te helpen energie besparingsmogelijkheden op te sporen. Ook wordt zichtbaar gemaakt hoeveel duurzame energie een bedrijf kan opwekken. Vervolgens biedt *!Impact Houten* hulp met het formuleren van energiemaatregelen en andere duurzaamheidsambities.
- **Advies en steun bij toepassing van de circulaire economie.** Zo zijn we een actieplan gestart (koffiedik, vlaggen, papier, kleding, afvaladvies) met diverse ambassadeurs en de gemeente Houten. Een voorbeeld is Collectief Koffiedik dat wij in samenwerking met het Duurzaamheidsfonds en PreZero hebben opgezet. Hiermee worden 5 collectieve verzamellocaties opgezet, waar alle omringende ondernemers hun koffiedik kunnen inleveren. Vaak hebben ondernemers te weinig koffiedik voor een eigen container, maar nu kunnen ze toch gescheiden inzamelen.

- **Duurzame basis.** Doel van dit initiatief is om scholieren in Houten (12-18 jaar) bewuster te maken van hun mogelijkheden om voor een duurzame toekomst en carrière te kiezen én laten zien hoe leuk en inspirerend dat is. Scholieren kunnen leren en zien, wat duurzamer worden in bedrijven en organisaties betekent en hoe zij daar zelf een rol in kunnen spelen. Behalve excursies, gastlessen, workshops, projecten en drama, wordt voorzien in een evenement voor en zoveel mogelijk door de scholieren zelf bedacht en georganiseerd Dit was een lastig op te starten project. Maar het werkt nu wel!
- **Verdubbelaar.** Wij hebben de oorspronkelijke Do Challenge voortgezet in ons project de Verdubbelaar. Hiermee proberen wij zoveel mogelijk Houtense ondernemers te stimuleren om bewust en actief te verduurzamen. We kijken dan heel breed naar beleid, uitvoering én aanbod!

In het *energiehuis* geven wij veel informatie over onze activiteiten.

En wat met Opgewekt Houten?

Sinds de oprichting zijn de volgende zonnedaken gerealiseerd: De Kruisboog (2017), De Wetering (2019), De Kloostergaarde (2020) en Multifunctioneel Centrum The Dome (2022).

In totaal hebben deze projecten circa 1.400 zonnepanelen die jaarlijks 425.000 kWh groene stroom produceren. Dit is genoeg voor 140 huishoudens. En belangrijker: elk jaar vermijden we daarmee de uitstoot van 190.000 kg broeikasgas CO₂!

Samen met Coöperatie Duurzaam Eiland en twee professionele ontwikkelaars met grondposities heeft Coöperatie Opgewekt Houten twee zonnenvelden van elk circa 20 ha in ontwikkeling. De gemeente Houten organiseerde vorig jaar een inschrijving voor initiatiefnemers die per 1 november 2021 sloot. De coöperatieprojecten zijn als beste uit de bus gekomen.

Het plan voor [Zonneweide de Heul](#) is ontwikkeld in een samenwerkingsverband met Coöperatie Duurzaam Eiland en de ontwikkelaars BHM Solar en Chint Solar Nederland en wij voeren het met deze partijen uit. Het ligt aan de Provinciale Weg te Schalkwijk aan de oostelijke kant. Het brengt recreatie, cultuurhistorie, natuur, en het opwekken van groene stroom samen in één ontwerp.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Wij zetten de activiteiten van Impact Houten en Opgewekt Houten gewoon voort. Wij zijn de opstart- en pioniersfase voorbij. De activiteiten lopen goed. Eind oktober 2022 hadden we het eerste Energiefestival in Houten. De opening vond plaats met een klimaatkermis en een lampionnenoptocht. Verder veel lezingen en informatie-kramen.

Kun je voor je plannen medewerking (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmte-leveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

Wij ervaren veel steun van de gemeente Houten. We weten de weg te vinden naar banken en instanties.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

We hebben behoefte aan goede en makkelijke toegankelijke kennis over nieuwe ontwikkelingen.

Niet alleen wetenschappelijke kennis maar ook over de gevolgen van beleidsvoornemens van de regering. Verder zijn wij nieuwsgierig naar het functioneren van andere energie-coöperaties.

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie energie-initiatieven?

Dat kan via de websites van [Impact Houten](#) en [Opgewekt Houten](#).
In tweede instantie ben ik bereikbaar via w.kistemaker@gmail.com.

Kenniscentra

20 Interview met Tine de Moor hoogleraar te Rotterdam

Graag coöperaties met een bredere doelstelling dan alleen energietransitie.

Door Guus Schrijvers

Wie is Tine de Moor?

Ik ben nu hoogleraar te Rotterdam. Mijn vakgebied betreft instituties voor collectieve actie, als een vorm van sociaal ondernemen. Daarvoor was ik hoogleraar aan de Universiteit Utrecht, met daarbij de focus op de lange termijn ontwikkeling van dergelijke vormen van organisaties. We hebben daarbij uitvoerig onderzoek verricht naar allerlei voorbeelden uit verleden en heden, denk aan de historische vormen van gemeenschappelijk landgebruik (gemene gronden, ook wel 'commons'), broodfondsen, platformcoöperaties, landbouwcoöperaties, zorgcollectieven. Ik ben gepromoveerd als landbouw historica op het gemeenschappelijk eigendom in de 18e en 19e eeuw van landbouwgronden, ofwel in vakjargon van de commons. In het verleden was De Moor voorzitter van de internationale vereniging voor de studie van dergelijke commons.

Dus: sociale ondernemingen zijn een onderdeel van de Europese cultuur?

Jazeker, ook in Nederland, maar de focus is hier erg op social businesses als centrale vorm van sociale onderneming. Dat ook burgers zelf een sociaal onderneming kunnen opzetten, en dat meestal ook doen in coöperatieve vorm, daar is nog te weinig oog voor. Dat blijkt ook uit de wetgeving. In Nederland bestaat echter geen specifiek wetgeving voor maatschappelijke ondernemingen. In andere Europese landen wel. En de wetgeving die nu in de maak is, rond de BVMaatschappelijk, die houdt alleen rekening met BV's, niet met coöperaties, en dat is niet alleen zonde maar ook slecht nieuws voor die vele coöperatieve sociale ondernemingen.

Hebben energie coöperaties op wijkniveau toekomst?

Ik verwacht dat coöperaties met meerdere doelstellingen, bv. niet alleen energie, maar ook zorg, in vakjargon multi purpose collectives, meer levensvatbaar zullen zijn dan collectieven die op één doel zijn gericht. Binnen dergelijke coöperaties zijn er meer mogelijkheden om wederkerigheid te 'oefenen' tussen de burgers, wat zorgt voor minder kansen op freeriding.

Dus wij zijn met de energietransitie te beperkt bezig?

Er is al heel wat gaande in de wereld van de energiecoöperaties, er zijn al mooie voorbeelden waarbij de winst in een omgevingsfonds gestopt wordt dat dan dient om de lokale gemeenschap verder te ondersteunen. Maar je zou de coöperatie zelf ook meerdere expliciete doelen kunnen geven, en daar voordeel bij halen als groep.

Wat vind je van al die coöperatieven in Nederland gericht op terugdringen van het fossiele energiegebruik?

Ik ben kritisch en opgewekt. Er is al heel veel kennis, ook in Nederland, rond energiecoöperaties, en die kunnen we nu ten volle benutten; bovendien zijn er in vele sectoren al netwerken tussen dergelijke organisaties die ervoor zorgen dat de kennis sneller uitgewisseld worden. We zien ook een versnelling, in de vorm van franchising, waarbij 1 model op verschillende plekken toegepast wordt, zoals bv. bij de Herenboeren, Knarrenhof of Broodfondsen. De lokale invulling blijft van groot belang maar een deel van het denkwerk over hoe je zo'n organisatie kan opzetten is dan al gedaan, en dat zorgt ervoor dat meer mensen het aandurven om erin te stappen en de beweging nog sneller gaat groeien.

Gemene gronden waren vaak (maar niet altijd) minderwaardige landbouwgronden, die vaak braak lagen en als weidegrond gebruikt werden, zogenaamde 'woeste gronden'. In Nederland werden vooral benamingen als meent en marktgenootschap gebruikt om deze aan te duiden.

21

Interview met Jean-Paul Bolhaar notaris bij *Hermans & Schuttevaer Notarissen N.V.*

BIM Legal: Maak afspraken binnen VvE's m.b.v. 3D-modellen.

Door Peter Blok

***Wat is de inhoud van je functie?
Hoe lang doe je dat al?***

Ik ben in 2000 afgestudeerd als jurist en werk sinds 2007 bij dit kantoor als partner. Hier werken 90 mensen, in Utrecht en Amsterdam, en wij houden ons bezig met zowel familierecht als vastgoed en vennootschapsrecht.

In tegenstelling tot de meeste andere kantoren zijn wij een full serviceorganisatie en doen we veel aan innovatie. We werken voor grote en kleine ondernemers, overheden en particulieren.

Waar zijn jullie mee bezig en wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

Hermans & Schuttevaer Notarissen heeft met een aantal marktpartijen BIM Legal ontwikkeld. Iedereen beseft dat het oplossen van de woningnood en het toepassen van de energietransitie een race tegen de klok is. Ook omdat bouwen vandaag de dag een complex proces is. De gelaagdheid van gebouwen neemt zowel onder als boven de grond toe, net als de variatie aan bijvoorbeeld energievoorzieningen en functies. En elke juridische afspraak daarover moet worden vastgelegd: woordelijk en met een tweedimensionale tekening. Deze gestaag groeiende juridische complexiteit vertraagt de keten steeds meer. De Stichting Platform BIM Legal bedacht daarom een unieke innovatie. Om rechten en plichten van stakeholders in diverse stadia van een project vast te leggen en inzichtelijk te maken, worden platte juridische akten vervangen door digitale driedimensionale modellen - ofwel Bouw Informatie Modellen (BIM).

Van ontwerpen tot en met het formaliseren van afspraken, van kopen tot en met leveren en van inschrijven tot en met beheren: echt alle juridische afspraken kunnen in het driedimensionale model vastgelegd worden. Namens marktpartijen en stakeholders bewaakt de stichting, in samenspraak met het Kadaster, de regels waaraan de modellen moeten voldoen. En het Kadaster controleert, valideert, borgt en ontsluit de modellen. BIM Legal is ontwikkeld om bouwprocessen te versimpelen en te versnellen. En daar heeft iedereen, van de overheid tot marktpartijen en van professionals tot de consument, baat bij.

BIM Legal verheldert juridische afspraken omdat platte aktes worden vervangen door driedimensionale modellen. De consument krijgt met behulp van een driedimensionaal model inzicht in de juridische afspraken die voor een woning of gebouw en de omgeving daarvan gelden. En: alle informatie wordt op een toegankelijke manier

visueel gepresenteerd. Overheid, marktpartijen, professionals en consumenten kunnen in één oogopslag zien en begrijpen wat geldt voor de woning of het gebouw in plaats van dat er verschillende juridische stukken geraadpleegd moeten worden.

BIM Legal realiseert dat afsprakenstelsels uniform zijn en voor iedereen toegankelijk terwijl het Kadaster de regie voert. BIM Legal bouwt voort op de in de bouwwereld gebruikelijke open standaarden van BIM. Omdat via het Kadaster BIM Legal voor iedereen toegankelijk blijft, krijgt de hele sector een juridisch instrument tot haar beschikking dat samenwerking stimuleert en bevordert.

BIM Legal stimuleert ook de circulaire economie omdat er met BIM Legal een juridische basis ontstaat voor de vastlegging van materiaalgebruik en bijbehorende afspraken. De huidige vastlegging in het kadaster kent beperkingen die BIM Legal niet kent wat bijdraagt aan circulariteit. Om cradle to cradle werkelijk mogelijk te maken, moet een partij bijvoorbeeld eigenaar kunnen blijven van de stenen van een gebouw of van de energievoorziening. Een dergelijke overeenkomst kan nu nog niet duidelijk en transparant worden vastgelegd maar met BIM Legal kan dit wel.

Op dit moment zien we met betrekking tot de eigendom van energievoorzieningen en regelingen die daar betrekking op hebben veel onduidelijkheden.

Door de toepassing van BIM Legal is visueel duidelijk wat er tot de energievoorziening behoort, wie erop is aangesloten en welke (kosten-)regeling daarbij hoort. Dit geeft transparantie en dus rechtszekerheid.

Daarnaast kijken we naar de juridische methodiek. Met andere woorden hoe wordt de regeling juridisch geborgd. Daarbij moet je kijken welk belang geborgd is of moet worden. Moet dat belang liggen bij de eigenaar van een woning (kan ook een belegger zijn) of bij de exploitant(eigenaar) van de energievoorziening en hoe verhoudt zich dat tot elkaar. We willen toe naar een balansmodel waarbij ook de rechten van de gebruiker gewaarborgd zijn. Als we het hebben over gestapelde bouwconstructies, dat zijn dus appartementen, dan de Vereniging Van Eigenaren (VvE), altijd in de lead zijn bij calamiteiten. Op het moment dat de exploitant niet doet wat hij moet doen conform de afgesproken regeling, dan moet de VvE de mogelijkheid hebben een andere exploitant te zoeken. Dit houdt in dat de niet presterende exploitant gedwongen kan worden de energievoorziening te verkopen. Het opstalrecht dat bij de exploitant zit, moet dan worden ingeleverd. De VvE kan alsdan dus een koopoptie uitoefenen als een exploitant niet goed functioneert waarbij de VvE de restwaarde van de energievoorziening moet vergoeden aan de exploitant. De exit-regeling na verloop van de exploitatieperiode is ook van belang. De VvE moet dan de mogelijkheid hebben de eigendom van de energievoorziening bij een andere exploitant te plaatsen. Dit vanwege mogelijke (her-)investeringen maar ook continuïteit. Hermans & Schuttevaer Notarissen heeft dit juridische model ontwikkeld.

Waar ligt de verantwoordelijkheid nu?

Wat de structuur betreft blijft deze vraag (in veel gevallen) vaak onbeantwoord. Dat vindt een exploitant wel prettig. Die wil niet in de Warmtewet terechtkomen want dan krijgt hij te maken met verzwaarde plichten.

Hoe ziet de ideale toekomst er nu uit?

De energietransitie maakt dat er veel nieuwe producten worden ontwikkeld. Gedurende de bouwfase kan het zomaar zijn dat er uiteindelijk een andere toepassing (op onderdelen) van de energievoorziening wordt gerealiseerd dan in eerste instantie voorzien. Dat behoeft dan mogelijk een aanpassing op de regeling maar ook op de feitelijke situatie.

BIM Legal verhoogt de kwaliteit van vastgoed omdat juridische afspraken al vanaf het ontwerp van gebouw gezamenlijk tot stand komen. Dat zorgt ervoor dat juridische én fysieke werkelijkheid goed op elkaar afgestemd worden. Ook wordt het mogelijk om tijdens de realisatie en het bestaan van een woning of een gebouw aanpassingen, veranderingen en onderhoud te registreren. Dat zorgt dat banken voorafgaand aan een hypothecaire geldlening eenvoudig controleerbare afspraken kunnen maken over onderhoud waardoor de kwaliteit van het pand hoger blijft. Ook verzekeraars hebben hier belang bij en zelfs aannemers. Al deze mogelijkheden vertegenwoordigen waarde voor de overheid, marktpartijen, professionals én de consument. De ideale wereld is dus BIM Legal; geeft duidelijkheid, transparantie en rechtszekerheid.

Hoe ver zijn jullie?

BIM Legal heeft de toekomst. De Stichting Platform BIM Legal mocht al in 2021 al de prestigieuze de Legal Innovation Gouden Zandloper award in ontvangst nemen. De jury omschreef BIM Legal als een baanbrekende innovatie die van grote waarde is voor de hele keten en voor de maatschappij. Samen voor hetzelfde doel: het versnellen van de keten zodat een Nederland zonder woningnood haalbaar wordt. Het Kadaster heeft BIM Legal inmiddels omarmt als basis voor het 3D-kadaster. Daardoor krijgt BIM Legal op termijn een wettelijk kader en is BIM Legal de facto dé katalysator van tal van bestaande en nieuwe BIM-gerelateerde ontwikkelingen.

Hebben jullie behoefte om elkaar en anderen bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

We zullen veel meer de dialoog met elkaar moeten aangaan tussen de ontwikkelaar, de aannemer, afnemers en de exploitant. Er moet een standaard komen die we kunnen toepassen. Bij het merendeel van de grote projecten gaat 1/3 van de tijd op aan discussies over warmtevoorziening. Dat geldt dan vooral bij nieuwbouw. Bij bestaande bouw, wil je dat integreren, moet je ook met de markt kijken of dat op een laagdrempelige en makkelijk toepasbare manier kan. Bij losse woningen is dat makkelijker dan bij appartementen.

Hoe doet de gemeente Utrecht het?

Wat betreft het beleid wel goed maar in de toepassing van het beleid is Utrecht wel star. Ze zoeken wel de dialoog op en dat is prettig. Ik doe gaarne mee met de bijeenkomst op 12 april a.s.

22 Interview met Anton van der Lugt en Jan Lauwerijssen

ROC Midden Nederland

*Wat we een beetje zijn kwijt geraakt is de reden
waarom we dit aan het doen zijn.*

Door Peter Blok

**Wat is de inhoud van je functie?
Hoe lang doe je dat al?**

Anton is werkzaam geweest in de automotieve industrie en werkt sinds 2015 in het onderwijs. Als accountmanager van 'mbo voor professionals' onderhoudt hij contacten met bedrijven over maatwerktrajecten voor om- of bijscholing van medewerkers in de Energietransitie of de IT. Jan is 5 jaar werkzaam bij het ROCMN en is projectleider voor duurzame energieprojecten en omscholingsprogramma's.

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

Samen met Stedin monteurs opleiden: pure noodzaak voor de energietransitie

Anton

We hebben een bootcamp ontwikkeld om monteurs voor de installatie van zonnepanelen in een week op te leiden. Ze ronden de opleiding af met een examen voor 2 InstallQ certificaten. Helaas pakt de sector niet echt door op het certificeren van monteurs, maar de bootcamp ligt op de plank zodra dit gewenst is.

Daarnaast hebben we, samen met Bouwend Nederland, een opleiding basis bouwkunde opgezet, bedoeld voor volwassen, ervaren werknemers die de overstap naar de bouwsector willen maken. Hiervan start binnenkort de vijfde groep.

Verder werken we standaard samen met grote bedrijven die in toenemende mate teruggrijpen op het opzetten van bedrijfsscholen. Wij verzorgen dan de algemene vakken en de bedrijven het vakleer gedeelte zodat de studenten een MBO-diploma kunnen krijgen. Zo hebben we met de netwerkbeheerder Stedin in Utrecht een monteursopleiding opgestart voor gas-water-warmte distributie en laagspanningsdistributie. Stedin speelt een belangrijke rol bij de energietransitie. Ze moeten bijvoorbeeld het gasnetwerk ombouwen naar waterstof in de toekomst en het huidige warmtenetwerk verder uitbouwen. Hiervoor hebben ze monteurs nodig die kabels en leidingen aanleggen en daar is een groot gebrek aan, mede door de vergrijzing.

Jan

In het reguliere onderwijs hebben we de cursus voor de aanleg van zonnepanelen opgenomen. Verder bieden we in de reguliere dagopleiding de niveau-4 opleiding Smart Building aan. Dit is in feite een combinatie van Bouwkunde en installatietechniek. Een module die er uit springt is het energie prestatie advies (EPA). Er is namelijk veel behoefte aan mensen die een gedegen advies kunnen geven over wat er moet gebeuren in een woning qua isolatie, verwarming, energie. Die module is ontwikkeld samen met een VVE. Studenten gingen in de woningen kijken, tijdens de pilot, en brachten op basis daarvan een EPA uit. Met de gemeente Nieuwegein doen we dit nu jaarlijks. Hierbij gaan we samenwerken met de Hogeschool Utrecht die gastcolleges gaan verzorgen.

Daarnaast hebben we een keuzedeel ontwikkeld over isoleren. Ook dat is gericht op het geven van een advies. Ook dat wordt onderdeel van Smart Building.

Verder gaan we in februari een proefwoning opzetten op ons eigen terrein, op ware grootte, gericht op energietransitie. Hier kunnen verschillende systemen getest worden bijvoorbeeld de warmteopslag in een watervat. Op verzoek van de gemeente Utrecht wordt er gewerkt met materiaal dat hergebruikt wordt.

We zien ook dat binnen het reguliere onderwijs de hogere opleidingen installatietechniek steeds meer studenten trekken. Hierbij werken we ook samen met andere opleidingen in het land.

Kunnen jullie voor je plannen medewerking (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

We zijn aangesloten op de MNO katalysator, vanuit het nationale groeifonds. Daar zijn ook de Hogeschool Utrecht en de Universiteit Utrecht bij betrokken. Wat we daar wel zien is dat het HBO en het WO de energietransitie veel theoretischer wordt benaderd wat de versnelling niet echt ten goede komt.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

Op zich wel maar we zien veel initiatieven op het gebied van energietransitie en, met alle respect, moeten we wel oppassen dat we niet te veel praatclubjes krijgen. Waar we vooral behoefte aan hebben zijn DOE-clubjes. Daar is veel behoefte aan.

Als er weer nieuwe clubs opstaan ga je dan alsjeblieft richten op de vraag hoe kunnen we echt met elkaar dingen doen en van de grond krijgen. Wat we een beetje zijn kwijt geraakt is de reden waarom we dit aan het doen zijn. In het klimaatakkoord staat duidelijk omschreven wat we willen bereiken in 2030. Als je dan kijkt naar de gemeente Utrecht die hebben een warmtevisie geschreven maar in de praktijk lopen we keihard tegen de congestie van het elektriciteitsnetwerk aan. Laten we goede concrete doelstellingen formuleren in Utrecht en kijken wie zich waaraan wil committeren. Wij hopen dat jullie dat ook van plan zijn met *De Constructieve*.

Het zou ook goed zijn als de Gemeente vooral faciliterend optreedt en mensen en bedrijven die iets willen doen daartoe ook in staat stelt.

23

Interview met Udeke Huiskamp External Cooperation Coördinator *Utrecht University*

Energietransitie helpdesk opzetten: dat moet lukken.

Door Guus Schrijvers

Wat is de naam en de organisatie waar jij voor werkt?

Dat is het [Copernicus Institute of Sustainable Development](#), onderzoeksinstituut van de Universiteit Utrecht met ruim 260 medewerkers verdeeld over 5 onderzoeksgroepen, die werken aan 8 onderzoeksthema's. Naast onderzoek, verzorgen de onderzoeksgroepen een bachelor- en master studieprogramma voor circa 1800 studenten.

Wat is de inhoud van je eigen functie?

Binnen het Copernicus Instituut breng ik verschillende disciplines bij elkaar bij het uitvoeren van kleine en grote onderzoeksprojecten. Mijn functie is dan die van Transdisciplinary Interface Manager. Naar buiten bevorder ik de samenwerking van ons centrum met externe groepen. Zo ben ik ook bij *De Constructieve* gekomen.

Hoe lang doe je dat al?

In 1984 begon ik als docent milieukunde bij de Hogeschool Midden Nederland. Vooral het RIVM-rapport [Zorgen voor Morgen](#) inspireerde mij in die jaren. Daarna ging ik werken bij het ministerie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM) en bij de toenmalige Grontmij. In de tussentijd rondde ik twee masterstudies af: milieuwetenschappen en bedrijfskunde. Later ging ik werken bij de KLM en Deloitte. Sinds een paar jaar werk ik met veel plezier bij het Copernicus Instituut.

Heb je (digitale) informatie voor ons over je organisatie en de plaats van de energietransitie?

Je vindt veel op <https://www.uu.nl/en/research/copernicus-institute-of-sustainable-development/news-events> De website is up-to-date.

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

Een van onze acht thema's is [Sustainable Energy](#). De onderzoeken richten zich o.a. op diverse Utrechtse energieprojecten, zoals integratie van zonne-energie in stedelijke ontwikkeling, energieleverende gebouwen, waterstof productie en opslag, etc. In het Sciencepark, dat vroeger De Uithof heette, plaatsten we vele zonnepanelen en proberen we de warmte en kou van de gebouwen te benutten. We onderzoeken nu de mogelijkheden om windmolens te plaatsen op het Sciencepark. Zie voor al deze initiatieven deze [link](#).

Wat we hebben bereikt, is kortom: Wetenschappers laten samenwerken aan kennisontwikkeling voor energietransities, waarbij de bij de UU behorende wetenschappelijke kwaliteit, gecombineerd wordt met praktische uitvoerbaarheid.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

De Universiteit Utrecht is ervan overtuigd dat ze een rol heeft te spelen bij de transitie naar een duurzame toekomst voor iedereen. Daartoe is het [Pathways to Sustainability \(PtS\) Programma](#) opgetuigd, dat over inhoudelijke disciplines heen, en in samenwerking met maatschappelijke partijen, werkt aan kennisontwikkeling voor duurzame oplossingen. Een van de focus gebieden van het PtS-Programma is de [energietransitie](#). In dat programma werken onderzoekers vanuit het Copernicus instituut samen met o.a. sociale wetenschappen, de Utrecht School of Economics, beta wetenschappers en geesteswetenschappers, om uitdagingen van de energietransitie holistisch te benaderen. In alle PtS onderzoeksprogramma's zijn externe stakeholders betrokken, zodat wetenschappelijke bijdragen maatschappelijk relevant zijn. Zelf ben ik vanuit het Copernicus Instituut vooral werkzaam voor het PtS programma.

Met de gemeente Utrecht is afgesproken om in voorjaar '23 'het net op te halen van kennis aanbod en kennis vragen' op het gebied van energietransities.

Kun je voor je plannen medewerking (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

Voor de komende jaren vragen twee onderwerpen over energietransitie aandacht:

- PtS onderzoeksprojecten op gebied van energietransitie zullen zich o.a. richten op waterstof op zee
- De rol van energie-collectieven bij het versnellen van de energie-transitie.

Vooraf het tweede onderwerp lijkt mijn interessant voor de Utrechtse initiatieven.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

De onderzoekers ontmoeten regelmatig stakeholders. Ik kan moeilijk voor UU-onderzoekers inschatten of/in welke mate de deelnemers aan de Versnellingsdialoog in de regio Utrecht relevant zijn voor de onderzoekers. Gerichtte ontmoetingen, zoals hierboven genoemd met de gemeente Utrecht, lijken wel te voorzien in een behoefte.

Mis je een vraag, waarop je antwoord had willen geven ?

Misschien is het een idee om met organisaties zoals Energie Samen, Hogescholen en Universiteiten een Energietransitie helpdesk op te zetten, dat kan voorzien in een behoefte en aansluit bij de ambities van de (oprichters van de [klimaathelpdesk](#))

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie energiebeleid?

Dat kan via u.n.j.huiskamp@uu.nl. Maar laat dialoog-deelnemers voor informatie eerst naar onze websites gaan en het verslag van [onze recente conferentie](#) bekijken.

24 Interview met Rob Mathlener en Martin de Jong

afdelingshoofd team Energie
en adviseur Bouwkunde & Duurzaamheid SAE
van de *Universiteit Utrecht*

Universiteit Utrecht: CO2-neutraal in 2030 - het kan en het moet.

Door Renson van Tilborg

Net als de stad waarin zij actief is, is duurzaamheid een belangrijke drijfveer voor Universiteit Utrecht (UU). Niet alleen via onderzoek en onderwijs maar ook op gebieds- en gebouwniveau. Twee van de 'aanjagers' bij de Directie Vastgoed & Campus van de UU schetsen de energietransitie richting 2030 en verder: Rob Mathlener, Afdelingshoofd team Energie en Martin de Jong, Adviseur Bouwkunde & Duurzaamheid. Het werkgebied van de directie Vastgoed & Campus omvat drie campussen: 1. de binnenstad, met circa 50 gebouwen inclusief De Drift; 2. University College Utrecht (de internationale campus op de voormalige Kromhoutkazerne); 3. Utrecht Science Park (USP), bestaand uit 300 hectare vastgoed en groen, verdeeld over 2 eigenaren: UU en UMC U. Met een 14-koppig team werkt de directie Vastgoed & Campus op verschillende schaalniveaus aan een ambitieus doel: CO2-neutraal opereren in 2030.

Wat hebben jullie bij de Universiteit Utrecht tot nu toe bereikt met de energietransitie?

Rob

Met 2017 als peildatum hebben we inmiddels 25% bespaard, aangejaagd door onze Energie Strategie en de Taskforce Energiebesparing. Met onder meer de activatiecampagne 'Zet de knop om' proberen we in 2023 15% te besparen. Je zou kunnen stellen dat het venijn in de staart zit. We streven logischerwijs naar leveringszekerheid en betaalbaarheid. Dus moeten we de komende zeven jaar stapsgewijs meer zelfvoorzienend worden, door lokaal energie op te wekken, waardoor we onze inkoop kunnen afbouwen. De oorlog tussen Oekraïne en Rusland heeft, wrang genoeg, voor een versnelling gezorgd: door de stijgende energietarieven hebben we nu meer rendement op onze duurzaamheidsinvesteringen. Daarnaast worden de terugverdientijden korter. Maar de markt moet de toegenomen vraag ook wel aankunnen, denk alleen al aan de toegenomen materiaalkosten, arbeidskrapte en de voortslepende netcongestie. Wat dat betreft zijn we ook realistisch en sluiten we vooralsnog CO2-compensatie niet uit om ons doel te halen.

Martin

Alle nieuwbouw besteden we qua duurzaamheid bovenwettelijk aan: de internationaal toonaangevende BREEAM-duurzaamheidseisen zijn bij ons leidend en daarin zetten we in op minimaal 4-sterrenniveau (Excellent) met maximale scores van

de credits op 'Gezondheid', 'Energie' en 'Materialen'. Dat draagt aantoonbaar bij aan ons 2030-doel omdat deze gebouwen energieneutraal zijn en steeds vaker zelfs energieleverend. In het verlengde hiervan maken we ook een professionaliseringsslag door onze aanpak in te richten vanuit KPI's, op gebouw- en campusniveau. Dat leidt er onder meer toe dat we niet alleen inzetten op installatietechnische oplossingen maar ook op slim ontwerp. Bijvoorbeeld door de gevels van gebouwen in te zetten voor het opzetten van zonne-energie.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Rob

We werken hard aan het verder brengen van onze gebiedsgerichte samenwerking, op het USP zijn derden zoals de HU en SSH aangesloten op het energienet. Daarnaast willen we graag de WKO-systemen koppelen met UMC U en zij met ons. Samen kunnen we ons energiebehoefte in balans brengen: UMC U heeft meer koude nodig voor haar installaties, wij benutten dan hun overtollige warmte, en vice versa. De internationale campus en onze binnenstad-campus zijn aangesloten op de stadsverwarming. Hoewel Eneco hier in de lead is, kijken we toch waar WKO of zonnepanelen mogelijk zijn.

Martin

We willen alle UU-panden verduurzamen. De oudere panden moeten daar wel geschikt voor worden gemaakt, je kunt immers niet zomaar - pak 'm beet - een groen dak op een oud pand zetten. De kosten voor die herontwikkelingen zijn door de marktomstandigheden momenteel hoog. Daarom richten we ons nu op het vastgoed dat met urgentie toekomstbestendig moet worden gemaakt.

Wat zijn jullie plannen voor de komende jaren?

Rob

Het USP door ontwikkelen als 'living lab' voor de energietransitie, door de kennis te benutten die hier aanwezig is. Er studeren en werken hier hele slimme mensen die kunnen helpen bij het uitbouwen van een campusgrid dat effectief kan schakelen tussen opslag en opwek. Bij faculteit Geowetenschappen werken collega's die kunnen helpen bij het verder brengen van geothermie; zo werken we nu een plan uit om een bron te slaan aan de oostkant van het Science Park. Daarnaast liggen er plannen voor slimme zonnevelden.

Ook zijn we in gesprek met de gemeente over andere mogelijkheden. Die eigen opwek is cruciaal om ons 2030-doel te halen.

Martin

We zetten concrete stappen zetten richting circulaire bouw. Zo hebben we van enkele gebouwen bij herontwikkelingsplannen het casco laten staan. We zien dat hergebruik ook erg leeft onder studenten, zij juichen dit toe. Hetzelfde geldt voor natuurinclusiviteit en biodiversiteit: die thema's leven enorm onder studenten en onderzoekers, en niet alleen bij biologen. Die kennis en dat willen we ook benutten voor onze duurzaamheidsambitie. Die gaat immers verder dan alleen energie.

Hebben jullie behoefte om andere, bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

Rob

Ja, de versnelling van de energietransitie staat of valt bij een gebiedsgerichte aanpak. Omdat energiesystemen efficiënter worden zodra je ze verbindt, is vooral op dat vlak samenwerking cruciaal. Met de gemeente, de markt, kennispartijen en met alle andere partners in die gebieden. Tijdens de eerste bijeenkomst in 2022 hebben we een aantal van die partners gesproken. Het wordt nog interessanter als we op 12 april en tijdens de workshops erna nog concreter kunnen sparren. Door slim samenspel versneld bouwen aan een toekomstbestendige Utrechtse Trias Energetica, laat dat de inzet zijn voor deze ‘beweging’.

Martindejong@uu.nl / 06 - 4344 8975

r.a.mathlener@uu.nl / 06 - 3806 1717

Overheid

25 Interview met Louwe Brink directeur *Energiefonds Utrecht*

Wij boden een extra financieel duwtje aan zo'n 175 projecten.

Door Gerard Hoskens

Wil je in met enkele zelfstandig naamwoorden je functie aangeven? Hoe lang doe je dat al?

Ik ben directeur van het Energiefonds Utrecht. Ik ben actief bij het fonds sinds 2021. Het Energiefonds Utrecht bestaat sinds 2013.

Is de digitale informatie die je vooraf toestuurde up-to-date?

Onze website <https://www.energiefondsutrecht.nl/> is up-to-date.

Ja, die bevat veel informatie.

Wat heb je in de afgelopen jaren bereikt? Ben je daar tevreden over en trots op?

Ons doel is om marktfalen bij het financieren van besparings- en duurzaamheidsmaatregelen op te heffen. We richten ons op bewezen technieken, niet op nog niet bewezen innovaties. Achterliggende reden is, dat we ons richten op praktische, concreet te realiseren maatregelen. We richten ons daarbij op ondernemingen en organisaties in de provincie en stad Utrecht met leningen, onder te verdelen in twee categorieën:

- Laagdrempelige leningen vanaf ca. € 5.000 tot € 50.000 (de Energielening);
- Grotere financieringen van € 50.000 tot max. € 1 mln. (de maatwerk-financiering)

De looptijd van de leningen is maximaal 10 jaar.

De gemiddelde looptijd is 7 tot 8 jaar.

Het fonds is op basis van een revolving fund opgezet. De fondsomvang is € 25 mln., waarvan op dit moment de helft is uitgezet. In totaal hebben we sinds onze oprichting € 20 miljoen geïnvesteerd.

We hebben tot nu toe zo'n 175 projecten ondersteund. Vaak is onze lening het benodigde extra financiële duwtje gebleken om daadwerkelijk een verbetering door te voeren. Iets meer risico om toch het project door te kunnen laten gaan. Een goed voorbeeld is een fietsenzaak in Leerdam, die door onze lening meteen een energie-arme zaak op konden zetten.

Aanvankelijk waren onze financieringen vaak gericht op zonnestroom en LED-verlichting.

Er vindt nu geleidelijk een overgang naar andere vormen van energiebesparing.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Het komt nogal eens voor, dat de noodzakelijke financiering voor de energie-transitie bij ondernemingen voor 80% tot 90% wordt gedekt door leningen bij reguliere banken. In die gevallen kunnen wij de ontbrekende financiering aanvullen. Daarvoor zijn we inmiddels met een aantal banken in gesprek om tot consortiumfinancieringsvormen te komen voor dergelijke situaties.

Daarnaast kijken we zoals gezegd ook naar een uitgebreider scala aan transitie-opties dan zonnepanelen.

Kun je voor je plannen ondersteuning van overheid, provincie, gemeente, banken, warmte-leveranciers, kenniscentra of andere maatschappelijke partijen gebruiken?

Samenwerking met banken voor consortiumvorming. Regelgeving, die goed onderbouwde, maar snellere besluitvorming mogelijk maakt.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere maatschappelijke partners af en toe te ontmoeten?

Dat zou heel nuttig zijn. Men kan zo op de hoogte raken van de verschillende bestaande oplossingen en ervaringen en zo van elkaar leren in plaats van dat ieder voor zich het wiel uitvindt.

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie dienstverlening?

Ja, ze kunnen zich inschrijven voor onze nieuwsbrief via onze website.

Mijn mailadres louwe@energiefondsutrecht.nl.

Op onze [website](#) is ook veel informatie te vinden.

26 Interview met Jelger Takken beleidsmedewerker gemeente Houten

Ik ben het oliemannetje dat zorgt dat de energietransitie in Houten gesmeerd loopt.

Door Rendel de Jong

Wat is de inhoud van je functie?

In de huidige functie, adviseur energietransitie en participatie bij de gemeente Houten sinds november 2020. In het werkveld bij diverse gemeenten al meer dan 15 jaar. Je kunt mijn werk zien als 'oliamannetje'. Het gaat om de afstemming van diverse partijen. Extern bijvoorbeeld projectontwikkelaars en bewoners, intern B&W, zeg maar 'de politiek' en de collega's die zich met regelgeving en handhaving bezighouden. De politiek, het bestuur heeft ambities, maar om die te realiseren zijn de interne collega's nodig. Soms ook om duidelijk te maken dat een bepaalde wens stuit op wettelijke bezwaren. Of dat een procedure tijd kost, ook van de collega's en dat er soms de keuze moet worden gemaakt om de uitvoering een andere taak langer te laten wachten. Jelger is behulpzaam bij het vinden van oplossingen, procedures, het verduidelijken van keuzen.

Vier hoofdvragen, door Jelger Takken vooraf schriftelijk beantwoord. Wat heb je bereikt met de energietransitie in de afgelopen jaren?

2 Werkende zonnevelden, 3 vergunde zonnevelden en 1 zonneveld in procedure (totaal 100 hectare). 3 werkende windmolens en 4 vergunde windmolens. Diverse (grote) zonnedaken. Transitievisie warmte. Diverse elektrische laadpalen.

Waar ben je nu mee bezig?

Procedure zonneveld, extra zoekgebied grote windmolens, kleine boerderijmolens, Organiseren energieconferentie voor inwoners om invulling van het doel na 2025 te bepalen, Aanwijzen startwijk aardgasvrij, realiseren zon op dak (solarcarports)

Wat zijn jullie plannen voor de komende jaren?

Invulling geven aan klimaatneutraal 2040 met input van inwoners. In 2025/2030 is iets meer dan de helft van de elektriciteit duurzaam opgewekt. In 2040 moet dit 100% zijn.

Hebben jullie behoefte om elkaar en anderen bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

Ligt er aan wat de bedoeling is. We hebben veel contacten met (buur)gemeenten/ RES U16, delen veel kennis en hebben veel contact met energie coöperaties en inwoners. Ik heb niet per se behoefte aan meer contact.

Ps. Ik ben zelf met name met opwek (elektriciteit) bezig.
Ik heb 'aardgasvrij' er ook ingezet, daar ben ik niet zelf mee bezig.

Aanvullingen

Blij met energie-coöperatie.

Samenspel binnen de gemeente, bestuur en uitvoering/handhaving gaat beter.
Ook de afstemming met buurgemeenten gaat beter, bijvoorbeeld bij het neerzetten van kleine boerderij-windmolens (25-30 m hoog).

Op lokaal niveau gaat afstemming goed of de goede kant uit. Wat ontbreekt is coördinatie op hoger niveau, landelijk of provinciaal. Daardoor dreigt er een lappendeken van lokale activiteiten te ontstaan, met omissies als gevolg. Bijvoorbeeld aanpakken van de grote industrie. Demotiveert ook de inwoners. Ook wat betreft verspreiding van informatie, scholing etc. geen behoeften aan activiteiten bijvoorbeeld door *De Constructieve* op lokaal niveau. Wel mooi als we samenwerking, kennisuitwisseling etc. op bovenlokaal niveau kunnen stimuleren, overheid en bedrijfsleven, denk aan bijvoorbeeld kennisuitwisseling bij nieuwe ontwikkelingen. Buurtbatterij is zo'n voorbeeld of het beter benutten van het elektriciteit netwerk.

Nog aanvullende punten, bijv. wensen die de transitie kunnen bevorderen?

Mijn persoonlijke mening:

Het vooruitdenken van (lokale) politiek. Dit is nog steeds te veel korte termijn.

Landelijke een duidelijke lijn/ duidelijke keuzes. Je kan de energietransitie, nieuwbouw en infrastructuur niet op hetzelfde stukje grond realiseren. Daar zijn (landelijke) regie en keuzes voor nodig en kan je niet aan lokale overheid overlaten.

Aanpakken van grote vervuilende industrieën helpt om lokale energietransitie makkelijker te maken. Draagvlak wordt groter voor die windmolen in de "achtertuin". Laat zien als overheid dat je de grote jongens aanpakt!

Een beetje minder participeren is nodig om doelstelling te halen. Er is geen tijd om jarenlang te overleggen en inwoners alle vrijheid te geven om mee te denken. Wij zijn de eerste generatie die de gevolgen ondervinden van klimaatverandering en de laatste generatie die dit nog kan stoppen!

Heb je (digitale) informatie voor ons over je organisatie en de plaats van de energietransitie?

- [Duurzaam Houten](#)
- [Zonnevelden \(houten.nl\)](#)
- [Windparken \(houten.nl\)](#)

27 Interview met Els Otterman

lid DB Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden

Aquathermie kan in de helft van de warmtebehoefte van Nederland voorzien.

Door Stijn Terlingen

Els Ottermans portefeuille:

Strategische onderwerpen

- Sterke Lekdijk/Waterveiligheid (project Sterke Lekdijk gebiedsgericht)
- Grondstrategie/-aankoop Sterke Lekdijk
- Toekomstbestendig begroten
- Duurzaamheid (duo: Energietransitie, Biodiversiteit, Green Deals waterschappen, Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen)
- RO/Omgevingswet
- Waterraad

Thematische onderwerpen

- Financiën en belastingen
- Biodiversiteit
- Innovatie

Gebied en relaties

- Kromme Rijn (gemeenten De Bilt, Zeist, Utrechtse Heuvelrug, Bunnik, Wijk bij Duurstede, Rhenen, Houten) met als specifieke strategische relaties voor HDSR:
- Gemeente Houten

Externe vertegenwoordigingen / natuurorganisaties

- Commissie bestuur, communicatie, financiën (CBCF) UvW
- Commissie waterkeringen (CWK), UvW
- Commissie Muskusrattenbeheer (CMB), UvW
- Bestuur BghU
- Muskusratten beheer (MRB) West- en Midden-Nederland
- RES U16 & Bestuurstafel klimaat neutrale regio U16
- REP U16/ IRP
- Stuurgroep Kromme Rijn landschap
- Kavelruilcommissie Kamerik-Harmelen

Wat is de inhoud van je functie? Hoe lang doe je dat al?

Els is sinds 2019 namens de partij “Water Natuurlijk” hoogheemraad in het hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden. Als hoogheemraad vorm je samen met collega’s en de dijkgraaf het dagelijks bestuur van het hoogheemraadschap.

HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE
RIJNLANDEN

Els is voor “Water Natuurlijk” lijsttrekker bij de waterschapsverkiezingen op 15 maart 2023. Water Natuurlijk wordt ondersteund door GroenLinks, D66 en Volt, die niet met aparte lijsten aan de waterschapsverkiezingen deelnemen.

Heb je (digitale) informatie voor ons over je organisatie en de plaats van de energietransitie

Zie <https://www.hdsr.nl/> en specifiek informatie over de energietransitie: <https://energieregioutrecht.nl/home/default.aspx>

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

Het waterschap HDSR speelt een belangrijke rol in de energietransitie. We maken deel uit van de regio Utrecht (U16) die in 2050 energieneutraal wil zijn. De Stichtse Rijnlanden is het grootste waterschap in de U16, naast drie andere waterschappen die er deel vanuit maken.

Alle energie die we in 2050 gebruiken, moet duurzaam opgewekt zijn. In 2030 moeten we daarvoor al een ambitieuze stap hebben gezet door meer zonne- en windenergie op te wekken. Ambitueus, want we spreken over 1,8 Ter wattuur aan wind- en zonne-energie in 2030.

We zoeken hiernaast naar duurzame warmtebronnen als alternatief voor het aardgas. De plannen hiervoor staan beschreven in de Regionale Energiestrategie van de Utrechtse regio. Het waterschap doet hier volop aan mee.

We zijn beheerder en ontwikkelaar van energiebronnen die meehelpen om in onze eigen energiebehoefte te voldoen. Bijvoorbeeld met ons zonnepark op rioolwaterzuivering De Bilt. Ook stellen we onze terreinen en bronnen beschikbaar aan derden, om zo de regionale energietransitie te realiseren. Een mooi voorbeeld is aquathermie: energie uit water. In potentie kan de helft van de benodigde warmte in Nederland uit water komen. Met behulp van warmtepompen kunnen vanuit oppervlaktewater, afvalwater of drinkwater gebouwen worden verwarmd én gekoeld. In theorie overal, in de praktijk vooral als er genoeg oppervlaktewater in de buurt is en in nieuwbouw of grondige renovatie. Het grote voordeel is dat aquathermie geen invloed heeft op de ruimtelijke kwaliteit omdat je er bijna niets van ziet. Bijkomend voordeel is dat de waterkwaliteit hiermee kan worden verbeterd.

Derde voorbeeld. Op onze rioolwaterzuivering in Utrecht Overvecht gaat Eneco binnenkort van start met de bouw van de grootste warmtepomp van Nederland. Die gebruikt de warmte uit gezuiverd rioolwater voor het verwarmen van maar liefst 20.000 woningen in Overvecht en omstreken. In Leidsche Rijn zijn we daar nu ook druk mee bezig.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

Energietransitie is een proces van lange adem. Wat we in de afgelopen jaren gemerkt hebben, is dat samenwerking loont. Natuurlijk met andere overheidspartners en kennisinstellingen, maar waar het kan ook met bedrijven. Dat roept bij ons in het algemeen bestuur van het waterschap zo nu en dan wel vragen op. Dat mag natuurlijk, en dan gaan we in gesprek. Ik ben ervan overtuigd dat zonder samenwerking de enorme maatschappelijke opgave van de energietransitie niet voor elkaar komt.

We zijn nu ook intensief aan het kijken naar mogelijkheden om een extra impuls te geven waar dat nodig is en waar dat kan. We zouden bijvoorbeeld mee kunnen investeren in een windpark dat er toch al komt. Je betaalt dan bijvoorbeeld mee om windenergie sneller rendabel te maken voor huishoudens of bedrijven. Ik zie dan ook dat geld eigenlijk niet het probleem vormt, er is genoeg kapitaal te vinden voor de financiering van de energietransitie. Over het rendement op deze investeringen bestaat ook geen twijfel meer.

Een andere mogelijkheid is intensievere samenwerking, bijvoorbeeld met energie-coöperaties, of met lokale eigenaren van energie-opwekkers, om hen wat comfort te bieden. Dan ontstaat er meerwaarde die ertoe doet en waar ik ook in geloof. Dan is HDSR toch een stevige partner, die verschil kan maken. In Leidsche Rijn zit bijvoorbeeld een energiecoöperatie naast onze rioolzuivering die bezig is met zonnepanelenvelden. Die kwamen met ons in gesprek, of HDSR een soort van garantie kon geven voor de restcapaciteit van dit veld. Nog niet het hele veld heeft al gebruikers, maar het is wel efficiënt om daar nu in te investeren. Dan geven wij dus de garantie zodat de investering kan doorgaan. Overigens niet voor niets, we vragen tegenwoordig wel 25% van de opbrengst, zodat wij ook onze kosten kunnen dekken.

Kun je voor je plannen medewerking (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

HDSR is voor veel partners een stevige partij, die ook makkelijker toegang geeft tot financieringen, samenwerkingspartners bijeen kan brengen en ook richting provincie of het Rijk een positie kan innemen.

Goed om te memoreren dat gelet op al onze opgaven in het waterschap we per definitie al heel veel partners ontmoeten, het zijn dikwijls al decennia en soms zelfs eeuwenlang al onze partners. Dat geldt voor boeren, bedrijven, coöperaties, koepelorganisaties, overheden en andere stakeholders.

De vraag of wij wel voor al die partners altijd prominent in beeld zijn bij de maatschappelijke opgaven, mag je wel stellen. Ik denk dat dat nog wel een tikje beter kan. We zijn in die zin nog enigszins bescheiden als waterschap. Als de kiezer zich daarin kan vinden, wil ik de komende vier jaar graag doorgaan als Hoogheemraad en hier ook meer nog dan nu aan werken. We doen trouwens al best veel hoor, maar daar kan wel een tandje bij. We hebben lange tijd wat in de luwte geopereerd. Heel comfortabel soms, maar gelet op de huidige maatschappelijke opgaven niet altijd meer even handig. Energietransitie is natuurlijk maar één van de grote opgaven in deze tijd, maar zo zijn er wel meer. De water- en grondkwaliteit, onze dijken, bodemdaling, grondwaterstand, de woningbouwopgave en de frictie die dat geeft met natuur- en landbouwontwikkelingen. Het is een aardig rijtje, waar ons waterschap echt een belangrijke rol bij heeft.

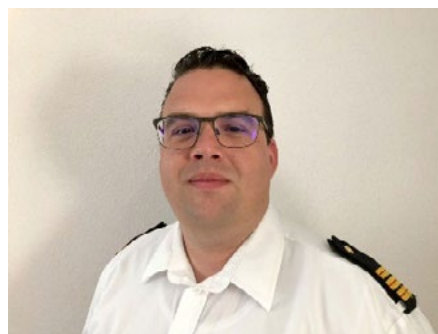
Wat ik hiernaast belangrijk vind om te vermelden, is dat er heel veel gesproken wordt in de media over zonne- en windenergie. Maar wat mij betreft is warmte-transitie en aquathermie even belangrijk. Daar zou wel wat meer aandacht voor moeten komen in de media, en als dat kan ook bij jullie aan tafel.

28 Interview met Jeroen Keyser projectleider energietransitie bij de *Veiligheidsregio Utrecht*

Nieuwe vormen van energievoorziening, prima maar wel veilig aanbieden.

Door Pieter Jan Stokhof

Het interview heeft plaatsgevonden via Zoom. Ondanks het feit dat Jeroen vlak bij de gemeente Zaanstad woont en Pieter Jan daar momenteel werkzaam is, liet de agenda van laatstgenoemde het niet toe dit interview live in Zaanstad te houden.

***Wat is de inhoud van je functie?
Hoe lang doe je dat al?***

Als Beleidsmedewerker Risicobeheersing is mij 5 tot 6 jaar geleden de functie van Projectleider Energietransitie toegewezen. Daar ben ik fulltime mee bezig.

Mijn werkveld heeft betrekking op zowel de gehele organisatie als op samenwerken met partners daarbuiten. Onder partners kunnen onder andere worden verstaan: gemeenten binnen de provincie Utrecht, de Provincie Utrecht, Netwerkbeheerders (Stedin) en bedrijven.

Binnen de organisatie bereid ik de collega's van Risicobeheersing voor op de advisering en toezicht van nieuwe energievoorzieningen waar vergunningen voor worden aangevraagd. Daarnaast realiseer ik samen met de afdeling Brandveilig publieksvoorlichting over de risico's van nieuwe vormen van energievoorziening. Zo wordt bijvoorbeeld middels een enquête onderzoek gedaan naar de installatie van zonnepanelen bij bewoners. Op basis van de uitkomsten maken wij gerichte voorlichtingsproducten.

Ook de collega's binnen de eigen organisatie en de brandweer bekendmaken met de nieuwe risico's behoort tot mijn takenpakket. Nieuwe vormen van energievoorziening leiden er ook toe dat ook in de operationele voorbereiding gekeken moet worden of procedures, bereikbaarheidskaarten en voorzieningen in kaart moeten worden gebracht en dat dat soms ook nieuwe materialen moeten worden aangeschaft. Ook het eigen personeel moet immers op de hoogte worden gebracht van de risico's die nieuwe vormen van energie met zich meebrengen en moeten hun vakbekwaamheid op dat gebied bijspijkeren. Binnen crisisbeheersing brengen wij ons nieuwe netwerk in kaart en leggen contact met onze nieuwe partners, zodat wij bij mogelijke crisissen elkaar goed kunnen vinden. Daarbij kijken wij ook naar welke voorbereiding er nog nodig is voor mogelijke incidenten die kunnen plaatsvinden. Dit kunnen procedures zijn met werkafspraken of bijvoorbeeld incident-scenario's die worden voorbereid.

Uiteraard verduurzamen wij zelf ook en bekijken wij hoe wij de risico's die hierbij komen kijken kunnen beheersen, zodat dit niet ten kosten gaat van onze continuïteit van onze hulpverlening.

De rol van projectleider Energietransitie heeft ook een externe kant. Ik leg de verbinding met gemeenten, provincie, bedrijfsleven en andere partners om bewustwording te realiseren dat veiligheid ook een aspect is wat meegenomen moet worden binnen de energietransitie. Vanwege de netcongestie zal er ook in toenemende mate nieuwe vormen van opslag van energie en lokale vormen van opslag plaatsvinden met lithium-ion accu's of waterstof. Ook daar speelt risicobeheersing een grote rol. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat windturbines die nog moeten worden gerealiseerd in de provincie nog niet kunnen worden aangesloten op net. Dan moeten we gaan bufferen.

Tot slot wordt binnen de zorgsector ook samengewerkt met onze GHOR, de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio. Daarbij richten we ons op het bewust maken van de zorgsector van de nieuwe risico's van de energietransitie en op het anticiperen op mogelijke incidenten. Daarbij komt de vraag om de hoek: wat zijn de effecten van een incident of van een ramp op geneeskundig vlak?

Denk daarbij bijvoorbeeld aan publieksevenementen waar - nu nog veel meer dan vroeger - gewerkt wordt met nieuwe vormen van energieopslag in plaats van de gebruikelijke dieselaggregaten.

Het belangrijkste element in mijn functie is toch wel: het creëren van bewustwording. Verbindingen leggen met gemeentes, de Provincie, het bedrijfsleven, leveranciers en andere partners is daarbij onontbeerlijk. Het komt erop neer dat we bij de energietransitie voortijdig de veiligheidsaspecten meenemen zodat risico's kunnen worden vermeden of worden beperkt.

Heb je (digitale) informatie voor ons over je organisatie en de plaats van de energietransitie

Op de website van de Veiligheidsregio (www.vru.nl) komen 4 documenten tevoorschijn waarin gesproken wordt over de energietransitie of die daarmee een link hebben. Dat zijn:

- Een stukje op de website over Risicobeheersing onder het kopje 'Wat doet de Veiligheidsregio?' Daarin wordt de energietransitie aangemerkt als een van de nieuwe mogelijke risico's.
- Een presentatie over de Energietransitie voor het AB op 8 juli 2019
- Een bericht over de aanschaf van de eerste elektrische (brandweer) dienstauto.
- Een bericht op de website over Beleidsbeginselen waarin de energietransitie wordt genoemd als een van de maatregelen die kunnen bijdragen aan een duurzame bedrijfsvoering.

Beschikken jullie over een website en is deze up-to-date?

Ja, www.vru.nl. De website is bijgewerkt in januari 2023.

Wat hebben jullie bereikt in de afgelopen jaren?

Binnen de Veiligheidsregio is een aparte Projectleider Energietransitie aangesteld (Jeroen). Het gesprek met zowel de Provincie Utrecht als met de 26 gemeenten binnen de provincie wordt periodiek gevoerd.

De VRU wordt ook steeds meer betrokken bij projecten en om advies gevraagd.

Waar zijn jullie nu mee bezig?

De VRU richt zich op een 'veilige energietransitie'. Zo is er regelmatig overleg met de Provincie over (de veiligheid van) o.a. windturbines. Er wordt steeds vaker kritisch gekeken naar de mogelijke effecten ervan voor de omgeving.

Binnen de Veiligheidsregio worden 7 thema's onderscheiden:

- Windenergie
- Zonne-energie
- Elektrificatie (opslag, huishoudelijk gebruik, mobiliteit)
- Waterstof
- Biomassa
- Geothermie
- Duurzame bouw

Bij alle nieuwe vormen van energie wordt gekeken naar de mogelijke risico's en hoe deze kunnen worden voorkomen of kunnen worden beheerst. Daarnaast volgen wij ook de nieuwe ontwikkelingen van andere energie vormen en brengen in beeld wat hiervan de veiligheidsrisico's zijn.

Kun je voor je plannen medewerking (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven gebruiken?

Met het NIPV - het Nederlands Instituut voor Publieke Veiligheid - wordt intensief samengewerkt. Het NIPV is het kennisinstituut voor de veiligheidsregio's.

Zij doet onderzoek naar nieuwe vormen van energie en wat dit betekent voor de veiligheid. Er wordt ook samengewerkt met het bedrijfsleven zoals leveranciers van zonnepanelen installatie om kennis uit te wisselen. Zij maken weer gebruik van onze kennis om hun producten veiliger te maken en monteurs op te leiden. Alle 25 veiligheidsregio's werken ook intensief met elkaar samen binnen het programma veilige energietransitie. Zo zijn de werkzaamheden verdeeld en realiseren wij met elkaar producten die voor het gehele land bruikbaar zijn. Zo zijn wij met elkaar ook bezig om nieuwe voorlichtingsproducten te ontwikkelen voor op www.brandweer.nl. Bewoners en bedrijven kunnen hier bijvoorbeeld terecht voor advies.

Daarnaast werken wij uiteraard ook samen met gemeenten en provincie bij de ontwikkeling van nieuwe energievormen.

Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?

De Veiligheidsregio Utrecht is een zeer actieve actor binnen een groot netwerk van partijen. Denk daarbij aan de Provincie Utrecht, de gemeenten, netwerkbeheerders en het Rijk. Al deze partijen betrekken de VRU bij diverse projecten.

Mis je een vraag, waarop je antwoord had willen geven?

We hebben tijdens het interview ook stilgestaan bij de (on-)veiligheid van laadpalen in parkeergarages. Veel VvE's zijn zich er niet van bewust dat het plaatsen van laadpalen in bestaande parkeergarages extra eisen met zich meebrengt. Jeroen heeft na afloop van het interview hier ook nadere informatie over opgestuurd. Op de website www.vveladen.nl is nadere informatie te vinden.

Ook kunnen VvE's in aanmerking komen voor subsidie op grond van de Subsidie-regeling Verduurzaming voor Verenigingen van Eigenaren. De VvE kan deze subsidie bijvoorbeeld gebruiken voor het verkrijgen van een brandveiligheidsadvies over het realiseren van oplaadpunten.

Mogen lezers jou benaderen om informatie over jullie energiebeleid?

Ja natuurlijk mag dat. Mochten burgers vragen hebben dan kunnen ze deze stellen via voorlichting@vru.nl of Whatsapp (06 12 95 85 99). Op de website van www.brandweer.nl is ook al informatie te vinden.

Bijlagen

Naast onderstaande verantwoording van de interview-aanpak zullen hier na 12 april links worden opgenomen naar achtergrondinformatie, voorzover beschikbaar, bij de verschillende deelsessies.

Verantwoording

Verantwoording van de selectie en methode van interviewen van de aanjagers van de energietransitie in de regio Utrecht

Met de tweede dialoog op 12 april beogen wij te komen tot uitwisseling van ervaringen tussen de vier maatschappelijke partners die we onderscheiden: kenniscentra, overheden, bedrijven energiecoöperaties. Deze indeling in vier maatschappelijke groeperingen ontleen wij aan een uit 2019 van onderzoekers uit Korea, Engeland en China. Onder de titel *Micro- and Macro-Dynamics of Open Innovation with a Quadruple-Helix Model* presenteren hun oorspronkelijke vierdeling science, policy, industry, and society. Onze indeling is daarvan een toepassing. De vier partners worden onderscheiden als entiteiten met autonome drijfveren, normen en waarden. Er is sprake van een eco-systeem zonder dat een van de partijen dominant is aan andere partners. Voor open innovatie is dit een uitstekend model. Voor gesloten innovatie, ontwikkeld binnen uitsluitend een van deze vier groeperingen, is het niet geschikt. Het zoeken naar duurzame innovaties om van fossiele energie te komen tot duurzame energie is dit volgens deze internationale auteurs een uitstekend model. Wij volgen hen met deze vierdeling van onze geïnterviewden.

Vier hoofdvragen

Alle geïnterviewden kregen dezelfde vier hoofdvragen naast een aantal vragen over persoonlijke kenmerken over bijvoorbeeld eigen werkzaamheden, functie en positie. De hoofdvragen zijn:

- *Wat hebben jullie in de afgelopen jaren bereikt op het gebied van energietransitie?*
- *Waar zijn jullie nu mee bezig?*
- *Kun je voor je plannen met de energietransitie medewerking gebruiken (zoals hulp, kennis, leningen, andere regelgeving, subsidie) van overheid, provincie, gemeente, banken, warmteleveranciers, kenniscentra of bedrijfsleven?*
- *Hebben jullie behoefte om elkaar en andere bij de energietransitie betrokken partijen af en toe te ontmoeten?*

De geïnterviewden ontvingen deze vragen van tevoren. Interviewers raadpleegden voor het gesprek beschikbare informatie van websites of publicaties. Zij vroegen door bij de hoofdvragen naar positieve, negatieve en gemengde ervaringen bij elk van de vier vragen. De interviews duurden gemiddeld zo'n 45 minuten. Meestal werden ze online en soms telefonisch of fysiek afgenomen. De interviews vonden plaats in de vorm van een open gesprek zonder precodering van antwoorden. Het was dus geen mondelinge enquête.

De selectie van de geïnterviewde personen vond plaats op basis van twee klankbordgroepen op 5 oktober respectievelijk op 18 januari. Criterium: de geselecteerde personen hebben nieuwe ontwikkelingen te melden. We kozen voor een grote variatie van ervaring en expertise van geïnterviewde personen: acht werken bij energiecoöperaties, acht bij bedrijven, vijf bij kenniscentra en vier bij overheidsinstaties. Verder zijn ze allen werkzaam in een van de U16-gemeenten.

De U16-gemeenten

De U16-regio bestaat uit de gemeenten Bunnik, De Bilt, De Ronde Venen, Houten, IJsselstein, Lopik, Montfoort, Nieuwegein, Oudewater, Stichtse Vecht, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Vijfheerenlanden, Wijk bij Duurstede, Woerden, Zeist.
Zie ook onderstaand kaartje.

Betrokken zijn ook de waterschappen De Stichtse Rijnlanden; Amstel, Gooi en Vecht; Vallei en Veluwe en diverse maatschappelijke organisaties.

De interviewers

De interviews zijn gehouden door 10 leden van *De Constructieve* met interviewervaring.

<i>Peter Blok</i>	<i>Ad Sanders</i>
<i>Rendel de Jong</i>	<i>Marcel Schyns</i>
<i>Gerard Hoskens</i>	<i>Guus Schrijvers</i>
<i>Arie Noordermeer</i>	<i>Pieter Jan Stokhof</i>
<i>Henry Nijhof</i>	<i>Stijn Terlingen</i>